

SLOVENSKA PEDAGOŠKA REVIIJA

ISSN 0354 - 0421

9 770354 042001 >

Didakta

Letnik XXX | www.didakta.si

206

januar,
februar 2020
(dvojna številka)

(LJUDSKA) GLASBA
V ŠOLI

Izvajanje glasbenih dejavnosti v romskem predšolskem oddelku

PROMETNA VZGOJA
V VRTCU

Trajnostna mobilnost in promet

ŠOLSKA PRAKSA

Ko rasteš, raste tudi jaz

ŠOLA V NARAVI

Predsodki otrok do živali in vsega neznanega v naravi

USPEŠNICE
JESPERJA JUULA

Knjige, ki vam lahko temeljito
spremenijo družino in življenje.

Vzgoja je "učenje skozi preizkušanje",
vse dokler ne najdemo lastne poti. Jesper Juul

Sedem uspešnic Jesperja Juula samo 79,99 €. (Redna cena 162,66 €)
Informacije in naročila po telefonu 04 5320 200 in na www.didakta.si/juul.

Vzgoja je potni list prihodnosti, saj jutrišnji dan pripada tistim, ki se že danes pripravljajo nanj.

Malcolm X

Vsaj na papirju smo obrnili nov list in vstopili v leto 2020, od katerega si lahko kot vsako prejšnje leto obetamo obilo izzivov in raznovrstnih izkušenj tako na osebni kot družbeni ravni, ki sovpadajo s stalno spreminjajočo se globalno vasjo – našim, zaenkrat edinim planetom. Na te spremembe, ki bodo zagotovo prišle in so že tu, pa nas najbolje pripravi prav vzgoja in nenehno izobraževanje, za katera je znani ameriški temnopolti aktivist za človekove pravice Malcolm X dejal, da predstavljata *potni list prihodnosti* – jutrišnji dan namreč pripada tistim, ki se nanj pripravijo že danes. Pripravimo se.

Verjamem, da temu cilju sledi tudi revija *Didakta*, ki s tem letom vstopa v svoje trideseto leto delovanja in vam tako kot vselej še naprej ponuja strokovne in zanimive vsebine s področja vzgoje in izobraževanja, s katerimi lahko, upam, skupaj soustvarjamo prijaznejši in predvsem kvalitetnejši šolski sistem v naši državi. Tako lahko denimo v aktualni številki, ki je pred vami, berete prispevke – če izpostavim le nekatere – o glasbeni dejavnosti v naših osnovnih šolah in vrtcih, o prometni vzgoji pri najmlajših, o praznovanju 30. obletnice padca berlinskega zidu pri pouku nemškega jezika, ki je za Evropo pomenil zgodovinsko prelomnico in počasno zблиževanje vzhodnega in zahodnega bloka. Berete lahko tudi o praksi poučevanja v naravi in o pogosto neupravičenih predsodkih otrok do nekaterih, manj priljubljenih živalskih vrst. V tokratni rubriki *Izzivi družbe in šola* je predstavljena teorija in konkretni primer nasilja v družini, ki ga je zapazila vzgojiteljica pri svojem delu. Revijo pa zaključuje zdaj v resnici že stalna rubrika *Šolstvo in pravo* Domna Petelina, ki vam tokrat prinaša pravno mnenje v zvezi z odložitvijo šolanja na prehodu iz vrtca v šolo. Kot vselej tudi v novem letu vabljeni k branju!

urednik revije *Didakta*,
dr. Martin Uranič

M. L.

(LJUDSKA) GLASBA V ŠOLI Otroci in ljudsko izročilo Sabina Kukovec	4
Ali je v današnjem času še mogoče ohraniti ljudsko glasbo med mladimi? Jana Wetz	7
Srečanje najmlajših z glasbo po pedagoškem pristopu Reggio Emilia Gregor Krek	9
Izvajanje glasbenih dejavnosti v romskem predšolskem oddelku in odzivi otrok Gašper Gole in Barbara Kopačin	13
Povezava petja v otroškem pevskem zboru z učnim uspehom in psihosocialnim razvojem Lara Blagonja in Barbara Kopačin	18
PROMETNA VZGOJA V VRTCU Gremo peš! – prometno opismenjevanje najmlajših Barbara Bednjički Rošer	25
Trajnostna mobilnost in promet Mirjam Hadalin Makuc	29
ŠOLSKA PRAKSA Ko rasteš, ristem tudi jaz Manuela Bošnjak	33
»Mostovi zблиžujejo – zidovi ločujejo«: praznovanje 30. obletnice padca berlinskega zidu na OŠ Trnovo Petra Kos	37
Eksperimentiranje skozi formativno spremljanje pri spoznavanju okolja v 2. razredu Nataša Šinigoj	41
S športom in tehniko iz nižin do višin Petra Vačovnik	44
ŠOLA V NARAVI Opazovanje in raziskovanje dreves v bližnji okolici šole – okoljska vzgoja v podaljšanem bivanju Mira Hrovat	49
Predsodki otrok do živali in vsega neznanega v naravi Polona Križnič Čebren	53
Izkustveno učenje izven učilnice: učenje v naravi za učence z zmerno in težjo motnjo v duševnem razvoju, gibalno oviranostjo ter drugimi kombiniranimi motnjami Mateja Kete Črne	57
IZZIVI DRUŽBE IN ŠOLA Nasilje v neposredni bližini: kako ga prepoznati in reagirati Damijana Bijek	63
REPORTAŽA Oktober je mednarodni dan šolskih knjižnic Cvetka Rengeo	67
ŠOLSTVO IN PRAVO Odložitev začetka šolanja in odložitev šolanja med šolskim letom Domen Petelin	70

Otroci in ljudsko izročilo

Sabina Kukovec, vzgojiteljica predšolskih otrok, Vrtec pri OŠ Kungota

Ljudsko izročilo, ljudska glasba, ljudski ples in ljudska pesem so pogosto prisotni ter zelo pomembni elementi otrokovega sveta. V članku sem želela predstaviti že določena znanja in seveda dejstva ter raziskati, zakaj je ohranjanje izročila pomembno. Prikazati pa sem želela tudi način, kako v svoji vrtčevski skupini sama obujam ljudsko izročilo.

Ključne besede: vrtec, ljudska glasba, otroško ljudsko glasbeno izročilo, kurikulum

UVOD

Gibalni razvoj otroka je pomemben vse od rojstva. Gibanje je otrokova potreba, z njim izraža veselje, zadovoljstvo in ugodje. Samo gibanje se prepleta s plesom, ples pa postane gibanje, ko se gibanje poveže v nekem prostoru, času in ritmu. Pri gibalno-plesnem razvoju imamo pomembno vlogo tudi odrasli. Otroke spodbujamo in motiviramo, da dosežejo zastavljene cilje ter naloge.

Poznamo več zvrsti plesa in eden od njih izvira iz naše kulturne dediščine – to je ljudski ples. Naši ljudski plesi so poskočni, saj so jih prilagodili našemu značaju.

Ljudski plesi so skupinski. Pri večini gre za ples v paru, zato so ti pretežno namenjeni odraslim. Poznamo pa tudi otroške ljudske plese in igre. Bistvene razlike ni, saj je ples igra, v njej najdemo preproste, nezahtevne gibalne prvine in ponavljajoče se motive. Otrok se tako preko ljudskega plesa vzporedno seznanja tudi z ljudsko glasbo, njenimi instrumenti, pravljičami, pripovedkami in izštevankami.

Spremljevalka ljudskega plesa in igre pa je tudi ljudska pesem, značilnosti katere so enostavnost, kratkost, nezahtevnost in ponavljanje. Izročila se tako med seboj prepletajo in dopolnjujejo.

LJUDSKO IZROČILO

»Ljudsko izročilo je del naše kulture, ki jo moramo ohranjati in gojiti s spoštovanjem in odgovornostjo. Brez ljudskega izročila ne moremo ustvarjati današnje kulture«. (Ramovš 1982, 1–3)

Trampuš (1979) in Kunaver (1987) pa dodajata, da smo ljudsko izročilo dolžni ohraniti kot dediščino naše preteklosti, saj preko folklorne spoznavamo ljudstvo, se učimo ljubiti domovino in utrjujemo zavest. Z ljudskim glasbenim izročilom se človek sreča že zelo zgodaj, v družinskem in predšolskem okolju, ter zajema ljudske pesmi in instrumente, ljudske plese, rajalne igre in ljudske izštevance. Širi se od človeka do človeka. (Kumer 1996)

»Ljudske pesmi so se prenašale in se še vedno prenašajo od ust do ust in so bile kot take podvržene spremembam. Pevci so si melodije zapomnili, tako

da so jih slišali in tako tudi zapeli po svoje. Ljudskemu plesu pa se je zgodilo podobno, saj so si prenašalci zapomnili le bistvene prvine – korake in si jih prilagodili po svoje«. (Ramovš 1980, 1–3)

»Skupna značilnost vseh plesov ljudskega izročila je, da so povezani z določenimi obredi in navadami. Zato med ples poleg izoblikovanih vzorcev korakov štejejo tudi hojo, tek in poskakovanje«. (Fuchs 2004, 5–8)

OTROŠKO LJUDSKO IZROČILO

»Včasih so otroci z veseljem peli, ustvarjali nove zvoke, glasbila in se igrali. Današnji otrok pa je obdan z vrsto akustičnih dražljajev, ki povzročajo pasiven odnos do glasbenih dejavnosti. Iz tega razloga je pomembno, da sistematično pristopimo k načrtovanju, izvajanju in vrednotenju glasbenih dejavnosti, saj je od tega odvisno, kako bo otrok doživljal glasbo«. (Denac 2002)

Borota (2015) dodaja, da otrok v glasbenih dejavnostih uživa ob poslušanju, prepevanju in izvajanju glasbenih vsebin. Naša naloga pa je, da mu ponudimo raznovrstno glasbo. Zato moramo v vrtec vključevati več vrst glasbe, ena izmed njih naj bo tudi ljudska.

»Pomembno je, da se vzgojiteljice v času izobraževanja seznanijo z elementi ljudskega izročila in ga v vrtcu predstavijo otrokom, ti pa ga potem lahko prenašajo na naslednje generacije«. (Pačnik 2010)

LJUDSKA GLASBILA

Ljudska glasbila moramo opredeljevati zelo široko, saj v to skupino spadajo vsi predmeti, iz katerih hote izvajamo zvok, ki ga prepoznamo kot glasbo.

»Ljudska otroška glasbila in zvočila so izdelana iz različnih materialov in predmetov iz naše okolice, različnih rastlin, plodov. Imenujemo jih lahko tudi zvočne igrače«. (Kumer 1983)

LJUDSKA PESEM

Ljudska pesem je že od nekdaj povezana z življenjem človeka in ga spremlja v vsakdanjem življenju. Tako so se skupaj z njimi tudi prenašale šege in navade določenega naroda. Zaradi spreminjanja življenja (načinov) pa se navade spreminjajo ali opustijo. (Kunaver 1987)

Primer igre Abraham ma sedem sinov

Zaradi razgibanosti ozemlja imamo v Sloveniji zelo bogato zbirko ljudskih pesmi. Nekatere so namenjene posebnim priložnostim, druge življenjskim mejnikom, tretje pa so otroške.

»Ljudska pesem je sestavljena iz preprostega besedišča, jezik je bogat in poln prisodob in se giba od veselja do žalosti. Pogoste podobe, ki se pojavljajo v pesmih, so tudi sonce, luna, zvezde, predvsem zato, ker je bil človek z njimi ves čas obkrožen in od njih odvisen«. (Kumer 1987) Jezik v teh pesmih je pogovorni, pogosto vsebuje tudi narečne besede, dialekte in besede, ki živijo v skupnosti, v katerih je pesem nastala. (Tersoglav 1999)

»Slovenska ljudska pesem je del naše kulturne dediščine, zato jo je potrebno prenesti v naslednje robove in jo spoštovati kot izročilo naših prednikov«. (Kunaver 1987)

KAJ PA KURIKULUM ZA VRTCE?

V *Kurikulumu za vrtce* (1999) se ljudsko izročilo pojavlja na različnih področjih dejavnosti, na področju jezika, gibanja, umetnosti in družbe. Vsako od teh področji navaja različne cilje in dejavnosti povezane z ljudskim izročilom. Tako otrok spoznava ljudske izštevance, pravljice, šaljivke, uganke, rajalne in plesne igre, bibarije, prstne igre, svoj domači kraj in njegovo dediščino.

Otroško ljudsko glasbeno izročilo v kurikulumu spada na področje umetnosti, katero združuje likovno, glasbeno, plesno, dramsko in avdio-vizualno področje. Za vse pa navaja cilje iz primarne dejavnosti.

Splošni cilj skozi celotno predšolsko obdobje je, da se otrok sreča z ljudsko umetnostjo in obrtjo, ki ga *Kurikulum* pri načrtovanju za posamezno starostno obdobje opredeli kot dejavnost izrekovanja ljudskih izštevank in šaljivk ter kot dejavnost petja ljudskih pesmi v obsegu otrokovega glasu. Vsebine ljudskega izročila v svoje delo vnašamo tudi takrat, ko izvajamo dejavnosti doživljanja umetnosti kot del kulturnega življenja in razvijanja spretnosti spoznavanja, raziskovanja in eksperimentiranja. Vzgojitelji tako izvedbo ciljev in vsebino v povezavi z ljudskim izročilom dopolnjujejo, dograjujejo in povezujejo z ostalimi področji.

KAKO PRENAŠAM ZNANJE O LJUDSKEM IZROČILU V SVOJO SKUPINO

Veliko vzgojiteljic je mnenja, da jim *Kurikulum za vrtce* ni v pomoč pri načrtovanju otroškega ljudskega izročila. Kot razlog navajajo, da je v njem premalo podatkov in konkretnih idej ter vsebin za izvajanje določene dejavnosti. Dejansko pa nam kurikulum pušča na široko odprta vrata za svobodo.

Znanja o otroškem ljudskem izročilu nam šolanje sicer ni podalo, vendar praksa in lastno vzgojiteljsko izobraževanje lahko omogoči prenašanje kulturne dediščine na otroke. Tudi sama sem ugotovila, da mi tega znanja primanjkuje, zato sem se dodatno izobrazila na nekaterih seminarjih, kjer sem dobila osnovno znanje. V veliko pomoč so mi bili moji otroci, ki so obiskovali otroško folklorno skupino. Preko njihovih nastopov sem marsikaj spoznala.

Čez nekaj časa sem se odločila novo pridobljeno znanje preizkusiti v svoji skupini. Bilo me je strah, vendar sta me veselje in zanimanje otrok vzpodbudila, da sem vztrajala naprej. Tako vsako leto ne glede na starost otrok v svoje poučevanje vnesem ljudske otroške pesmi, izštevance, plese in izdelavo ljudskih instrumentov.

Vedno je potrebno izbrati pesem, ples itd., ki je primeren otrokovi starosti, in jim vsebino približati na primeren način. Hitro ugotoviš, če je kaj pretežko, saj stvar nikakor ne steče. Potem prilagodiš gib, korak in igra se običajno nadaljuje. Pomembno pa je, da je pesem, glasba ali ples otrokom všeč že takoj na začetku, takrat jim ne bo težko ponavljati in utrjevati gibov ter korakov.

POTEK SEZNANJANJA S PESMIJO

Na začetku sem otrokom predvajala glasbo z ljudskimi otroškimi pesmicami, kar tako ob zajtrku, vmes med odmori. Opazovala sem, kaj jih pritegne. Potem smo se skupaj odločili, kaj bi se radi naučili, in se zatem seznanili z besedilom in na koncu še z glasbo. Ko smo to osvojili, smo si pesem prepevali večkrat dnevno. Na začetku otroci samo poslušajo, čez nekaj časa pripevajo, nato pa že skupaj pojemo. Včasih kaj uspe prej, včasih pa kasneje.

PRIMER PLESA RAŠPLA (otroci stari od 3–4 leta)

1. kitica: Počepi gor in dol, 2x6 ponovitev.
2. kitica: Roke daš tako, kot da si čestitaš, in se vrtiš do pavze v eno smer in nato v drugo smer.
3. kitica: Žiga-Žaga roke se držijo in menja je gibaš k sebi in nazaj, 2x6 ponovitev.
4. kitica: Držiš se pod roko s soplesalcem in se vrtiš v eno smer, ob pavzi nato v drugo.
5. kitica: Držiš se s soplesalcem za roke in zibaš v levo in nato v desno, 6 ponovitev.
6. Kitica : Ponoviš 2. kitico.

Ena izmed pogostih uporabljenih ljudskih rajalnih iger je *Abraham*. To igro uporabljam skoraj redno, uporabim pa jo tudi za razgibavanje otrok, ne samo za ples. Kajti, ko pesem poje 'vsi so delali tako', lahko otrok pokaže svojo vajo, svoj gib. Tako lahko na vrsto pridejo vsi otroci v skupini.

Ko se otroci pesem dobro naučijo, pa sama dodam še, da lahko pojemo pesem *hitro, počasi, glasno* ali *tih*. Ko se otroci naučijo tudi tega, lahko vsebino združimo tako, da pojejo in plešejo *hitro in glasno* ali *počasi in tih*. Otrokom je to zanimivo in vedno sodelujejo.

KAKO DODATI PLES?

Pri plesu reči potekajo malo drugače. Ugotoviti moraš, kaj jim je všeč. Poslušamo različno glasbo, tako da se otroci ob njej sproščeno gibajo. Ko ugotovimo in se odločimo, kaj bi se radi naučili, jim sprva ples pokažem, potem pa s štetjem vadimo posamezne gibe brez glasbe. Vmes se smejimo in ugotavljamo, ali nam bo šlo ali pa je to za nas pretežko. Če je pretežko, skupaj z otroki najdemo nov gib. Ko se priučimo gibe plesati s štetjem, poizkusimo še z glasbo. Če je otrokom dejavnost všeč, jo lahko vadimo dnevno, če ne, pa občasno.

Ples lahko spreminjaš po želji in glede na starost otrok, sama pa vedno izhajam iz otrok. Otrokom je ljudska glasba zelo blizu in jih zelo pritegne. Skozi čas sem ugotovila, da jo otroci z veseljem sprejemajo.

ZAKLJUČEK

Ugotovila sem, da potrebuješ za podajanje otroških ljudskih dejavnosti znanje in pogum. Marsikatera vzgojiteljica si ne upa. Sama pa imam veselje ob ustvarjanju različnih dejavnosti z otroki. Otroci so nepopisan list, zato ne smemo zamuditi in jih pozabiti seznaniti z našo kulturno dediščino. Potrebna sta zgolj pogum in volja.

LITERATURA:

- Denac, O. (2002): *Glasba pri celostnem razvoju otrokove osebnosti*; priročnik za vzgojitelje, učitelje, učitelje glasbe in glasbenih predmetov v splošnih in glasbenih šolah, Ljubljana: Zavod republike Slovenije za šolstvo.
- Fuchs, B. (2004): *Ljudski plesi v osnovni šoli*; priročnik za učitelje, mentorje in vaditelje: Ljubljana: Zavod republike Slovenije za šolstvo.
- Kumer, Z. (1996): *Vloga, zgradba, slog slovenske ljudske pesmi*: Ljubljana: Znanstveno-raziskovalni center.
- Kumer, Z. (1983): *Ljudska glasbila in godci na Slovenskem*: Ljubljana: slovenska Matica Ljubljana.
- Kunaver, D. (1987): *Pesmi in šege moje dežele*: Ljubljana: Državna založba Slovenije.
- Kurikulum za vrtce, (1999): *predšolska vzgoja v vrtcih*: Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport; Zavod republike Slovenije.
- Pačnik, A. (2010): *Otroško ljudsko izročilo Saleške doline*: diplomsko delo; Maribor: Univerza v Mariboru, pedagoška fakulteta.
- Ramovš, M. (1982): *Folklor in folklorizem*: Folklorist, str. 1–3.
- Ramovš, M. (1980): *Plesati me pelji*: Ljubljana; Cankarjeva založba.
- Trampuš, M. (1979): *Kaj nam pomeni folklor?*: Folklorist, str. 1–3.
- Tersoglav, M. (1999): *Slovenske ljudske pesmi*: Ljubljana; Karantanija.

Moji otroci pripravljeni na nastop

Ali je v današnjem času še mogoče ohranjati ljudsko glasbo med mladimi?

Jana Wetz, učiteljica glasbene umetnosti, JZ OŠ Marjana Nemca Radeče

V članku se ukvarjam z vprašanjem, kako ohranjati tradicijo, ki se v času instantnih zadovoljitev potreb po informativnosti, vznemirjenosti in priljubljenosti mogoče zdi okorela in pusta. Dotaknem se izzivov, s katerimi se srečujem kot učiteljica glasbene umetnosti v osnovni šoli, in poudarim svojo odgovornost, pa tudi priložnost, da mlade navdušim za ljudsko pesem. Podrobno razložim, zakaj in kako sem vzpostavila sistem osebne pesmarice, ki jo učenec sestavlja od četrtega do devetega razreda. Na koncu predstavim svoja opažanja ob dokončanju prvih pesmaric, v katerih ugotovim, da je projekt dosegel svoj cilj in je zato gotovo vreden nadaljevanja, morda pa tudi posnemanja.

Ljudska zapuščina je skozi stoletja vse manj cenjena. Trenutni čas, gospodarstvo in tehnologija izpodrivajo etno svet. Otroci in mladostniki pa omotično tavajo pod urokom sodobne elektronike, ne da bi se zavedali, koliko dobrega so jim na prav tako nesnoven, a nekako veliko bolj oprijemljiv in trajen način zapustile babice, dedki, prababice, pradedki. Že v zgodnjem obdobju osnovne šole so nekateri otroci zasvojeni z virtualnim svetom. Kjerkoli sem obkrožena z ljudmi, tam je telefon. Otroci na avtobusnih postajah, družine na plažah, mladi par na večerji, na službenih konferencah, kjer naj bi bili zgledni učitelji. Kaj se dogaja? Vsi s telefoni.

Novodobni svet, ki pod pretvezo večje povezanosti celotnega sveta mastno služi predvsem na račun mladih, utaplja toplino med ljudmi.

Kot mlada učiteljica sem se na začetku službene poti spraševala, kaj je moj cilj. Preden sem kot učiteljica prvič vstopila v razred, sem si zadala, da se bom vedno držala treh svojih pravil: biti dosledna, na obrazu otrok opaziti, ko nas potrebujejo, in otroke naučiti ohranjati ljudsko glasbo. V eni izmed raziskav¹ sem zasledila, da ima najpomembnejšo vlogo pri ohranjanju ljudskega izročila ravno šola, ki daje poudarek predvsem ljudski pesmi. V raziskavi je bilo ugotovlje-

¹ Poročnik T. (2010): Poznavanje ljudskih pesmi in glasbil pri učencih 4. razredov in bodočih učiteljih razrednega pouka. Maribor: T. Poročnik, Diplomsko delo.

no, da sta šibki področji predvsem površno seznanjanje učencev z ljudskimi glasbami, najpogosteje kar s pomočjo fotografij, in preredko vključevanje ljudskih plesnih vsebin v pouk. Sama pa sem se spraševala, zakaj ni govora o pesmi kot temelju ljudske glasbe. Največjo uganko mi je predstavljalo vprašanje, kako mladim privzgojiti ljubezen do petja ljudske glasbe. Kar nekaj let sem potrebovala, da sem celostno zajadrala v osnovnošolski svet glasbe. Zato je tudi ideja o lastnih pesmaricah zorela kar nekaj časa.

Kot majhna deklica doma nisem bila deležna vsakodnevnega prepevanja ljudskih pesmi, kljub temu da izhajam iz glasbene družine. Prav tako nisem bila ljubiteljica ljudskih pesmi, ko smo jih prepevali v osnovni šoli. Šele ko sem začela podrobneje prebirati učne načrte za glasbo, sem se začela zavedati, da brez temeljitega pristopa k naši dediščini ne bom izpolnila svojega poslanstva. Prvi dve leti poučevanja mi je bilo zelo težko, saj nisem vedela, kako učence motivirati za ljudsko glasbo. Odgovora na to vprašanje nisem našla niti v strokovnih knjigah niti v učiteljskih časopisih, pa tudi na številnih izobraževanjih ni bilo slišati recepta. Nato sem se lotila priredb ljudskih pesmi in tako so učenci z lastno improvizacijo prepoznali ljudsko glasbo kot zanimivo, ampak to ni bilo dovolj, da jo tudi vzljubijo. Naenkrat sem dobila idejo, kaj če bi uvedla pesmarico, ki bi jo po predhodno zastavljenih pravilih skozi vseh šest let sestavljali v celoto? Ideja, predstavljena v nadaljevanju, se je dokazala kot najboljša do sedaj.

Tako začnejo učenci v četrtem razredu osnovne šole prinašati male zvezke s trdimi platnicami, ki jih morajo skrbno hraniti do konca osnovne šole. Imamo pravila, ki se jih morajo držati vsi, saj so v nasprotnem primeru slabše ocenjeni. Na začetku pesmarice napišejo le svoje ime in prvo stran po svoje okrasijo, da bo pesmarica res njihova, edinstvena. Nato vedno prepisujejo pesmi točno po verzih, kot jih zapišem

v powerpoint predstavitev. Pišejo vedno na desno stran, v svoji najlepši pisavi. Po končanem prepisu jo morajo tudi smiselno ilustrirati. Slednje jim služi za lažje pomnjenje in priklic besedila. Zapise nato podkrepimo z analizo besedila, ritma, harmonije, dinamike. Improviziramo spremljavo in dodamo tudi ples.

Letošnje šolsko leto so glasbeno učilnico zapustili prvi devetošolci, katerih police doma krasijo pesmarice, ki so se ustvarjale od četrtega do devetega razreda. V vsaki od njih je zbranih preko petdeset slovenskih ljudskih pesmi. Da sem naredila dobro delo za otroke, zase in kulturno dediščino, pa potrjuje tudi to, da so učenci na koncu devetega razreda sami izrazili željo, da ocenim njihovo znanje iz petja pesmi iz pesmarice. Torej so bili pripravljeni na katerokoli pesem iz njihove/naše zbirke. Zavedam se, da potovanje po svetu ljudskega izročila ni bilo v užitek prav vsem otrokom. A očitno sem uspela vsaj večini skozi lastno videnje ljudske glasbe dokazati, da je vredno ohraniti delo naših prednikov. Kako že pravijo – da se učimo celo življenje? V času od ideje do letošnjega nastanka prvih pesmaric je zraslo tudi moje zavedanje bogastva in raznolikosti slovenske ljudske glasbe. Hvala mladim srcem, ki so mi naposled dala več, kot sem dala jaz njim.

ŠTIRI DESETLETJA IZZIVOV, STRASTI,
PREDANOSTI, PORAZOV IN ZMAG

MILAN MATOS Hiša velikih zgodb

Trda vezava, 350 strani in 16 strani barvne priloge, 29,90 €

UČILA INTERNATIONAL, založba, d.o.o., Tržič, www.felix.si

UČILA

Srečanje najmlajših z glasbo po pedagoškem pristopu Reggio Emilia

 Gregor Krek, vzgojitelj, Vrtec Tržič

Na podlagi praktičnosti sem raziskal, kako zvočila kot efekt presenečenja vplivajo na otroke v predšolskem obdobju. Predvsem sem se osredotočil na otroke, stare med 1–2 leti. Z opazovanjem sem želel tudi ugotoviti, na kakšen način bodo otroci igrali na zvočila.

Pristop Reggio Emilia pojmuje otroke kot kompetentno osebo z ustvarjalnimi zmožnostmi, s katerimi odkriva nov svet. Opira se na vse čute ter razvojno značilnost otroka.

Ključne besede: glasbene dejavnosti v vrtcu, raziskovanje zvočil, pedagoški pristop Reggio Emilia, pedagoška dokumentacija

Uvod

Zvok in glasba sta zelo primerna medija za raziskovanje predvsem za mlajše otroke. Pritegne jih tako zvok kot to, da jih doživljajsko prebudi. Kot pravi Borota (2015), naj bi o glasbi spregovorila sama glasba. Zvok je sam po sebi za otroka zanimiv, pritegne njegovo pozornost in ga doživljajsko predrami.

Pristop Reggio Emilia poudarja raziskovalnost otroka. Tako tudi razvojna psihologinja Ljubica Marjanovič Umek (2004) ugotavlja, da je raziskovanje glavna razvojna značilnost otroka. Učenje pa naj bi potekalo predvsem na osnovi poskusov in napak.

V praktični raziskavi, ki sem jo izvedel v Vrtcu Tržič, je sodelovalo 90 otrok različnih starosti. Dejavnosti so potekale pet dni. Osrednji namen raziskave je bil otrokom ponuditi nova zvočila in ugotoviti, kakšno je njihovo zanimanje za zvočila in kakšni so načini raziskovanja zvoka in glasbil. Raziskava je potekala šest dni; dovolj, da smo prepoznali razlike v zanimanju in interakcijah glede na starost otrok.

Glede na opazovanje, ki sem ga razčlenil na šest dni, sem ugotovil, da se otroci zadržujejo v igralnih koticah z zvočili do 45 minut. Tako so mlajši otroci bolj raziskovali zvočila, kjer je bila tehnika igranja preprosta, medtem ko so bili starejši otroci, stari 5 do 6 let, bolj pozorni na zvočila, na katera so lahko igrali glasno.

Izhodišča pristopa Reggio Emilia

- Vrtec je vpet v kulturo okolja; Vrtec ustvarja in izraža kulturo, ki jo tesno vpenja v okolje. Otroci niso samo otroci, ampak so partnerji pri projektih, igri, dramatizaciji ...
- Otroci so različni; Otrok v vrtcu razvija lastno identiteto. Rinaldi pri tem doda, da otrok nima samo potrebe, ampak tudi pravice (Rinaldi 2006 v Devjak 2009). Kot pravita Devjak in Berčnik (2012), je skupna točka kurikulumu in pristopa Reggio Emilia, da oba temeljita na človekovih in otrokovih pravicah.
- Razvoj in uporaba vseh čutov v spoznavnem pro-

cesu; Reggio Emilia daje poudarek na raziskovanju, pri tem pa naj bi otrok uporabljal vsa svoja čutila, ki jih uporablja že vsak dan. Vid, tip, sluh, okus in vonj so enako pomembna čutila, ki jih je treba v otroštvu razvijati in negovati (Devjak in Batistič Zorec 2011).

- Spodbujanje in omogočanje različnih oblik izražanja; Po pristopu Reggio Emilia naj bi se otrok izražal v sto jezikih. Z izrazom »sto jezikov« imamo v mislih raznovrstne načine izražanja, kot so na primer verbalno, likovno, plesno, glasbeno, gibalno, gledališko. Odrasli otroku le pomagamo, da izrazi samega sebe.
- Prednost učenja pred poučevanjem; Otroka ne učimo o stvareh, ki se jih ne bi mogel naučiti tudi sam.
- Kakovostna interakcija in komunikacija; Z interakcijo in komunikacijo se vsakodnevno povezujemo z našimi akterji, otroki.
- Timsko delo vzgojiteljev in drugih delavcev v vrtcu; Timsko sodelujeta oba vzgojitelja, ki si vsakodnevno izmenjujeta informacije o otrocih, napredku in načinih dela.

Deček uporablja plastično kuhalnico kot pripomoček za igranje na plastično strgalo

(LJUDSKA) GLASBA V ŠOLI

- Projektno delo; Tako delo se začne s pogovorom z otrokom. Tako izvemo, kaj otroka trenutno zanima, o čem bi se rad pogovarjal, kaj bi rad raziskoval, opazoval. Tako lahko z otroki pripravimo tudi načrt projekta. Pri takem delu je otrok vedno prvi opazovalec, aktiven »sodelavec«.
- Dokumentiranje in arhiviranje izdelkov ter življenja in dela v vrtcu; Dokumentiramo otrokov razvoj, njegove specifike pri delu z njim, napredovanje na raznih področjih in njegovo delo. Načinov za dokumentiranje je vedno več. Tako poleg različnih opazovalnih tabel najraje posegamo po fotoaparatih, video kamerah, izdelujemo portfolio ...
- Prostor v vrtcu; Prostor je naš tretji vzgojitelj. Pomaga nam učiti otroke. Malaguzzi (v Devjak 2009) navaja, da prostor izraža kulturo. Predvsem naj bi imel veliko naravne svetlobe, razstavljene otroške izdelke, več različnih koticov, ki se po potrebi menjajo, spreminjajo. Otrok naj ima svoj osebni predal. Pravi Reggio Emilia vrtci imajo tudi osrednji prostor »Piazza«, v katerem se lahko zadržuje večje število otrok, več skupin, ki lahko izvajajo razne skupne projekte.

O raziskavi

Otrok se rodi v svet, ki ga ne pozna. Prav je, da mu omogočimo, da pridobi čim več izkušenj in spoznanj o svetu, ki ga obdaja. Zato sem želel otrokom v prvem starostnem obdobju omogočiti raziskovanje in spoznavanje zvoka, glasbe in glasbil. S tem je bila postavljena osnova za nadaljnje delo z otroki na področju glasbe. V projektu sem si zastavil naslednja raziskovalna vprašanja: kako se na presenečenje odzivajo mlajši otroci v primerjavi s starejšimi, kako otroci uporabljajo zvočila in kakšen interes imajo mlajši in starejši otroci za igranje na zvočila. Cilji, ki so me vodili v raziskavi, so bili: ugotoviti, katera zvočila so za otroke zanimiva, preveriti, kakšen je interes otrok za dejavnosti, v katere so vključena zvočila, in na osnovi opazovanja ugotoviti, na kakšen način bodo otroci zvočila uporabili v načrtovanih dejavnostih.

Otroka skupaj igrata na plastično strgalo

Deček igra na kovinske cevi s kovinsko palico

V raziskavi je sodelovalo 90 otrok iz Vrtca Tržič. Otroci so raziskali več različnih zvočil, ki jih po klasifikacijskem sistemu Sachs-Hornbostel uvrščamo v skupine idiofonov, kordofonov in brenkal.

Dejavnost se je izvajala 6 dni. Zvočila so bila razdeljena glede na materiale, iz katerih so narejena: les, plastika, karton in kovina. Vsako zvočilo je bilo v svojem koticu glede na material.

Izvedba dejavnosti v skupini 1-2 leti

1. dan

Zvočila smo najprej raziskovali v naši skupini. V igralnico sem prinesel škatlo, v kateri so bila zvočila iz enega materiala. Po nekaj minutah sem otrokom ponudil drugo škatlo. Tako sem pripravil 4 škatle, otroci so se sami razdelili v skupine ob škatlah z zvočili. V vsakem koticu so bila zvočila iz različnih materialov. Kartonski tulci jih niso pritegnili. Tudi dežne palice niso uporabljali. Sklepam, da jih je motilo tudi to, da so bile dežne palice prevelike. Pritegnile so jih kovinske viseče palice. Nanje so igrali s kovinsko palico, zvok jim je bil všeč. Ugotovili so tudi, da najmanjša kovinska palica ni lepo zvenela. Zato so pogosteje igrali na najdaljšo, ki je po njihovem mnenju zvenela lepše. Preizkusili so tudi triangel in činele. Pri činelah so imeli probleme, saj jih niso mogli prijeti, kot je namenjeno. Brenkala so jih bolj prevzela. Tako so se prvi dan z zvočili igrali 45 minut. Predmete so večinoma nosili po igralnici.

2. dan

Drugi dan so otroci že sodelovali v parih ali celo manjših skupinah. Plastično strgalo jih je zelo zanimalo, nanj so igrali s plastičnimi kuhalnicami. Igranje v dvojicah je potekalo tako, da je vsak otrok igral na strgalo z ene strani.

3. dan

Bolj podrobno so začeli preizkušati zvočila tretji dan. Neka deklica je igrala na isto brenkalo ves čas. Pri dejavnosti jih nisem motil. Neki deček je najprej pospravil zvočila, s katerimi se je igral, in šele nato vzel nova. Zvočila so bila vse bolj pospravljena vsako v svojem koticu. Otroci jih niso več nosili po igralnici tako kot prvi dan. Opaziti je bilo tudi, da so se otroci

osredotočili vsak na tisto zvočilo, ki ga bolj zanima, in se igrali samo z njim.

Otroci radi držijo ropotulje v obeh rokah. Od vseh plastičnih zvočil najraje posegajo po ropotuljah, ki smo jih naredili sami. Otroci že kažejo določene preference do glasbil. Neki deček ima najraje zvočni niz iz zamaškov. Pri igranju na kovinske palice so otroci začeli uporabljati plastične kuhalnice. Kovinske paličice, ki so bile prvotno namenjene za igranje, so bile verjetno pretanke za držanje, zato so jih zamenjali s kuhlavicami.

4. dan

Zanimanje ni upadlo. Le pozornost je bila nekoliko krajša kot prvi dan. Neka deklica je s paličicami udarjala ob mizo, vseh ji je bil glasen zvok. Dva dečka sta že ugotovila, kako najlepše igrati na lesena strgala.

5. dan

Ko sem prinesel škatlo v igralnico, so otroci takoj vedeli, kaj jih čaka, in so takoj postali dejavni. Neki deček je izumil svoj način igranja na leseno strgalo z lesenim kladivom. Triangel so uporabljali v večji meri, tudi činele so poskusili prijeti, kot sem jim pokazal. Nekaterim je to tudi uspelo. Po njih so igrali tudi s kovinskimi paličicami. Neka deklica je raziskovala višje cevi in pregledala notranjost vsake cevi. Nanje je tudi igrala. Otroci so zvočni niz raziskovali z velikim zanimanjem in z njim ustvarjali tudi zvok.

Z zvočili so postali bolj spoštljivi in pazljivi. Pospravljati so jih začeli v tisti kot igralnice, kjer so jih dobili. Postali so spretnejši pri manipulaciji. Tudi lesene ploščice so uporabljali, kot smo se domenili, vendar je zanje težko pravilno prijeti paličico. Dejavnost je trajala 45 minut.

6. dan

Otroci so postali še bolj aktivni in zvedavi. Zvočila so pospravljali na svoje mesto. Upad zanimanja se je pojavil po 20 minutah, a so se kasneje vrnili k zvočilom. Zanimanje torej po šestih dneh ni ravno upadlo, le način rabe se je spremenil.

Raziskovanje zvočil z otroki starimi 5–6 let

Kotičke z zvočili so obiskali tudi starejši otroci. Raziskovanja zvočil so se lotili le enkrat. Ob prihodu smo se najprej dogovorili, kako se uporablja zvočila in na kakšen način se nanje igra.

Kartonske tulce so uporabili tudi za bobnanje. Veliki tulec so položili na tla in nanj igrali z manjšimi tulci. Zvok je bil votel, a glasen. Zaradi večje moči otrok so bili zvoki teh tulcev tudi bolj glasni, predvsem pri udarjanju z velikimi tulci ob tla. V skupini zvočil, narejenih iz plastike, so presenetljivo najbolj uporabljali strgala iz plastičnih cevi. Nanje sta vedno igrala po dva otroka. Ugotovili so tudi, da se lepo sliši, če po njih igrajo s plastičnimi kuhlavicami. Za razliko od mlajših otrok večji otroci brenkal niso veliko uporabljali, prav tako nanje niso igrali. Preizkusili so jih, ampak so de-

Po nekaj dneh so mlajši otroci usvojili tehniko držanja činel

jali, da so pretiha. Raje so imeli zvočila, ki so proizvajala glasnejši zvok. Želeli so igrati na več zvočil hkrati. To so lahko izvedli z ropotuljami, ki pa jih niso zanimale z vidika raziskovanja. Glasbila so po uporabi pospravili. Zanimivo je bilo opazovati deklico, ki si je na desko plastičnega strgala dala še dvojce brenkal in ropotulje ter nato igrala na vsa zvočila hkrati. Spet drugi deček je na činele igral tako, da jih je držal med nogami ter med hojo nanje igral.

V večji meri so na glasbila igrali v parih. V parih so večinoma igrali na lesena strgala, kovinske palice, brenkala in ropotulje.

V tej dejavnosti sem nudil le nujno pomoč, odgovarjal sem na vprašanja, otrokom skušal pomagati ugotoviti, kako uporabiti zvočilo. Otroke sem preusmerjal v druge kotičke, če so bili ti prepolni.

Analiza projekta

V prvem starostnem obdobju so učinek presenečenja otroci sprejeli pozitivno. Pričakoval sem, da ta dejavnost ne bo pritegnila vseh. Zvočila so raziskovali dlje časa, skoraj vsak dan enako dolgo. Proti koncu projekta so raziskovanje prekinili z igro z drugimi igračkami, a so se ves čas vračali k zvočilom, ki so jih imeli v za to namenjenem kotičku.

Otroci druge starostne skupine so presenečenje sprejeli z glasnimi vzkliki in navdušenjem. Starejši otroci so torej zvočila sprejeli bolj hrupno. Njihova moč v rokah je tudi večja in temu primerna je bila tudi glasnost igranja. Tako pri igranju včasih niso slišali niti samih sebe. Moral sem jih prekiniti in razložiti, naj igrajo tišje, da se bodo lahko slišali. Navodilo so razumeli in dejavnost je potekala malce tišje. Nekateri otroci so ob igranju na zvočila peli pesmi in igrali tudi v ritmu, večinoma so bili to starejši otroci, stari od 3 do 6 let.

Zagotovo lahko trdimo, da so starejši otroci imeli nekoliko več domišljije, na kakšen način bi lahko igrali na zvočila. Mlajši otroci so v večji meri zgolj prenašali zvočila po igralnici. Potrebno je bilo skoraj 6 dni, da so se navadili glasbila pospraviti na svoje mesto, v svoj kotiček. Pri starejših otrocih je bilo več igranja v parih. Mlajši so igrali sami. Če se jim je približal kateri izmed otrok, so že znali pokazati nejevoljo in so se obrnili v drugo smer.

V prvi starostni skupini, sploh najmlajši otroci, so zvočila vlekli po tleh, ropotulje so skušali odpreti, tudi s činelami niso bili nežni. Ob tem sem jih vedno opozoril, da se tako z glasbili ne dela. V času trajanja projekta so večinoma vsi otroci spremenili način dela oz. igranja z zvočili.

Časovni okvir dejavnosti se je v povprečju gibal okrog 45 minut. Mlajši otroci so po šestih dneh še vedno z zanimanjem raziskovali zvočila in igrali nanje. Po končanem raziskovanju smo glasbila pustili v igralnem kotičku. Glasbeni kotiček smo odprli večkrat na teden in otroke pri njihovem delu opazovali. Po treh dneh so med igro prekinili z zvočili in se igrali z drugimi igračkami. Zvočila so jim bila na voljo v glasbenem kotičku in so se še isti dan vračali k njim.

Otrokom sem približal različna zvočila, izdelana iz različnih materialov. Uvodna dejavnost je temeljila na presenečenju, ko sem otroke povabil k ogledu vsebine škatle. Pritegnil jih je zvok. Škatla je bila tudi polepljena z barvnim papirjem, vendar to pri otrocih ni vzbudilo posebnega zanimanja. Zanimalo jih je, kaj je tisto, kar se sliši. Ko sem škatlo postavil na mizo, so vsi prišli do nje in z zanimanjem gledali vanjo, nato sami vzeli zvočila iz nje, nekaj smo jih razdelili tudi mi. Igranje na posamezno zvočilo sem tudi demonstriral. Ne glede na starost so otroci pokazali velik interes za raziskovanje zvoka in igranje na doma izdelana zvočila. Pri dejavnostih so vztrajali več kot pol ure. Interes so ohranjali skozi večdnevno aktivnost.

Opazili smo, da so tovrstne dejavnosti spodbudno delovale tudi na medsebojno interakcijo. Otroci so se začeli sporazumevati prek zvoka in igranja na zvočila. Ob igranju na glasbila so se gibal. Posamezne gibalne vzorce so povezovali v krajši ples.

Interes za posamezne skupine zvočil se je razlikoval glede na starost. Mlajši otroci so imeli radi brenkala, ropotulje in lesene paličice, starejši pa činele in triangel. Razlog je lahko v tehniki igranja na glasbila. Mlajše otroke pritegnejo glasbila s preprosto tehniko igranja, medtem ko starejše pritegnejo glasbila, ki so glasna.

Ugotavljam, da so zvočila primerna glasbila, ki omogočajo otrokom ustvarjalno iskanje načinov igranja in raziskovanje zvoka. Dejavnost mora biti procesno-razvojno zasnovana skozi daljše obdobje, saj se otroci radi vračajo k dejavnostim, ki jih poznajo.

Kot izziv se je pokazala naloga, kako otroke spodbuditi k razlikovanju zvočne barve na primeru zvočil, izdelanih iz različnih materialov. Ugotovili smo, da je za mlajše otroke pomembna stalna lokacija zvočil v igralnici. Ob poslušanju na primer igranja na plastična zvočila so mlajši otroci, stari med 11 in 15 mesecev, odhajali v kotiček, kjer smo ta glasbila hranili.

Opazili smo, da so tovrstne dejavnosti spodbudno delovale tudi na medsebojno interakcijo. Otroci so se začeli sporazumevati prek zvoka in igranja na zvočila. Ob igranju na glasbila so se gibal. Posamezne gibalne vzorce so povezovali v krajši ples, ki so ga spremljali tudi s petjem znanih pesmi.

Najmlajši deček v skupini vneto raziskuje brenkalo iz plastike

Zaključek

Glasba je en izmed najboljših načinov za komunikacijo z mlajšimi otroki. Otrok glasbo posluša, se z njo izraža, prihaja v stik z glasbili in drugimi osebami, ki ga obdajajo. V tem projektu so otroci imeli možnost raziskovanja glasbe in sveta s pomočjo zvočil. V naslednjih mesecih otroci niso izgubili interesa za delo s ponujenimi glasbili. Glasbeni kotiček so imeli vedno na voljo, lahko so ga obiskovali vse do poletnih mesecev. Otroci so razvili spoštljiv odnos do zvočil. Znali so jih pravilno uporabljati. Drug drugega so pozorno poslušali med glasbenim ustvarjanjem. Po končanem igranju so sami pospravili zvočila na svoje mesto. Otroci zvočila po projektu poznajo. Znajo jih poslušati in uporabljati. Sedaj lahko nadgradimo projekt z ustvarjanjem ritma ob petju pesmi. Otroci so začeli tudi doživeto igrati na ponujena zvočila, kar pomeni, da so razmišljali o glasbi in v njej uživali. Vzporedno z ustvarjanjem glasbe so se otroci tudi gibalno odzivali na zvoke s plesom. Pri uporabi zvočil starejši otroci že znajo sodelovati, oblikovali so preproste glasbene dialoge. Za mlajše pa je bilo značilno predvsem poslušanje, raziskovanje zvoka in gibalni odziv na slišano. Otroci vseh starostnih obdobj so večkrat posegali po kovinskih zvočilih, za katere je značilen visok zvok, radi so imeli tudi brenkala. Najmanj so uporabljali lesena zvočila. Če znamo otroku prisluhniti in opazovati njegov odziv na okolje, nas bo otrok sam vodil do novih idej, ki jih bomo skupaj razvijali skozi dejavnosti, ne glede na to, ali je glasba naše šibko ali močno področje.

VIRI IN LITERATURA:

- Borota, B. (2015): *Glasbene dejavnosti in vsebine*. Koper: Znanstveno-raziskovalno središče, Univerzitetna založba Annales.
- Devjak, T. (ur.), Batistič Zorec, M. (ur.), Vogrinc, J. (ur.), Skubic, D. (ur.) in Berčič, S. (ur.) (2009): *Profesionalno usposabljanje strokovnih delavcev za izvajanje elementov posebnih pedagoških načel koncepta Reggio Emilia na področju predšolske vzgoje: raziskovalno poročilo projekta: 2008–2013*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
- Devjak, T. (ur.), Batistič Zorec, M. (ur.), Skubic, D. (ur.) in Hribar Košir, A. (ur.) (2011): *Pristop Reggio Emilia – izziv za slovenske vrtce: zbornik zaključne konference: priročnik za dobro prakso*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
- Devjak, T. in Berčič, S. (2012): *Sto jezikov otrok*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
- Krek, G. (2018): *Raziskovanje zvočil po pedagoškem pristopu Reggio Emilia*. Koper: Pedagoška fakulteta, UP – diplomska naloga.
- Kurikulum za vrtce*. (1999): Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Marjanovič Umek, L. (2004): *Razvojna psihologija*. Ljubljana: Znanstveno-raziskovalni inštitut Filozofske fakultete.
- Rinaldi, C. (2006): *In dialogue with Reggio Emilia*. London, New York: Routledge.

Izvajanje glasbenih dejavnosti v romskem predšolskem oddelku in odzivi otrok

Gašper Gole in doc. dr. Barbara Kopačin, Pedagoška fakulteta Univerze na Primorskem

Romi so skupina ljudi, ki so kot nomadi pred stoletji prišli tudi na območje Slovenije. Kljub že zgodovinski prisotnosti med Slovenci se niso uspeli integrirati v družbo. Ovire pri tem jim predstavlja lasten jezik in stereotipi, ki jih spremljajo že desetletja.

Namen raziskave je preko opazovanja ugotoviti, ali predšolski romski otroci sprejemajo glasbene dejavnosti, povezane s slovenskimi pesmimi za otroke, kako se odzivajo ob poslušanju otroških pesmi s slovenskim besedilom ter kakšna je njihova ustvarjalnost znotraj glasbenih dejavnosti. Opazovanja so potekala v razponu dveh mesecev znotraj heterogene vrtčevske skupine romskih otrok drugega starostnega obdobja. Končna opažanja so pokazala, da so predšolski romski otroci zelo dovtetni in visoko motivirani za različne glasbene dejavnosti. Imajo dobro razvit ritem in smisel za poustvarjanje. V glasbi uživajo in ta je, po besedah vzgojiteljice, del njihovega vsakdana tudi v njihovem domačem okolju.

Ključne besede: Romi, predšolski otroci, glasba, slovenski jezik, integracija, odzivnost

TEORETIČNA IZHODIŠČA

Izvor Romov

Po različnih teorijah naj bi Romi na ozemlje Evrope prišli preko dveh poti. Romi naj bi iz Indije najprej potovali preko Kabulistana (sedanji Kabul, ki je provinca Afganistana), Irana in Armenije, nato pa naj bi se naselili na ozemlju takratnega Bizantinskega cesarstva. Nekatere skupine so se tako naselile v arabskih državah, druge pa so nadaljevale pot preko Sirije v Egipt in severno Afriko, od tam pa preko Gibraltarja v Evropo. Drugi del preseljevanja naj bi potekal preko Grčije in Armenije, ki sta bili pomembni točki pri selitvi iz vzhoda na zahod oziroma na evropski kontinent. Predvsem v Armeniji naj bi Romi (večje skupine) ostali daljši čas, kar se še danes odraža v njihovem jeziku, ki vsebuje določene armenske besede. Okrog leta 1350 so se po skoraj celotnem območju Grčije pojavila barakarska naselja, ki so po velikosti že spominjala na manjša mesta. Ta naselja naj bi pripadala novo naseljenim romskim skupinam, ki so se od tod postopoma naselili po vsej srednji Evropi (Brizani-Traja 2000).

Na slovensko ozemlje so se Romi naselili iz treh smeri. Preko Hrvaške so prišli Romi, ki danes poseljujejo območje Dolenjske, iz Madžarske prekmurski Romi in iz smeri Avstrije gorenjski Romi oziroma Sinti. Prva pisana omemba Roma na slovenskih tleh se je pojavila leta 1387 v zagrebški škofijski sodni kroniki, v kateri je omenjen Čigan iz Ljubljane. Na območje Slovenije so se Romi naseljevali v manjših skupinah oziroma rodovnih skupinah. K temu, da so se na tem območju tudi bolj ali manj ustalili in prekinili tradicijo nomadskega življenja, je pripomoglo več ukre-

pov takratne avstro-ogrske cesarice Marije Terezije. Z ukrepi je želela doseči asimilacijo Romov med nemško (večinsko) prebivalstvo (Brizani-Traja 2000).

Romi in glasba

Natančnih podatkov ali pisnih zgodovinskih virov o romski glasbi ni, saj je za romsko kulturo značilno, da ne uporablja pisane besede. Vsa kultura, ki so jo Romi ohranili do danes, se je prenašala z ustnim izročilom, prvi zapisi pa so nastali v zadnjem stoletju. Nomadski Romi, ki naj bi v Evropo prišli iz severne Indije, naj bi bili – ob nekaterih ostalih tradicionalnih romskih poklicih – predvsem glasbeniki in plesalci, imeli so tudi lastne karnevale in cirkuse. Potovali so iz kraja v kraj in si služili kruh z zabavanjem ljudstva. V 18. in 19. stoletju pa je narastlo zanimanje za romsko glasbo v srednjem družbenem sloju; predvsem so se zanje zanimali aristokrati, ki so Rome vabili na svoje dvorce. Tu se je zgodil stik klasičnih glasbenikov (skladateljev) z Romi in njihovo glasbo. Romska – oziroma takrat še ciganska – glasba in kultura sta tako posredno vplivali tudi na takratne klasične glasbenike in s tem na razvoj in oblikovanje klasične glasbe, kot jo poznamo danes. Med največje skladatelje, na katere je vplivala romska glasba, tako spadajo: Joseph Haydn, Ludwig van Beethoven, Johan Nepomuk Hummel, Franz Schubert, Johannes Brahms, Carl Maria von Weber in Franz Doppler. Še posebej pa je romska glasba vplivala na Franza Liszta, čigar dela so vsebovala značilnosti glasbe potujočih romskih skupin (Brizani-Traja 2000).

Tradicionalna romska glasba je po izvoru Indijska, v njej se prepletajo glasbene kulture različnih dežel, preko katerih je romsko ljudstvo potovalo skozi stoletja. To daje romski glasbi prepoznavnost in posebno mesto v zgodovini glasbe. Sama glasba je sestavni del življenja in duha romskega naroda. Pesmi so v

večini dialog z Bogom, z življenjem, usodo in smrtjo. Izrazit ritem, ki je značilen za romsko glasbo, odraža ritem misli in dihanja ter ritem srca. Muzikologi se strinjajo, da je njihova interpretacija glasbe strastna in sentimentalna, kar se ujema z reko »Amare gila si dukhade«, ki ga najdemo v romski kulturi, kar v prevodu pomeni »Naše pesmi so naše bolečine« (Brizani-Traja 2000).

Na slovenskem ozemlju so bili najbolj znani romski glasbeniki v Prekmurju, kjer se je razvila tudi edina romska vaška godba, imenovana Banda. Zanimivi so tudi matični zapisi z Gorenjske, ki pričajo o tem, da so bili Romi (Sinti) na tem območju tudi poklicni glasbeniki oziroma so se z igranjem in petjem preživljali ali pa so jih ljudje najbolj prepoznali po teh lastnostih. Le pri gorenjskih Sintih so bili najdeni zapisi iz matičnih knjig o romskih glasbenicah, imenovanih godbenice. Na Dolenjskem se Romi godbeniki niso naselili, obstajali naj bi le redki posamezniki, ki so igrali na svatbah. Pri vseh Romih na slovenskem ozemlju, ne glede na regijo, pa se danes čuti močan vpliv popularne glasbe. V Prekmurju večina romskih otrok, ki se ukvarja z glasbo, obiskuje državno glasbeno šolo. Med vsemi, tako na Gorenjskem kot v Prekmurju, sta najbolj priljubljena inštrumenta kitara in harmonika (Štrukelj 2004).

Vključenost v izobraževanje

Iz poročil in statistik je mogoče razbrati, da je vključenost predšolskih romskih otrok v vrtce občutno nižja od vključenosti predšolskih romskih otrok v osnovnošolsko izobraževanje. Razlog za to je mogoče iskati v kasnejšem spodbujanju vključevanja romskih otrok v vrtce kot v osnovno šolo (Tancer 1994). Danes so lahko romski otroci v vrtce vključeni na tri načine. Najprej so se romski otroci vključevali v redne oddelke vrtcev, kasneje pa so (glede na število otrok, interesov vrtca in občine) nastali tudi ločeni romski oddelki, namenjeni le romskemu otrokom, ali celo povsem romski vrtci (Kostelec in Pravne 2009).

Enota Romano vrtca Mavrica Trebnje, ki je namenjena izključno romskim predšolskim otrokom druge starostne skupine (od treh do petih let), se nahaja sredi romskega naselja Vejar pri Trebnjem. Enota sestavlja ena vrtčevska skupina, v kateri sta zaposleni vzgojiteljica in pomočnica. V vrtec je bilo v letu 2017/2018 vpisanih 22 romskih predšolskih otrok, od katerih vrtec redno obiskuje do dvanajst otrok. Obisk je največji v začetku šolskega leta, po novem letu in v pomladanskih mesecih pa začne obisk vrtca upadati – vrtec redno obiskuje v povprečju le še pet do deset otrok. Dnevna rutina romske vrtčevske skupine se nekoliko razlikuje od ostalih skupin v vrtcu Mavrica Trebnje. Enota se odpre ob osmi uri zjutraj. Po odprtju vrtca se na ograjenem igrišču otroci zbirajo in igrajo do desete ure. Večina otrok pride po deveti uri, nekateri tudi samostojno, brez spremstva staršev. Približno ob deseti uri se skupaj z vzgojiteljico odpravijo v igralnico, kjer imajo zajtrk, ki traja približno

dvajset minut. Po zajtrku se otroci zberejo v jutranjem krogu; če večina otrok, ki redno obiskujejo vrtec, pride v vrtec pred deseto uro, imajo jutranji krog tudi pred zajtrkom. Po jutranjem krogu sledijo skupne aktivnosti, ki jih vodi vzgojiteljica. Velik poudarek je na pogovoru in branju oziroma pripovedovanju, da imajo otroci čim več možnosti biti v stiku s slovenskim jezikom. Po končanih dejavnostih je otrokom na voljo prosta igra v igralnici do kosila, ki je približno ob dvanajsti uri. Nekaj otrok po kosilu in tudi že prej odide domov, tudi tokrat določeni (večinoma starejši) samostojno, brez spremstva staršev. Sledi prosta igra na igrišču ali v igralnici, občasno tudi vodene aktivnosti oziroma priprave za na primer prireditve in različne ostale nastope. Enota se zapre ob štirinajsti uri, ko vzgojiteljica in pomočnica pričakata starše/strice/tete, ki pridejo po otroke. V primeru, da starši določenih otrok ne pridejo iskat, jih vzgojiteljica in pomočnica sami pospremita do doma v romskem naselju.

EMPIRIČNI DEL

Problemi, namen in cilji

Dolenjski Romi, ki se jih zaradi njihovega domnevnega izvora imenuje tudi "hrvaški cigani", naseljujejo več dolenjskih krajev oziroma okolico le-teh. Mednje spadajo Žabjek, Šmihel v Novem mestu, Gline pri Velikem Gabru, Grosuplje, Ivančna Gorica, Kočevje z okolico, Krško z okolico, Brezje (Koželj 2009).

Kljub lokalni izoliranosti in pogosto zaprtosti posamezne romske skupnosti jih združuje romska kultura, ki se ne razlikuje bistveno glede na to, ali govorimo o prekmurskih, dolenjskih Romih ali Romih, ki živijo izven območja Slovenije. Zanj sta značilna romska glasba in ples, ki sta sestavni del romskega življenja. Romska glasba s svojo izrazito melodiko in ritmom ohranja značilno romsko kulturo, ki je v zgodovini vplivala tudi na razvoj in usmeritev klasične glasbe, kot jo poznamo danes (Štrukelj 1999).

Namen raziskave je v pedagoški praksi preko izvajanja glasbenih dejavnosti preveriti, ali predšolski

romski otroci reagirajo na zvočno kuliso slovenskih pesmi za otroke, kakšna je njihova ustvarjalnost pri oblikovanju instrumentalne spremljave in kako sprejemajo glasbene dejavnosti, ki so povezane s slovenskimi pesmimi za otroke.

Raziskovalna vprašanja

Z raziskavo želimo odgovoriti na tri raziskovalna vprašanja:

RV 1: Ali predšolski romski otroci ob igri reagirajo (telesni odziv) na zvočno kuliso slovenskih pesmi za otroke?

RV 2: Kakšna je ustvarjalnost predšolskih romskih otrok pri oblikovanju instrumentalne spremljave pri petju slovenske pesmi za otroke?

RV 3: Kako romski otroci sprejemajo glasbene dejavnosti, povezane s slovenskimi pesmimi za otroke?

Raziskovalni vzorec

V raziskavo je bilo vključenih do 8 predšolskih romskih otrok starosti od 3 do 5 let (druga starostna skupina). Vsi otroci, vključeni v raziskavo, obiskujejo isto romsko vrtčevsko skupino in se med seboj že poznajo.

Spol / starost	3 leta	4 leta	5 let
dečki	1	2	1
deklince	0	3	1

Preglednica 1: Število udeležениh otrok v raziskavi glede na spol in starost

Pri raziskavi smo bili omejeni glede števila udeležениh otrok, saj je v romski oddelek vrtca Mavrica Trebnje vpisanih 22 romskih otrok, od katerih jih manj kot polovica redno obiskuje vrtec.

Postopek zbiranja podatkov

V romski vrtčevski skupini vrtca Mavrica Trebnje smo izvedli 5 glasbenih delavnic, pri katerih so otroci preko različnih dejavnosti poslušali, izvajali, spremljali in se učili slovenskih otroških pesmi.

V prvem delu glasbene delavnice je bila otrokom na voljo prosta igra, ki je trajala 20–30 minut. Med tem so se v ozadju preko vnaprej pripravljenega ozvočenja (CD-predvajalnik) predvajale slovenske pesmi za otroke, ki so ustvarjale zvočno kuliso. Otroke smo med prosto igro opazovali in bili pozorni na čustvene reakcije, kot so na primer smeh, jeza, žalost in tudi ostale, za katere smo bili lahko prepričani, da so posledica poslušanja predvajane glasbe. Prav tako smo bili pozorni na pripevanje, spontano petje, gibno izražanje, izražanje ritma preko giba (udarjanje po mizi, z nogo ob tla ipd.)

ali z zlogi, pozorno poslušanje oziroma kakršne koli odzive, ki so bili vezani na zvočno kuliso in preko katerih smo lahko razbrali ali sklepali o trenutnem počutju otroka (ugodje, stres, frustracija, veselje). Pri kategorizaciji stopnje odzivanja posameznega otroka smo si pomagali z opazovalnim listom oziroma tabelo za določanje stopnje odzivanja.

V drugem delu glasbene delavnice so otroci sodelovali pri različnih glasbeno-didaktičnih igrah, pri katerih so po potrebi uporabili tudi glasbene inštrumente iz Orffovega inštrumentarija. Po končani dejavnosti smo si zapisali opažanja o odzivih otrok na izvedeno dejavnost.

V tretjem delu glasbene delavnice so se otroci učili nove, njim še neznane slovenske otroške pesmi. V tretjem delu pa so z vsako novo izvedbo glasbene delavnice najprej ponovili pesem, ki so se je naučili na prejšnji delavnici. Če so si pesem brez večjih težav zapomnili, so pričeli z učenjem nove pesmi, ritmične izreke besedil ali plesa.

Pri vsaki glasbeni delavnici smo bili pozorni na odzive vseh otrok iz skupine. Uporabili smo jih kot vzorec za ugotavljanje odzivov na aktivnosti, povezane s slovenskimi otroškimi pesmimi. Ves čas smo si izpisovali morebitne reakcije in komentarje, vezane na glasbo, ki jo poslušajo/izvajajo/se je učijo. Po izvedeni dejavnosti smo zapisali tudi odzive otrok po doživljajski pavzi in po podani informaciji, da je dejavnost končana. S pomočjo lastnih anekdotskih zapisov smo analizirali odzive otrok na določeno glasbeno dejavnost oziroma pesem, ki je bila v dejavnosti uporabljena. Na tak način smo med seboj lahko primerjali tudi odzive in komentarje na dejavnosti ali na posamezno pesem med prvo, drugo, tretjo, četrto ali peto izvedbo glasbene delavnice ter s tem čustvene odzive, sprejemanje in usvajanje slovenskih pesmi za otroke.

Ugotovitve in interpretacija rezultatov

- Reagirane predšolskih romskih otrok ob igri na zvočno kuliso slovenskih pesmi za otroke

Tekom izvajanja vseh petih glasbenih delavnic smo pri večini otrok, vključenih v raziskavo, opazili visoko stopnjo odzivanja na zvočno kuliso slovenskih pesmi za otroke z ozirom na lestvico za ocenjevanje odzivanja. Pogosteje neodziven ali manj odziven je bil le deček F2, a je po besedah vzgojiteljice razlog za to njegova nedavna vključitev v vrtec in starost, saj je v skupini najmlajši. Vsi ostali pa so bili označeni kot odzivni ali zelo odzivni. Občasno so se tudi pri njih pojavljala manjša odstopanja oziroma odvrnitev pozornosti od poslušanja k igri. Pogosto se je zgodilo, da je posamezni otrok začel dokaj glasno komunicirati z enim izmed vrstnikov ter s tem nekoliko zmotil ostale otroke, ki so prav tako prenehali s poslušanjem predvajanih pesmi. Zgodilo se je tudi, da je celotna skupina prenehala s poslušanjem, ko sta se dva izmed otrok začela prepirati. Postala sta tako glasna, da sta preglasila

predvajano glasbo, kar je močno zmotilo tudi ostale otroke, ki so prav tako postali glasni, nekateri celo nejevoljni. Poudariti pa moramo, da se je vsak tak incident v kratkem času tudi razrešil (najpogosteje so se otroci umirili sami, le enkrat je bilo potrebno posredovanje vzgojiteljice). Med vsemi otroci so po odzivanju na zvočno kuliso najbolj izstopali dečka F1 in F4 ter deklici D2 in D3, ki so pogosto glasno in z zanosom pripevali ob posnetkih, deklica D2 pa se je na glasbo pogosto odzivala tudi gibalno – s plesom. Na podlagi teh opažanj lahko ugotovimo, da predšolski romski otroci reagirajo na zvočno kuliso slovenskih pesmi za otroke, njihove reakcije pa se razlikujejo od posameznika do posameznika, a so pri vseh pozitivne. O splošni pozitivni naravnosti romske populacije in širokemu sprejemanju glasbe kot sredstva za druženje, sprostitvev in izražanja čustev govori tudi Brizani-Traja (2000). Romom je glasba že od nekdaj predstavljala glavno njihovega kulturnega izročila, ki se je iz generacije v generacijo prenašalo le preko ustnega izročila. Prav tako je glasba del romskega vsakdana že stoletja, saj so se v zgodovini z glasbo (tako vokalno kot instrumentalno) pogosto tudi preživljali, ne le zabavali. Danes pa glasba Romom služi predvsem kot sredstvo druženja. V njihovi kulturi se, poleg tradicije, čuti tudi močan vpliv sodobne kulture (glasbe), kar priča o njihovi odprtosti in veselju do glasbe nasploh.

-Ustvarjalnost predšolskih romskih otrok pri oblikovanju instrumentalne spremljave ob petju slovenske pesmi za otroke

Na podlagi dveh izvedb glasbene delavnice, v katerih so otroci ustvarjali z Orffovim inštrumentarjem, smo ugotovili, da je njihova ustvarjalnost visoka: imajo občutek za ritem, opazijo in popravijo morebitne napake v izvajanju ter so sposobni samostojnega ustvarjanja raznolikih ritmičnih vzorcev. Njihova motiviranost za igranje na glasbila je visoka, prav tako pa so visoka njihova pričakovanja do samih sebe. Zgodilo se je, da je otrok, ki je imel možnost prvi pokazati in izvajati svoj lastni ritmični vzorec, po poslušanju ritmičnega vzorca drugega otroka postal nekoliko nervozen. Izrazil je željo, da bi si izmislil oziroma predstavil nov ritmični vzorec, kar smo mu seveda dovolili. Opazili smo, da je bil njegov drugi vzorec zahtevnejši od prvega in nekoliko podoben ritmičnemu vzorcu enega izmed ostalih otrok, kar pomeni, da je med otroki (ali vsaj določenimi posamezniki) prisotna tekmovalnost. Iz tega lahko razberemo, da so otroci zmožni sami preceniti, kateri ritmični vzorec je zahtevnejši in na podlagi tega producirati nove ideje. Pri tem pa moramo poudariti, da sami nobenega ritmičnega vzorca ali posameznega otroka nismo posebej izpostavljali ali hvalili bolj kot druge. Brizani-Traja (2000) pravi, da je ena izmed glavnih značilnosti oziroma prepoznavnih elementov romske glasbe

prav ritem. Ta ima v romski glasbi posebno mesto, saj ne predstavlja le spremljave ali ritmične podlage, temveč ima svoj jezik, saj so z ritmom Romi pogosto ponazarjali bitje srca in doživljanje različnih čustev (jeza, žalost, veselje).

Prav tako pa otrokom v predšolskem obdobju stopnja gibalnega in miselnega razvoja, na kateri se nahajajo, omogoča koordinacijo gibov, ki jih lahko uporabljajo za izražanje svojih čustvenih stanj ali se preko njih odzivajo na dražljaje. To otrokom omogoča tudi višjo ustvarjalnost pri različnih dejavnostih, za katere je potrebna dobro razvita motorika (na primer udarjanje na boben, ksilofon) (Marjanovič Umek, Zupančič 2009).

Pri ugotavljanju njihove ustvarjalnosti se je pojavljala jezikovna ovira, saj so imeli otroci težave z razumevanjem navodil (upoštevanje vrstnega reda, tišine, petja medtem, ko ne igrajo). Predvidevamo, da bi bila njihova ustvarjalnost še bolj izražena, če bi uspešneje premagovali jezikovno oviro.

- Sprejemanje glasbenih dejavnosti, povezanih s slovenskimi otroškimi pesmimi, predšolskih romskih otrok

Že ob prvi izvedbi glasbene delavnice smo ugotovili, da imajo predšolski romski otroci zelo pozitiven odnos do glasbenih dejavnosti ter pri dejavnostih aktivno sodelujejo. V prvi glasbeni delavnici je bil poudarek na poslušanju glasbe in petju slovenske otroške pesmi. Otroci so pokazali visoko zanimanje za drugi (vodeni) del glasbene delavnice, v katerem je bil poudarek na petju in učenju nove pesmi. V nadaljevanju pa smo ugotovili tudi, da je otrokom v veselje peti ob zvočnih posnetkih, samostojno ali ob spremljavi kitare. Njihovo zanimanje za dejavnost je bilo vedno visoko. Razlog za upad njihovega sodelovanja med dejavnostjo nikoli ni bilo pomanjkanje interesa ali nesprejemanje glasbene dejavnosti, temveč predolgotrajna aktivnost in njihova nezmožnost daljše koncentracije. Največ zanimanja so (vidno) pokazali za dejavnosti, pri katerih so bili lahko tudi sami aktivni na več različnih načinov (petje, ritmična izreka, igranje na inštrument, gibanje). Če govorimo o njihovem sodelovanju, lahko posebej izpostavimo drugi del tretje, četrte in pete izvedbe glasbene delavnice – ustvarjanje ritmične spremljave ob petju slovenske pesmi za otroke ter ritmična izgovorjava, petje in gibanje v povezavi z bansom Banana. Med izvajanjem teh dejavnosti so zelo zavzeto sodelovali prav vsi otroci. V primeru pete izvedbe glasbene delavnice pa lahko izpostavimo deklico D2, ki je na prejšnji izvedbi delavnice ni bilo in je bila v primerjavi z ostalimi prisotnimi otroki v zaostanku, vendar je to ni motilo ali zmanjšalo njenega interesa za sodelovanje. Na podlagi vseh opažanj, predvsem prve, druge in tretje izvedbe glasbene delavnice (kjer je bilo prisotnih več otrok) smo ugotovili, da predšolski romski otroci zelo pozitivno sprejemajo glasbene dejavnosti, povezane

s slovenskimi pesmimi za otroke in v njih z velikim veseljem sodelujejo.

Pri dejavnostih pa so se kljub temu pojavljale jezikovne težave, saj večina otrok sprva ni razumela niti navodil niti besedila pesmi, ki naj bi jo peli. O tovrstnih jezikovnih težavah in razvoju dvojezičnosti pri predšolskih otrocih govori Lük Nečak (1995 v Marjanovič Umek in Zupančič 2009) ki pravi, da se otroci, ki nimajo stika z dvojezičnostjo od rojstva, temveč od drugega ali tretjega leta, med četrtem in šestim letom običajno nahajajo v drugi fazi razvoja dvojezičnosti. To pomeni, da poznajo izraze in pomen večine besed v obeh jezikih, vendar besedni zaklad drugega jezika še vedno zaostaja v tolikšni meri, da se pojavljajo težave v komunikaciji. Otrok pa je pri učenju drugega jezika v sproščenem okolju samoiniciativen in bo rad komuniciral in sodeloval pri aktivnostih, tudi če jezika ne obvlada.

SKLEPNE UGOTOVITVE

Ljudje se med seboj razlikujemo po videzu, velikosti, barvi kože, razmišljanju, interesih, starosti, kraju bivanja in bivalnih razmerah, jeziku, ki ga govorimo, in še po marsičem. Vseeno pa imamo skupne točke, ki nas vse skupaj združujejo. Ena izmed njih je gotovo tudi glasba, katero lahko vsak posameznik doživlja in v njej uživa po svoje. V raziskavi smo v ospredje postavili populacijo predšolskih romskih otrok iz romskega oddelka vrtca Mavrica Trebnje. Spoznali smo, kako delujejo kot samostojna vrtčevska enota, glavni poudarek pa je bil na opazovanju sprejemanja glasbe in odzivanja na glasbene dejavnosti s strani predšolskih romskih otrok.

Ugotovili smo, da je glasba močno zakoreninjena v romski kulturi, kar potrjujeta tudi Brizani-Traja (2000) in Štrukelj (2004). To se jasno odraža na predšolski populaciji romskih otrok. Na poslušanje glasbe so se otroci na vseh izvedbah glasbene delavnice odzivali zelo pozitivno. Na posameznih izvedbah so bili bolj odzivni določeni otroci, spet drugič pa je bila lahko situacija obratna. Iz tega ugotavljamo, da je v raziskovalnem vzorcu prav vsak izmed otrok predvajano glasbo poslušal in se skoraj vedno nanjo tudi pozitivno odzival s pripevanjem, žvižganjem, gibnim izražanjem oziroma plesom ali pa z mrmranjem melodije in/ali besedila. Vsak izmed otrok je bil vsaj enkrat na podlagi lestvice za ocenjevanje odzivnosti označen kot odziven ali zelo odziven. Izjema je le deček F2, ki je v skupini najmlajši in je šele pred kratkim začel obiskovati vrtec, kar je verjetno prispevalo k njegovi zadržanosti.

Zanimalo nas je, kako predšolski romski otroci sprejemajo slovenske pesmi za otroke. Opažanja aktivnosti na to temo nam ponujajo vpogled v jezikovni problem, s katerim se soočajo v vrtcu tako romski otroci kot tudi njihove vzgojiteljice. O jezikovnih težavah, s katerimi se soočajo romski otroci pri vključevanju v šolski sistem, poroča tudi Tancer (1994), ki poleg težav otrok, ki botrujejo slabšemu uspehu ali

počasnejšemu napredovanju pri vključevanju v šolski sistem, izpostavlja tudi težave vzgojiteljev in učiteljev. Ti zaradi neznanja romskega jezika pogosto ne znajo pomagati ali svetovati otroku, to pa vodi v začaran krog neuspeha in težje integracije romske populacije v šolski sistem in posledično v slovensko družbo. Poznavanje slovenskih otroških pesmi romskih otrok je okrnjeno, a so kljub jezikovni oviri zelo odprti za poslušanje in učenje otroških pesmi v slovenskem jeziku. Med aktivnostmi je bilo pogosto opaziti, da otroci niso v celoti razumeli navodil in tudi ne besedil pesmi, ki so jih poslušali ali peli, a to ni negativno vplivalo na njihovo pripravljenost na sodelovanje v glasbenih aktivnostih. Jezikovna ovira se najpogosteje pokaže ravno pri podajanju/razumevanju navodil in oteženi uvodni motivaciji za vzgojitelja, saj je le-to potrebno zelo okrniti, uporabljati čim bolj enostavno izrazoslovje ali celo neknjižni jezik ter jo včasih celo izpustiti in preiti neposredno na aktivnosti (to je pogosto najbolj učinkovit način, da ohranimo romske otroke motivirane). Te težave so značilne za otroke v prehodu iz prve v drugo in otroke v drugi fazi razvoja dvojezičnosti. Spopadajo se s pomanjkanjem besednega zaklada, ki si ga v interakciji z osebo, ki govori drugi jezik (vzgojiteljem) sicer gradijo, a je proces bistveno počasnejši, če je le enosmeren (Lük Nečak 1995 v Marjanovič Umek in Zupančič 2009). Iz lastnih izkušenj z dolgoletno prakso dela s predšolskimi otroki lahko zagotovimo, da imajo vsi predšolski otroci radi glasbo, kar pokažejo z veseljem in zagnanostjo do sodelovanja v različnih glasbenih dejavnostih. Ravno tako je tudi populacija predšolskih romskih otrok povsem odprta za sodelovanje v glasbenih dejavnostih, v njih uživa in glasbo sprejema s pozitivnimi občutki, kar bi lahko izkoristili v izogib težavam, s katerimi se romski otroci srečajo ob vstopu v šolo.

VIRI IN LITERATURA:

- Brizani-Traja, I. (2000). *Le ostanite, Romi gredo!* Celovec: Mohorjeva založba.
- Kostelec, A. in Pravne, K. (2009). *Vključevanje romskih otrok v predšolsko vzgojo*. Diplomsko delo. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Fakulteta za socialne vede.
- Koželj, E. (2009). *Učitelj in romski učenci z vidika ekološkisistemске teorije: magistrsko delo*. Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta.
- Marjanovič Umek, L. in Zupančič, M. (ur.) (2009). *Razvojna psihologija*. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta.
- Štrukelj, P. (1999). *Romska kultura (pomen tradicionalnega etničnega izročila in pospeševanje današnjih kulturnih dejavnosti)*. Ljubljana: Inštitut za narodnostna vprašanja.
- Štrukelj, P. (2004). *Tisočletne podobe nemornih nomadov. Zgodovina in kultura Romov v Sloveniji*. Ljubljana: Družina.
- Tancer, M. (1994). *Vzgoja in izobraževanje Romov na Slovenskem*. Maribor: Založba Obzorja Maribor.

Povezava petja v otroškem pevskem zboru z učnim uspehom in psihosocialnim razvojem

Lara Blagonja in doc. dr. Barbara Kopačin, Pedagoška fakulteta Univerze na Primorskem

V prispevku bomo predstavili delovanje šolskega pevskega zboru v devetletki. Predstavili bomo definicijo in dejavnike učnega uspeha ter človekova razvojna obdobja, kjer se bomo posebej opredelili na psihosocialni razvoj v srednjem in poznem otroštvu, torej v času, ko otroci obiskujejo osnovno šolo. Raziskovalni problem smo izbrali, ker nas je zanimalo, ali imajo učenci, ki pojejo v pevskem zboru, v povprečju višji učni uspeh od ostalih učencev pri predmetih slovenščina, matematika, šport in glasbena umetnost. Končno nas je zanimalo tudi, ali so pevci vljudnejši, povezovalnejši, bolj čustveni, skrbnejši, bolj empatični, priljubljenejši v primerjavi z nepevci. V raziskovalni vzorec smo vključili učence od drugega do petega razreda osnovne šole na Primorskem ter njihove razredne učiteljice.

Ključne besede: otroški pevski zbor, pomen zborovskega petja, vloga šolskega pevskega zboru, učni uspeh, psihosocialni razvoj

TEORETIČNA IZHODIŠČA

Uvod

Razširjenost zborovskega petja v Sloveniji ima korenine v slovenskem ljudskem petju, ki je bilo vedno tesno povezano z življenjem samim, verovanjem in ljudskimi običaji, večkrat pa je predstavljalo tudi bistvo in vsebino obrednega dogajanja (Hribar 2014). Na področju glasbe predstavlja petje temeljno obliko izvajanja, s katero se osnovnošolski otroci srečujejo v okviru predmeta glasbena umetnost. Učenci, ki jih petje še bolj veseli in zanima, pa lahko obiskujejo interesno dejavnost pevski zbor, kjer še dodatno razvijajo svoje glasbene sposobnosti (Kralj 2012).

Šolski pevski zbor v devetletni osnovni šoli

Zbor je skupina pevcev, ki ohranja ustvarjalno-poučevalno umetniško dejavnost, pri kateri je vsak glas večkrat zaseden. Zbore lahko razlikujemo po zasedbi ali po funkciji. Na osnovnih šolah navadno delujejo otroški pevski zbori, mlajši mladinski ter mladinski pevski zbori (Kljun 1999). Danes pevski zbor v slovenskih osnovnih šolah spada med interesne dejavnosti, kar pomeni, da se otroci za zborovsko petje odločijo prostovoljno (Hribar 2014).

Sodelovanje v šolskem pevskem zboru za otroka predstavlja nadgradnjo razvoja glasbenih sposobnosti, spretnosti in znanj, ki pevca usmerjajo v sprejemanje, doživljanje in izražanje muzikalnosti. Pevski zbori so v devetletni osnovni šoli glede na normative in standarde Ministrstva za izobraževanje, znanost in šport sistematizirano delo učitelja,

učenci pa se zboru priključijo glede na svoje sposobnosti in interes (Žvar 2001).

Zborovsko petje razvija posameznikove sposobnosti, spretnosti in znanja, ki usmerjajo pevca v sprejemanje, doživljanje in izražanje muzikalnosti. Petje v zboru učence seznanja s slovensko ljudsko in umetno pesmijo ter s pesmimi tujih narodov in razvija smisel za večglasno muziciranje. Pevci se usposabljujejo za skupinsko glasbeno umetniško poučevanje ter intenzivno razvijajo glasove in muzikalne sposobnosti. Preko petja v zboru je omogočeno praktično spoznavanje glasbeno teoretičnih in oblikovnih zakonitosti ter pridobivanje glasbenega besednjaka, pojmov in pravil, prav tako je omogočeno tudi kakovostno muziciranje v množici in estetsko doživljanje. Učenci se preko pevskega zboru uvajajo v skupno reševanje problemov za doseganje skupnih ciljev, zraven tega pa petje vpliva tudi na boljše psihično počutje – tako pevcev kot tudi poslušalcev (Žvar 2003).

Sodelovanje v zboru spodbuja socializacijo. Učence uvaja v skupno reševanje situacij za doseganje skupnega cilja. Zborovsko petje je nosilec ideje, ki združuje ljudi ter jih vzgaja in usmerja (Kopačin 2011). Nenazadnje tudi intenzivno vpliva na vrednostni sistem posameznika zaradi specifičnih lastnosti in vplivov na čustva, domišljijo in razum. Zaradi tega ima izrazito vzgojno komponento, ki se je mora učitelj zavedati in s premišljenim demokratičnim ravnanjem spodbujati njene sestavine (Žvar 2007).

Učna uspešnost

Prva, objektivna razsežnost učnega uspeha, kaže stopnjo prilagojenosti učenca na šolsko delo in se nanaša na njegove ocene. Pri drugi, subjektivni razsežnosti, govorimo o lastnih stališčih in do-

jemanju svojega učnega uspeha ali neuspeha ter o stališčih drugih (staršev, vrstnikov, učiteljev). Na doživljanje uspeha pa vplivata tudi starost in osebnostne lastnosti posameznika (Kobal 2001).

Za razumevanje učne uspešnosti pa Marentič Požarnik meni, da moramo vedeti tudi, kakšna je kakovost znanja, trajnost znanja in njegova uporabnost. Dejavnike učnega uspeha deli na dve skupini – na notranje in zunanje dejavnike. Notranje dejavnike je razdelila na fiziološke dejavnike, ki so lahko kratkotrajni (utrujenost, lakota) ali dolgotrajni (zdravstveno stanje) ter na psihološke dejavnike (umske in druge sposobnosti, motivacija, osebnostne lastnosti). Zunanje dejavnike je razdelila na fizikalne (opremljenost prostora za učenje, primer na svetloba, temperatura, zračnost, hrup v okolju) in socialne dejavnike, ki izvirajo iz družbenega okolja (vrednote, vzgoja, ekonomsko stanje, odnosi, organizacija šolstva, vrstniki). Avtorica meni, da se zunanji in notranji dejavniki med seboj prepletajo, zato med eno in drugo skupino ne moremo potegniti ostre meje (Marentič Požarnik 2000).

Osebnostni razvoj v srednjem in poznem otroštvu

Človekov razvoj delimo na osem razvojnih obdobj, glede na skupne značilnosti posameznikov, ki pripadajo določeni starostni skupini: prenatalno obdobje, obdobje dojenčka in malčka, zgodnje otroštvo, srednje in pozno otroštvo, mladostništvo, zgodnja odraslost, srednja odraslost in pozna odraslost (Marjanovič Umek, Zupančič 2004).

Otroštvo je razmeroma dolgo obdobje, v katerem je osebnostni razvoj najhitrejši in dinamičen. V srednjem in poznem otroštvu se nadaljuje razvoj na vseh področjih. Telesni razvoj se nekoliko upočasnjuje, otrok pa napreduje predvsem v pridobivanju mišične moči ter gibalnih in grafomotoričnih spretnosti (prav tam).

Pojavijo se bolj razvite oblike mišljenja (logično in abstraktno) in temu ustrezne ter bolj intenzivne oblike učenja (prav tam).

Bolj razširjeni postanejo socialni stiki in odnosi, zahtevnejše postajajo moralne presoje, razvije se smisel za pravično in krivično, pošteno in nepošteno. Socialni razvoj se nanaša na razvijanje komunikacije in medosebnih odnosov, socialnega razumevanja ter moralnih vidikov vedenja. Otroci v času srednjega in poznega otroštva v primerjavi s prejšnjimi razvojnimi obdobji preživijo več časa v vrstniških skupinah, ki se oblikujejo načrtno in na osnovi celovitih osebnostnih in psiholoških kriterijev, skupne namere in cilja. Vedejo se vse bolj prosocialno, kar kaže na njihovo pozitivno prilagajanje socialnemu okolju, v katerem živijo. V tem obdobju prihaja tudi do sprememb v razumevanju prijateljstva, ki so povezane z otrokovim razumevanjem medosebnih odnosov in družbenih norm ter z zavzemanjem perspektive drugega in empatijo (prav tam).

Čustveno-osebnostni razvoj predstavlja predvsem spremembo doživljanja, izražanja in uravnavanja čustev, preko katerih se posameznik odziva na okolje (temperament, osebnostne značilnosti). Otroci doživljajo in izražajo vsa čustva, kot v prejšnjih obdobjih: veselje, jezo, naklonjenost, anksioznost, strah, radovednost, ljubosumnost in druga. Čustveni razvoj v tem obdobju z razvojem socialnih in spoznavnih sposobnosti otrokom omogoča vse boljše zavedanje, razumevanje, razlaganje lastnih čustev in čustev drugih ter vse učinkovitejše nadzorovanje doživljanja in izražanja čustev (prav tam).

Otroci v času srednjega in poznega otroštva razumejo povezavo med moralnimi pravili družbe in posameznikovim doživljanjem čustev. Vse bolj se zavedajo čustvenega doživljanja sebe in drugih ljudi, kar jim omogoča učinkovit nadzor nad izražanjem lastnih čustev v različnih socialnih situacijah in ustrezen odziv na čustva drugih ljudi. Bistveni razvojni napredek otroka v tem obdobju predstavlja razvoj nadzora nad doživljanjem in izražanjem negativnih čustev (Marjanovič Umek, Zupančič 2004).

EMPIRIČNI DEL

Problem, namen in cilji

Temeljni cilj raziskave je bilo ugotoviti povezanost učnega uspeha učencev in njihovega psihosocialnega razvoja s petjem v otroškem pevskem zboru.

Zanimalo nas je, (i) kakšen uspeh v povprečju dosegajo učenci, ki pojejo v otroškem pevskem zboru, pri predmetih slovenščina, matematika, šport in glasbena umetnost v primerjavi z učenci, ki ne obiskujejo otroškega pevskega zbor in (ii) kakšen je v povprečju psihosocialni razvoj učencev, ki obiskujejo otroški pevski zbor v primerjavi z učenci, ki otroškega pevskega zbora ne obiskujejo.

Dobro je poudariti, da moramo biti pri sklepanju o učinkih sodelovanja v pevskem zboru na učni uspeh in psihosocialni razvoj previdni, saj ne gre za preproste vzročno posledične zveze, ampak so lahko višji rezultati pri učnem uspehu tudi rezultati spodbudnega domačega okolja, ki lahko botruje v vključitev k pevskemu zboru.

Hipoteze raziskovanja

Hipoteze smo postavili na osnovi dosedanjih vedenj o psihosocialnem razvoju učencev, teoretičnih predvidevanj in lastnih izkušenj:

H1: Učenci, ki obiskujejo otroški pevski zbor, imajo v povprečju višji učni uspeh pri predmetih slovenščina, matematika, šport in glasbena umetnost kot ostali učenci.

H2: Učenci, ki obiskujejo otroški pevski zbor, se v skupini v povprečju kažejo kot vljudni, čustveni, povezovalni, skrbni, empatični, priljubljeni.

Priprava, sestava in opis merskih instrumentov

Za zbiranje podatkov smo s pomočjo literature sestavili anketni vprašalnik za učence in za njihove razredne učiteljice.

V prvem delu anketnega vprašalnika za učence so demografska vprašanja (spol, razred), nato pa sledijo vprašanja o ukvarjanju z glasbo, obiskovanju otroškega pevskega zbora, o stališčih učencev do petja, o obiskovanju drugih interesnih dejavnosti ter o odnosu učencev do nekaterih obveznih šolskih predmetov. Vprašalniki za četrty in peti razred pa vsebujejo še vprašanje o zaključnih ocenah v letu, ko je potekala raziskava, pri predmetih slovenščina, matematika, šport in glasbena umetnost. Anketni vprašalnik za četrty in peti razred vsebuje 13 vprašanj, za drugi in tretji razred pa 12 vprašanj. Vprašalniki za razredne učiteljice so vsebovali dve (2. in 3. razred) oziroma eno (4. in 5. razred) vprašanje. Učiteljice 2. razredov so v prvem vprašanju obkljukale doseganje ciljev posameznega učenca pri predmetih slovenščina, matematika, glasbena umetnost in šport. Učiteljice 3. razredov pa so v prvem vprašanju obkljukale uspeh posameznega učenca pri omenjenih predmetih. Drugo vprašanje je bilo za vse učiteljice vseh razredov enako, in sicer je vprašanje vsebovalo 19 lastnosti v zvezi s psihosocialnim razvojem učencev, učiteljice pa so obkljukale, ali posamezna lastnost za posameznega učenca velja, delno velja ali ne velja.

Statistična obdelava podatkov

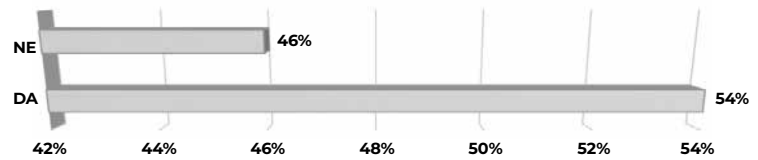
Podatke, zbrane z anketnim vprašalnikom za učence od 2. do 5. razreda in z vprašalniki za njihove razredne učiteljice, smo vnesli v računalniški program SPSS, v katerem smo opravili vse statistične izračune. Pridobljene podatke smo predstavili z opisnimi statistikami, s katerimi smo dobili začetni vpogled v zbrane podatke, nato pa smo preverili bivariantno povezanost spremenljivk.

V nadaljevanju pa smo s pomočjo kontingenčnih tabel ugotovili, v kolikšni meri so spremenljivke povezane in kakšen vpliv imajo ena na drugo. S spremenljivkami smo nadalje izvedli χ^2 preizkus povezanosti. S tem smo preverili domnevno ničelnih hipotez povezanosti.

Vzorec

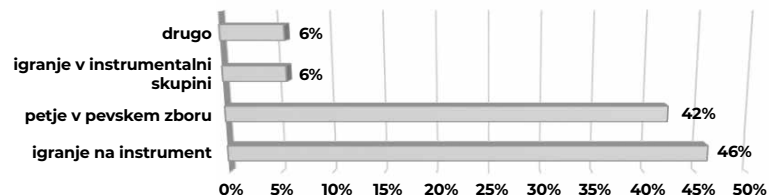
Raziskava temelji na neslučajnostnem namensko izbranem vzorcu učenek in učencev, starih od sedem do enajst let, obalne osnovne šole ter njihovih razrednih učiteljic. Izpolnjene anketne vprašalnike sta skupaj vrnila 102 učenca (52 dečkov) in 7 učiteljic, in sicer: (i) trije oddelki 2. razredov (skupno 39 učencev) in 3 učiteljice; (ii) en oddelek 3. razreda (skupno 20 učencev) in 1 učiteljica; (iii) en oddelek 4. razreda (skupno 14 učencev) in 1 učiteljica in (iv) dva oddelka 5. razreda (skupno 29 učencev) in 2 učiteljici.

Zanimalo nas je, koliko učencev se v prostem času ukvarja z glasbo. Iz Grafa 1 lahko razberemo, da je 55 (54 %) učencev na vprašanje odgovorilo pritrdilno, 46 (45 %) učencev pa se z glasbo ne ukvarja. Na vprašanje je odgovoril 101 učenec, eden izmed anketiranih na vprašanje ni podal odgovora.

Graf 1: Ukvarjanje z glasbo

Na vprašanje, na kakšen način se otroci ukvarjajo z glasbo, smo dobili 81 odgovorov, iz česar sklepamo, da se kar nekaj učencev z glasbo ukvarja na več načinov. Največ se jih formalno glasbeno izobražuje (37 oziroma 46 %), 34 (42 %) učencev poje v pevskem zboru, pet (6 %) učencev igra v instrumentalni skupini, pet (6 %) učencev pa je obkrožilo odgovor »drugo«. Od tega je en učenec dopisal, da glasbo posluša, en učenec pleše balet, en učenec obiskuje v glasbeni šoli tudi Nauk o glasbi, en učenec se uči solo petja, en učenec pa odgovora ni dopisal.

Graf 2: Načini ukvarjanja z glasbo

Raziskava je pokazala, da se kar 93 % delež vzorca ukvarja še z drugimi interesnimi dejavnostmi.

Rezultati in interpretacija

Učni uspeh

Učni uspeh v drugem razredu

Za nadaljnjo raziskavo smo morali opisne ocene drugošolcev spremeniti v številčne. Povprečne ocene v Preglednici 1 nam tako pomenijo za »ne doseganje učnih ciljev« (1), »delno doseganje« (2) ali »doseganje učnih ciljev« (3).

2. razred	petje v pevskem zboru	število	povprečna ocena	standardni odklon	standardna napaka ocene povprečja
Povprečni učni uspeh	da	14	2,84	0,30475	0,08175
	ne	25	2,89	0,3185	0,06375
uspeh pri slovenščini	da	14	2,64	0,493	0,133
	ne	25	2,8	0,5	0,1
uspeh pri matematiki	da	14	2,86	0,363	0,097
	ne	25	2,96	0,2	0,04
uspeh pri glasbeni umetnosti	da	14	3	0	0
	ne	25	2,84	0,374	0,075
uspeh pri športu	da	14	2,86	0,363	0,097
	ne	25	2,96	0,2	0,04

Preglednica 1: Učni uspeh v drugem razredu

Kot vidimo iz Preglednice 1, so pevci 2. razredov v šolskem letu 2014/15 dosegli malenkost nižji povprečni učni uspeh od ostalih sošolcev. Tudi pri posameznih predmetih slovenščina, matematika in šport je bilo njihovo doseganje ciljev za malenkost nižje. Nasprotno pa velja za predmet glasbena umetnost, kjer so vsi pevci 100 % dosegli cilje. Pri analizi spremenljivk s χ^2 testom povezanosti so nam podatki pokazali, da so predpostavke χ^2 testa kršene, saj obstajajo celice teoretičnih frekvenc manjše od 5. Zaradi tega nadaljnje statistične analize povezanosti ni bilo mogoče izvesti.

Učni uspeh v tretjem razredu

3. razred	petje v pevskem zboru	število	povprečna ocena	standardni odklon	standardna napaka ocene povprečja
Povprečni učni uspeh	da	3	4,8575	0,13375	0,0505
	ne	17	4,8075	0,427	0,65075
uspeh pri slovenščini	da	3	5	0	0
	ne	17	4,59	0,712	0,173
uspeh pri matematiki	da	3	5	0	0
	ne	17	4,88	0,332	0,81
uspeh pri glasbeni umetnosti	da	3	5	0	0
	ne	17	4,88	0,332	0,81
uspeh pri športu	da	3	4,43	0,535	0,202
	ne	17	4,88	0,332	0,81

Preglednica 2: Učni uspeh v tretjem razredu

Povprečne ocene v zgornji razpredelnici nam kažejo, da so pevci v 3. razredu dosegli višji povprečni učni uspeh od svojih sošolcev. Višji učni uspeh so pevci dosegli tudi pri posameznih predmetih, in sicer pri slovenskem jeziku, matematiki in glasbeni umetnosti, kjer so vsi dosegli odlično oceno. Nekoliko nižji učni uspeh od svojih sošolcev so pevci dosegli le pri športu.

Pri analizi spremenljivk s χ^2 testom povezanosti so nam podatki pokazali, da so predpostavke χ^2 testa kršene, saj obstajajo celice teoretičnih frekvenc manjše od 5. Zaradi tega nadaljnje statistične analize povezanosti ni bilo mogoče izvesti.

Učni uspeh v četrtem razredu

4. razred	petje v pevskem zboru	število	povprečna ocena	standardni odklon	standardna napaka ocene povprečja
Povprečni učni uspeh	da	7	4,395	0,5975	0,22575
	ne	7	4,285	0,79075	0,299
uspeh pri slovenščini	da	7	4,43	0,535	0,202
	ne	7	4	0,816	0,309
uspeh pri matematiki	da	7	3,86	0,69	0,261
	ne	7	4,14	1,069	0,404
uspeh pri glasbeni umetnosti	da	7	4,86	0,378	0,143
	ne	7	4,14	0,9	0,34
uspeh pri športu	da	7	4,43	0,787	0,297
	ne	7	4,86	0,378	0,143

Preglednica 3: Učni uspeh v četrtem razredu

Iz Preglednice 3 lahko razberemo, da so pevci v 4. razredu dosegli višji povprečni učni uspeh kot njihovi sošolci. Višji učni uspeh so pevci dosegli tudi pri slovenskem jeziku in glasbeni umetnosti. Pri matematiki in športu pa so pevci dosegli nekoliko nižji učni uspeh od svojih sošolcev.

Pri analizi spremenljivk s χ^2 testom povezanosti so nam podatki pokazali, da so predpostavke χ^2 testa kršene, saj obstajajo celice teoretičnih frekvenc manjše od 5. Zaradi tega nadaljnje statistične analize povezanosti ni bilo mogoče izvesti.

Učni uspeh v petem razredu

5. razred	petje v pevskem zboru	število	povprečna ocena	standardni odklon	standardna napaka ocene povprečja
Povprečni učni uspeh	da	10	4,6	0,72425	0,22575
	ne	19	4,04	0,9175	0,2105
uspeh pri slovenščini	da	10	4,4	1,075	0,202
	ne	19	3,63	1,012	0,232
uspeh pri matematiki	da	10	4,5	0,707	0,261
	ne	19	3,74	0,933	0,214
uspeh pri glasbeni umetnosti	da	10	4,8	0,632	0,143
	ne	19	4,32	0,82	0,188
uspeh pri športu	da	10	4,7	0,483	0,297
	ne	19	4,47	0,905	0,208

Preglednica 4: Učni uspeh v petem razredu

Iz zgornje razpredelnice lahko razberemo, da so tudi pevci 5. razreda v šolskem letu 2014/15 dosegli višji povprečni učni uspeh od ostalih sošolcev. Pevci so v tem primeru dosegli tudi višji učni uspeh pri vseh štirih posameznih predmetih.

Pri analizi spremenljivk s χ^2 testom povezanosti so nam podatki pokazali, da so predpostavke χ^2 testa kršene, saj obstajajo celice teoretičnih frekvenc manjše od 5. Zaradi tega nadaljnje statistične analize povezanosti ni bilo mogoče izvesti.

Izkazalo se je, da imajo učenci, ki pojejo v otroškem pevskem zboru, višji povprečni uspeh v 3., 4. in 5. razredu. Prav tako imajo pevci 3., 4. in 5. razredov višji uspeh pri slovenskem jeziku. Pri matematiki imajo pevci višji

učni uspeh v 3. in 5. razredu, pri športu pa le v 5. razredu. Ugotovili smo tudi, da imajo pevci v vseh razredih (2., 3., 4. in 5.) višji učni uspeh pri glasbeni umetnosti od njihovih sošolcev, ki se s petjem ne ukvarjajo. Rezultati raziskave torej kažejo, da ima petje v otroškem pevskem zboru pozitiven vpliv na učni uspeh učencev. Na podlagi statistične obdelave podatkov lahko potrdimo hipotezo H1, s katero smo trdili, da imajo učenci, ki obiskujejo otroški pevski zbor, v povprečju višji učni uspeh pri predmetih slovenski jezik, matematika, šport in glasbena umetnost kot ostali učenci.

Psihosocialni razvoj in vedenjski vzorci

	Petje v pevskem zboru		Skupaj
	da (% pevcev)	ne (% ne-pevcev)	(% vzorca)
vodja skupine	29	28	28
povezovalen, čustven, ohranja odnose	47	40	42
razdiralen	12	6	8
izločen iz skupine	3	6	5
zadržan, neopazen	21	13	16
individualist	18	10	13
rad pomaga sošolcem	53	56	55
spreten pri navezovanju stikov	47	50	49
priljubljen s strani sošolcev	44	68	60
ukazovalen	21	7	12
ga radi sprejmejo v skupino	47	72	64
loči pravilno ravnanje od napačnega	68	78	75
redko zaide v konflikt s sošolci	38	52	47
deli svoje stvari s sošolci	65	69	68
je skrben do sošolcev	62	56	58
posluša sošolce in jih ne prekinja med pogovorom	65	72	67
rad sprejme kogarkoli v skupino	44	59	54
je empatičen	47	56	53
pozna in uporablja načela vljudnega pogovarjanja	65	68	67

Razpredelnica 5: Psihosocialni razvoj in vedenjski vzorci

Iz Preglednice 5 lahko razberemo, da so učenci pevci (47 %) v povprečju bolj povezovalni, čustveni in bolj ohranjajo odnose kot ne-pevci (40 %). Glede na priljubljenost s strani sošolcev pa vidimo, da je 44 % pevcev priljubljenih, kar je manj kot znaša priljubljenost ne-pevcev (68 %). Učenci pevci (62 %) so se v povprečju pokazali kot bolj skrbni do sošolcev kot ne-pevci (56 %). Ogledali smo tudi empatičnost (vživljanje v čustva drugih) učencev. Ugotovili smo, da je empatičnih 47 % učencev pevcev, kar znaša nekoliko manj kot pri učencih ne-pevcih (56 %). Pri ugotavljanju poznavanja in uporabe temeljnih načel vljudnega pogovarjanja smo ugotovili, da trditve drži za 65 % pevcev in 68 % ne-pevcev. Glede na statistično analizo podatkov ne moremo v celoti potrditi hipoteze H2, s katero smo trdili, da

se učenci, ki obiskujejo otroški pevski zbor, v skupini v povprečju kažejo kot vljudni, čustveni, povezovalni, skrbni, empatični, priljubljeni, saj vidimo, da nekatere trditve za učence pevce veljajo, nekatere pa ne.

Želeli smo ugotoviti tudi povezanost med spremenljivkami, vendar so nam podatki pri analizi spremenljivk s χ^2 testom povezanosti pokazali, da so predpostavke χ^2 testa kršene, saj obstajajo celice teoretičnih frekvenc manjše od 5. Zaradi tega nadaljnja statistična analiza povezanosti ni bila mogoča in hipotezo H2 zavračamo.

Ugotavljamo, da so učenci pevci zelo povezovalni, čustveni, skrbni, ter da ohranjajo odnose. Menimo, da so po vsaki pevski vaji in nastopu močnejše povezani in delujejo kot skupina.

SKLEPNE MISLI

Namen raziskave je bilo predstaviti obstoječe povezave med petjem v otroškem pevskem zboru, učnim uspehom in psihosocialnim razvojem učencev. V ta namen smo izvedli raziskavo, s pomočjo katere smo prišli do naslednjih zaključkov in spoznanj.

Ugotovili smo, da petje v otroškem pevskem zboru pozitivno vpliva na učni uspeh pevcev, saj se je izkazalo, da imajo pevci v primerjavi z drugimi sošolci v povprečju višji učni uspeh pri predmetih slovenski jezik, matematika, glasbena umetnost in šport. Menimo, da petje v zboru pripomore k širjenju besednega zaklada, saj se pevci srečujejo z različnimi besedili pesmi, tako v slovenskem kot tudi v tujih jezikih. Čeprav morda vsi pevci v celoti ne razumejo vseh besedil pesmi v tujih jezikih, menimo, da vseeno razumejo namen in čustva, ki jih pesem izraža. Znano je, da učenje pesmi vpliva tudi na boljši spomin in koncentracijo pevcev, prav gotovo pa vpliva tudi na razvijanje glasbenih sposobnosti kot sta ritmični in melodični posluš. Ugotovili smo, da petje pozitivno vpliva tudi na razvijanje pozitivnega odnosa do glasbe, saj se pevci v času učenja novih pesmi srečujejo z najrazličnejšimi zvrstmi le-te in tako spoznavajo vse razsežnosti glasbe. Ugotovili smo, da je razlog za udeležbo v pevskem zboru prav veselje do petja, dodali pa bi lahko, da petje blagodejno vpliva tudi na sproščenost pevcev, saj se pri pevskem dihanju poveča količina kisika v krvi. Skupno petje zahteva veliko mero samokritičnosti, poslušanje drug drugega, sodelovanja, strpnosti in občutka za skupno odgovornost. Raziskava nam je to potrdila, saj smo ugotovili, da so učenci, ki pojejo v pevskem zboru, v povprečju bolj čustveni, skrbni do drugih, pove-

zovalni in da bolj ohranjajo odnose kot njihovi sošolci, ki v pevskem zboru ne pojejo.

Menimo, da bo raziskava v bodoče koristila tako razrednim učiteljem kot tudi zborovodjem otroških pevskih zborov, saj bo pripomogla k razumevanju lastnosti in značilnosti otrok, ki pojejo v pevskem zboru.

Ob zaključku raziskave se nam odpirajo številna nova raziskovalna vprašanja na izbranem področju – izpostavili jih bomo le nekaj. Zanimivo bi bilo ugotoviti, kakšna je pravzaprav kakovost petja v otroških pevskih zborih ter kvaliteta podajanja znanja zborovodij ali razrednih učiteljev. V času študija smo ugotovili, da ima veliko študentov zadržke do petja in tudi do poučevanja glasbene umetnosti, zato se nam odpira vprašanje, čemu tak odnos do glasbe, kaj je k takemu odnosu pripomoglo ter kako bi ga lahko popravili in umetnost petja ter glasbe prikazali kot nekaj lepega, zabavnega, koristnega in sproščujočega.

Literatura

- Hribar, N. (2014). *Note brez pomote: Glasbeno opismenjevanje v otroškem pevskem zboru*. Radovljica: Didakta.
- Kljun, B. (1999). *Vpliv petja v otroškem pevskem zboru na razvoj glasbenih sposobnosti in spretnosti*. diplomsko delo. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
- Kobal, D. (2001). *Temeljni vidiki samopodobe*. Ljubljana: Pedagoški inštitut.
- Kopačin, B. (2011). *Povezava med glasbenim učenjem, inteligentnostjo in uspešnostjo pri pouku od četrtega do osmega razreda osnovne šole*. Doktorska disertacija. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
- Kralj, N. (2012). *Zborovodski lik Janeza Kuharja*. Diplomsko delo. Ljubljana: Pedagoška fakulteta, Pridobljeno dne 8. 4. 2015, s http://pefprints.pef.uni-lj.si/704/1/Kralj_Ne%C5%BEEa.pdf.
- Marentič Požarnik, B. (2000). *Psihologija učenja in pouka*. Ljubljana: DZS.
- Marjanovič Umek, L., Zupančič, M. (ur). (2004). *Razvojna psihologija*. Ljubljana: Znanstvenoraziskovalni inštitut Filozofske fakultete.
- Žvar, D. (2003). *Razširjeni program osnovnošolskega izobraževanja: Pevski zbor, interesna dejavnost*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport, Zavod RS za šolstvo. Pridobljeno 6. 1. 2015, s http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/os/devetletka/program_drugo/Pevski_zbor.pdf.
- Žvar, D. (2001). *Šolski pevski zbor v devetletni osnovni šoli*. Vzgoja in izobraževanje, letnik 32 (6), 99 – 100.
- Žvar, D. (2007). *Zborovsko petje in oblikovanje vrednot*. Glasba v šoli in v vrtcu, letnik 12 (2), 13 – 16.

Gremo peš! – Prometno opismenjevanje najmlajših

Barbara Bednjički Rošer, vzgojiteljica, Vrtec Ivana Glinška Maribor

18. evropski teden mobilnosti¹ je v letošnjem šolskem letu ponovno povezal naša mesta s prizadevanji za ljudem in okolju prijaznejše načine mobilnosti in tradicionalno poskrbel, da je bilo središče Maribora polno pestrega dogajanja. V Vrtcu Ivana Glinška Maribor je eno pomembnejših vzgojnih sporočil, ki jih vzgojitelji posredujemo otrokom, da smo za varnost na cesti odgovorni vsi, vendar mora biti otrokov vstop v svet prometa, ki smo ga odrasli ustvarili po svoji meri, postopen, pridobivanje prometnih spretnosti pa celostno – z dobrim zgledom in v povezavi z vsemi kurikularnimi² področji dejavnosti.

Ključne besede: predšolska vzgoja, prometna vzgoja, prometno opismenjevanje, otroci

Poznavanje dejanskih sposobnosti otrok in utrjevanje pravilnega vedenja v realnem prometu je obveza spremljevalcev – vzgojiteljev in staršev, ki z medsebojno komunikacijo, zgledom in v sodelovanju z okoljem spodbujamo dvig prometnovarnostne kulture in s pogovorom ustrezno pojasnjujemo posamezne prometne situacije, ravnanja posameznikov, jih navajamo na ravnanje po navodilih, usvajamo pojma levo, desno in jih usposabljammo za izbiro situacij, ki zagotavljajo optimalno varnost.

*S triciklom se vozim,
kar sploh ni težko,
a jaz bi rad sedel
na pravo kolo.*

*S čelado na glavi
bom tak kolesar,
da me pohvali
še mestni redar.*

(Zvezdana Majhen)

*Rdeča,
rumena,
zelena,
gremo!*

*Varno, varno čez cesto,
gremo, gremo v naše mesto,
varno, varno čez cesto,
gremo, gremo na sprehod!*

(Grega Sulejmanovič – Čarovnik Grega)

¹ <https://tedenmobilnosti.si/2019/program> (dostop 16. 9. 2019)

² Kurikularna področja dejavnosti v vrtcu so jezik, umetnost, družba, narava, matematika in gibanje.

PROMETNA VZGOJA V VRTCU

Ob seznanjanju z varnim ravnanjem v prometu smo z otroki v oddelku prepoznavali vrste³ prometa in prevozna sredstva, o katerih smo naredili plakat. Opazovali in spoznavali smo prometne poti v okolici vrtca ter se seznanjali s prometnimi znaki za pešce in kolesarje, ki smo jih upodabljali z likovnim ustvarjanjem in utrjevali pravila varne hoje.⁴ Pomen vidnosti v prometu smo ozaveščali z odsevnimi telovniki, kresničkami in opozarjali na dosledno uporabo varnostnega pasu v avtomobilu. Načrtovana prometna vzgoja nudi možnost pospeševanja spontanega učenja, prispeva k zdravemu urbanemu življenju z ozaveščanjem pomena gibanja (hoja, kolesarjenje), hkrati pa razvija in usmerja otrokove sposobnosti in potenciale, izboljšuje kakovost življenja otrok, dviguje raven otroške participacije, raven demokratičnega odločanja, usposablja otroke za posamezne postopke v procesu reševanja problemov, razvija predstave o zaporedju dogodkov ...

*Mestne ceste vodijo
v parke, na igrišča,
v vrtce, šole, markete
ali na dvorišča.*

*Mestno cesto prečkamo
vselej pospešeno –
le takrat ko semafor
zagori zeleno.*

(Zvezdana Majhen)

*Pešcem namenjeno
ozko cestišče
je prostor za hojo
in ne parkirišče.*

(pločnik)

*Z rumenim simbolom
za vratom smo vidni,
zato so vozniki
dodatno previdni.*

(pešci)

Najučinkovitejša metoda prometnega opismenjevanja v predšolskem obdobju je s svojim univerzalnim jezikom sporazumevanja igra. Didaktične igre (Bednjički Rošer 2017) so igre s pravili, ki aktivirajo otrokove miselne procese⁵ in spodbujajo govorno izražanje. Vzgojitelji z njimi na zabaven, igriv način zbudimo zanimanje otrok za izbrane teme, (s)poznavamo njihove sposobnosti, sproti preverjamo njihovo razumevanje in počasi dvigujemo raven zahtevnosti. Didaktične igre otroke »posrkajo vase«, zato je znanje usvojeno z njimi dolgoročno, saj otroci temo doživijo. Za ozaveščanje prometnih vsebin smo v oddelku igrali didaktično igro *Varno na poti*. Didaktična igra spodbuja razvoj *asociativnega razmišljanja* (Rajović 2016) s prepoznavanjem abstraktnih pojmov – prometnih znakov in omogoča postopno razumevanje posameznih prometnih situacij. Za utrjevanje pojmov o prometu in razvijanje logičnega mišljenja so odlične karte *Promet*⁶, ki jih lahko igramo na različne načine. Za prepoznavanje in poimenovanje preprostih geometrijskih likov⁷ in prometnih znakov pa

Glavni cilj cestnoprometnega opismenjevanja (Bednjički Rošer 2015a) najmlajših je pridobivanje izkušenj, spretnosti, znanj in navad za varno vključevanje v promet, saj kritičen dejavnik vključevanja ni le njihovo omejeno zaznavanje in razumevanje prometnih razmer, ampak tudi s tem povezano vedenje ter način uporabe cestnih površin. Vzgojiteljici, Julijana Kološa in Barbara Bednjički Rošer, sva s hojo po mestu in otroško igro spodbujali gibanje, saj je vloga gibalne aktivnosti v otrokovem razvoju tesno povezana z njegovim kognitivnim, čustvenim in socialnim razvojem ter je hkrati najpomembnejši preventivni dejavnik pred pojavom številnih bolezni in slabe telesne drža.

³ Cestni, železniški, vodni, zračni.

⁴ Varna hoja v skupini, ob odrasli osebi, na pločniku, prečkanje ceste ...

⁵ Analiza, sinteza, primerjanje, posploševanje, abstraktno mišljenje ...

⁶ Avtorja kart *Promet*, ki jih je izdala Založba Vija Ljubljana (2003), sta Viljenka Jalovec in Marko Kočevar.

⁷ Krog, trikotnik, kvadrat, pravokotnik ...

smo izbrali didaktično igro *Nič ne vidim*, ki jo otroci obožujejo. Za igro smo izdelali kartončke s prometnimi znaki, jih preluknjali in skozi napeljali vrvico. Vsak otrok dobi kartonček s prometnim znakom, ki mu ga obesimo na hrbet. Nato se otroci sprehajajo po igralnici in drug drugemu natančno opisujejo, kakšen prometni znak imajo na hrbtu (svojega kartončka ne smejo videti). Ko menijo, da so našli svoj par, snamejo kartončke, se postavijo skupaj in pojasnijo pomen prometnega znaka.

*Čudne oblike ob cesti stojijo,
za varnost v prometu vseh nas poskrbijo.
Besede pomena v skrivnost so zavite,
kaj neki je to, pa vi uganite!*

(M. Pezdirc, M. Kokol – Prometni znaki)

Knjiga ali dober zgled?

Tudi književna vzgoja v vrtcu (Bednjički Rošer 2015b) lahko spodbuja proces prometnega opismenjevanja in poleg jezikovnih ciljev s poustvarjalnimi dejavnostmi razvija in uresničuje številne kurikularne cilje na vseh področjih, saj izbrana literarna besedila pomembno prispevajo k ravnanju posameznikov v prometu in jih otroku skozi slikanico, ki je v predšolskem obdobju najprimernejša oblika knjige, konkretno približajo. Pravljična ura je tako odlična priložnost za uvod v obravnavanje in pogovor o prometu, dobra odskočna deska za pridobivanje potrebnega

*Asfaltne, brez lukenj,
imamo najraje –
posebno če gremo
v oddaljene kraje.*

(ceste)

*Rdeča, rumena
in končno ... še ena!
Za varen prehod
nam gori le zelena!*

(semafor)

teoretičnega znanja, ki ob dobrem zgledu odraslih prispeva k boljši varnosti v prometu. V Vrtcu smo z Lidijo Gačnik Gombač odkrivali *Kam gredo spat tovarnjaki?*, z Mojicejo, Michèle, Viktorijo in Urlichom raziskovali *Promet*, v minutah za poezijo prisluhnili prometnim pesmim Zvezdane Majhen in se naučili deklamacijo *Kolo*. S Kovičevim *Pikijem Jakobom* smo obiskovali vozniško šolo, *Pa srečno vožnja!*⁸ smo miškam zaželeli s Cvetko Sokolov. Še bolj kot knjige pa otroke pritegnejo računalniške igre. Predšolskim otrokom, ki še ne berejo, je namenjena *Znalček in kuža Pazi v prometu*, ki uči kako in kje prečkati cesto, kako biti oblečen, da si kot pešec viden ...

⁸ <https://www.lahkonocnice.si/pravljice/pa-srečno-voznjo> (dostop 20. 9. 2019)

Ustvarjalne dejavnosti

Ustvarjalne potenciale smo udeležali skozi ume-
tnost – grafitali smo prevozna sredstva na ploščadi
pred vrtcem, izrezovali in lepili prometne znake, si iz-
delali svojo didaktično igralno podlago za igre z ma-
limi avtomobili, se udeležili ZPM-ovih kreativnih de-
lavnic na Glavnem trgu, poslušali glasbeno zgoščen-
ko in peli *Asfaltnice* z Dominikom Krtom, z Romano
Krajnčan odplesali *Prometnico porednico ...* Dejav-
nosti smo popestrili z medijsko vzgojo. V oddelč-
nem kinu smo si ogledali 3D vzgojno-izobraževalno
(didaktično) animirano serijo *Zelena luč – Varno v
promet*, ki z zabavnimi dogodivščinami otrokom po-
jasni osnovna pravila za prometno varnost in zlahka
razloži, kako se je treba obnašati na cesti.

Zaključek

V sodobni družbi se v promet vključujemo dnevno,
s tem zaživi otrokovo okolje, ki ga vsakodnevno ob-
daja, pričnejo se prvi koraki k trajnostnemu razvoju
urbane mobilnosti in postavljanje temeljev otroko-
vega življenjskega sloga. Letošnje predšolsko pro-
metno opismenjevanje je potekalo sočasno z 18.
Evropskim tednom mobilnosti (16.–22. septembra
2019), ki se s sloganom »GREMO PEŠ!« osredotoča
na urbano okolje, zmanjševanje prometa ter nje-
govih škodljivih posledic. Evropski teden mobilno-
sti se je zaključil z DNEVOM BREZ AVTOMOBILA, ki
je v mestnih središčih dodatna spodbuda za upo-
rabo koles, javnega prevoza in hoje. V vrtcu⁹ smo
ga obeležili z neposrednim vključevanjem v pro-
met in pridobivanjem konkretnih izkušenj, s kate-
rimi otroke postopno vodimo k razvijanju miselnih
procesov ter kreativnemu in kritičnemu mišljenju,
ki sta osnovni kompetenci 21. stoletja.

VIRI IN LITERATURA

Viri (v oddelčnem knjižnem kotičku)

- Gačnik Gombač, L. (2010): *Kam gredo spat tovornjaki?* Maribor: Pivec.
Klein, U. (2003): *Pazi promet!* Ljubljana: Tehnična založba Slovenije.
Kos, B. (2001): *Ustavite zeleni avto!!!* Ljubljana: Koskos
Kovič, K. (2011): *Moj prijatelj Piki Jakob (Piki v vozniški šoli, Piki voznik
avtobusa)*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
Lainšček, F. (1999). *Znalček in kuža Pazi v prometu (elektronski vir)*.
Murska Sobota: Creativ.
Longour, M. (2007): *Promet*. Ljubljana: Modrijan.
Majhen, Z. (2013): *Vozila*. Maribor: Pivec.
Ministrstvo za notranje zadeve Republike Slovenije, Policija (2007):
Varno na poti v šolo in domov (pobarvanka, dostop 16. 9. 2019) <https://www.policija.si/images/stories/Publikacije/PDF/PobarvankaVarno-VSolo.pdf>
Ministrstvo za notranje zadeve Republike Slovenije, Policija (2013): Po-
licist Leon svetuje (delovni zvezek, str. 26–30, 41–47; dostop 16. 9. 2019) https://www.policija.si/images/stories/Publikacije/PDF/PolicistLeon-Svetuje_julij2013.pdf
Muha, V. (2015): *Lepo vedenje v prometu*. Logatec: A-knjiga.
Podgoršek, M. (2015): *Formula 1 in policaj Mataj*. Domžale: Epistola.
Schmidt, H. C. (2015): *Potujem z letalom*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
Sokolov, C.: *Pa srečno vožnjo!* (zvočna pravljica, dostop 18. 9. 2019) <https://www.lahkonocnice.si/pravljice/pa-srecno-voznjo>

Literatura

- Bednjički Rošar, B. (2017): Slikanice in branje za zgodnje opisme-
njevanje. V: Licardo Marta (ur.), Haramija Dragica (ur.) *Kako razvijati
družinsko pismenost v otrokovem predšolskem obdobju*, str. 53–62.
Maribor: Univerzitetna založba Univerze.
Bednjički Rošar, B. (2015a): Za varno pot. *Šolski razgledi*, letn. LXVI (št.
15): str. 12.
Bednjički Rošar, B. (2015b): Spodbujanje branja v vrtcu. *Vzgojiteljica*,
letn. XVII (št. 1): str. 28–30.
Rajović, R. (2016). *Kako z igro spodbujati miselni razvoj otroka*. Ljublja-
na: Mladinska knjiga.

Trajnostna mobilnost in promet

Mirjam Hadalin Makuc, dipl. vzgojiteljica, Vrtec Peter Klepec pri OŠ Cerkno

V prispevku predstavljam projekt »Trajnostna mobilnost in promet«, ki smo ga izvedli v okviru programa Trajnostne mobilnosti Ministrstva za infrastrukturo in prostor. Projekt je bil usmerjen k spodbujanju aktivnega prihajanja otrok v vrtec, krepitvi pozitivnega odnos do okolja, vzgoji otrok za zdrav in varen način življenja ter k varnemu in primernemu obnašanju v prometu. V članku predstavljam dejavnosti, ki smo jih z otroki izvedli v vrtcu. Dejavnosti so zajemale vsa področja kurikuluma za vrtce.

Ključne besede: trajnostna mobilnost, promet, zdravje, starši, otroci

Za vsako skupnost so promet, dostopnost in mobilnost ključnega pomena. Od vseh je odvisno učinkovito premikanje ljudi in dobrin, kar vpliva na kakovost življenja celotne skupnosti. Vendar ljudje zadnja desetletja opažamo negativen vpliv prometa na okolje, zdravje in kakovost bivanja. Za reševanje teh vplivov je potrebno pristopiti trajnostno.

Trajnostna mobilnost je način življenja in prav je, da jo kot vrednoto predstavimo vsem otrokom in njihovim staršem, saj se naše navade oblikujejo že v najzgodnejšem otroštvu. Trajnostna mobilnost je premikanje na trajnosten način, kar vključuje hojo, kolesarjenje, uporabo javnega potniškega prometa in podobno. Pomeni zagotavljanje učinkovite in enakopravne dostopnosti za vse, pri čemer je poudarek na omejevanju osebnega motornega prometa in porabe energije ter na spodbujanju trajnostnih potovalnih načinov.

Opredelitev projekta

V okviru projekta »Trajnostna mobilnost in promet« smo se v letošnjem šolskem letu v predšolski skupini otrok odločili, da pobliže spoznamo, na kakšne načine lahko prihajamo v vrtec, kako takšno ravnanje vpliva na nas in naše okolje. Ker tema spada na področje prometa, smo vanjo vključili tudi varno in pravilno obnašanje ter ravnanje v prometu. K sodelovanju smo povabili tudi svoje starše in druge.

V skupini 5–6 letnikov je bilo 24 otrok. Idejni vodji projekta sta bili vzgojiteljici Mirjam Hadalin Makuc in Maja Mezek.

V projektu z naslovom »Trajnostna mobilnost in promet« smo si zastavili naslednje cilje:

- Spreminjanje potovalnih navad in posledično zmanjševanje motoriziranega prometa v okolici vrtca.
- Zmanjšanje okoljskih obremenitev.
- Spodbujanje gibanja otrok in s tem krepitev njihovega zdravja.

Skozi celotni projekt smo:

- spodbujali k aktivnemu prihodu v vrtec,
- krepili pozitiven odnos do okolja,
- vzgajali otroke za zdrav in varen način življenja,
- skrbeli za vsakodnevno gibanje,
- skrbeli za varno in primerno obnašanje ter ravnanje v prometu.

Izvedba dejavnosti:

IGRICA BELI ZAJČEK

V okviru projekta »Trajnostna mobilnost v vrtcih in osnovnih šolah« Ministrstva za infrastrukturo in prostor smo se igrali igro za spodbujanje trajnostne mobilnosti – »Beli zajček«.

Igro smo začeli izvajati v Evropskem tednu trajnostne mobilnosti (16.–22. 9. 2019) in je trajala 14 dni.

Potek igre:

Starši so bili na roditeljskem sestanku seznanjeni s potekom igre. Pred in po izvajanju aktivnosti Beli zajček so izpolnili ankete o načinih prihoda v vrtec. Za motivacijo smo z otroki spoznali zgodbo o bellem zajčku, nato smo se pogovarjali o načinih prihodov v vrtec, skrbi za okolje in zdravje. Spoznali smo pomen besede trajnostna mobilnost in okolju prijaznejše načine prihodov v vrtec (peš, s kolesom, s skirojem, z rolerji, z avtobusom, z vlakom). Otroci so s pomočjo šablone izrisali zajčka, ga poobarvali s sivo barvo in izstrigli s škarjami. Zajčku so

po želji narisali oči, smrček, brčice, usta in kremplje. Otroci so vsako jutro čistili zajčka tako, da so nanj nalepili bel krogec. To so lahko storili le, če so v vrtec prišli na trajnosten način. Zajček je postajal vedno bolj bel, po 14 dneh pa je bil očiščen.

Namen igre je bil otroke in njihove starše spodbuditi, da prihajajo v vrtec na čim bolj trajnosten način, jim približati aktivne oblike prihoda v vrtec ter doseči spremembe potovalnih navad.

Cilj igre je bil povečati delež aktivnih prihodov v vrtec za 7 %.

Sama igra je tako spodbujala k trajnostnim potovalnim navadam, prometni varnosti, čistejšemu okolju, gibanju (motorične sposobnosti, zdravje) ter spodbujala jezikovno (pripovedovanje, opisovanje) in umetniško dejavnost (ročne spretnosti). Ob koncu igre so otroci prejeli odsevno kresničko.

OZNAČEVANJE PRIHODOV V VRTEC S SLIČICAMI PREVOZNIH SREDSTEV

Vzporedno z igrico Beli zajček so otroci dnevno na plakatu označili svoj prihod v vrtec. Prihod so označili s sličicami prevoznih sredstev. Na razpolago so imeli sličice pešca, skiroja, kolesa, avtobusa in avtomobila.

OBISK POLICISTA IN IGRA MALI DETEKTIV

V vrtec smo povabili policista z bližnje policijske postaje, ki nam je predstavil, kako se je potrebno v prometu varno in primerno obnašati. Poudaril je pomembnost hoje po pločniku in uporabo odsevnih teles ter nas opozoril na previdnost pred in med prehajanjem prehoda za pešce.

Skupaj smo odšli na krajši sprehod po mestu, opazovali promet in se pogovarjali o prometnih znakih. Policist nas je poučil tudi o ravnanjih v nekaterih situacijah v prometu (nepravilno parkiranje na prehodu za pešce).

Na sprehodu smo se igrali igro Mali detektiv, s katero smo ob pomoči policista opozarjali voznike na nepravilno ravnanje v prometu (nepravilno parkiranje avtomobilov ...). Napise in risbe za igro smo izdelali sami.

RISANJE VARNE POTI V VRTEC

Z otroki redno hodimo na sprehode po mestu in se učimo pravilnega obnašanja v prometu (hoja po pločniku, hoja preko prehoda za pešce, uporaba odsevnih teles, pozornost pred in med prehajanjem prehoda za pešce). Tako smo na sprehodih spoznali varne poti, ki nas vodijo do vrtca. Otrokom, ki prihajajo iz mesta in dnevno prihajajo v vrtec peš ali s kolesom, pa so bile te poti že dobro poznane.

Varne poti v okolici našega vrtca smo si ogledali tudi na zemljevidu našega mesta in jih označili.

Na koncu smo varno pot v vrtec narisali še na papir. Posebej pozorni smo bili na risanje pločnikov in prehodov za pešce ter narisali svoj način prihoda v vrtec v času projekta. Risbe varnih poti v vrtec smo razstavili v prostoru pred igralnico in jih pokazali na ogled drugim otrokom vrtca.

OGLED LUTKOVNE PREDSTAVE MALI OJOJ – ENA ENA TRI

V času izvajanja igre Beli zajček in obiska policista v naši skupini smo si ogledali lutkovno predstavo z naslovom *Mali ojoj – Ena ena tri*. Lutkovno predstavo *Ena ena tri* je na podlagi besedila *Mali Ojoj* za preventivni projekt Policija za otroke napisala Svetlana Makarovič, izvajali pa so jo ustvarjalci gledališke skupine Lutke Zajec.

Lutkovna igrlica nam je predstavila tri samostojne zgodbe. Sporočilo vseh je bilo, da lahko vsi, tudi tisti majhni, ki so v stiski ali v nevarnosti, zavrtijo številko 113 in na pomoč bo prišel policist.

Obisk policista in sama vsebina lutkovne predstave je poklic policista predstavila v pozitivni luči. Opaziti je bilo, da so se otroci po teh dogodkih veliko bolj sproščeno pogovarjali o poklicu policista in njegovem delu.

DEKLAMACIJE IN PESMICE NA TEMO TRAJNOSTNE MOBILNOSTI

Naše dejavnosti sta obogatili pesmica Mire Voglar *Kolesarska* in deklamacija *Vlak* Slavka Juga. Ker pa tudi sami radi ustvarjamo, smo sestavili svojo deklamacijo z naslovom *Hodim peš*:

Hodim peš

Hodim peš v naravo,
hodim peš za zabavo.
Hodim po travi, pesku in cesti,
varno po pločniku s starši vsak dan.

Grem na sprehod in igrišče,
pa k frizerju in v bazen,
vedno čez prehod za pešce,
včasih pa na sladoled.

Tako razgibam mišice,
roke in telo,
srček dela tika-taka,
bije prav lepo.

SPOZNAVANJE PREVOZNIH SREDSTEV

Po pogovoru o prevoznih sredstvih, ki pozitivno vplivajo na okolje, in ogledu prispevka z naslovom *Lepši svet – Promet*, smo se odločili, da spoznamo tudi druga prevozna sredstva.

Tako smo poleg kolesa, skiroja, avtomobila, avtobusa in vlaka spoznali še tovornjak, letalo, toplazračni balon, ladjo in druga vozila. Pomagali smo si s slikovnim gradivom ter ogledom vozil. Vozila smo opazovali na sprehodih po mestu, na bližnjem parkirišču, ob različnih priložnostih. Udeležili smo se tehničnega dne na temo prometa in prometne

varnosti, ki ga je organizirala Osnovna šola, katere del smo. Na predstavitvenih delavnicah smo spoznali starodobni avtomobil, reševalno in policijsko vozilo ter gasilski tovornjak.

Poučili smo se tudi o različnih vrstah prometa in izdelali plakat s sličicami vozil, ki so udeležene v vodnem, cestnem in zračnem prometu.

VOŽNJA Z AVTOBUSOM

Na podlagi pogovorov o načinih prihodov v vrtec smo opazili, da večina otrok pride v vrtec peš ali pa se pripelje z avtomobilom. Ker se veliko otrok še nikoli ni peljalo z avtobusom ali vlakom, smo se odločili, da v letošnjem šolskem letu pridobimo izkušnjo vožnje z avtobusom. Tako smo se odpeljali na izlet do odmaknjene vasi Zakojca, v kateri je bil rojen slovenski pisatelj in pesnik France Bevk.

Vožnja z avtobusom je bila za nas lepo doživetje, izkušnja sopotništva pa je pripomogla k prijaznejšemu ravnanju do okolja.

IZDELAVA OKOLJU PRIJAZNIH PREVOZNIH SREDSTEV

V času projekta smo izdelali različna prevozna sredstva, s katerimi prihajamo v vrtec na trajnosten način in smo pri tem aktivni. Na pobudo otrok smo izdelali še druga prevozna sredstva, ki so tudi trajnostno naravnana. Za izdelavo smo uporabili različne tehnike in materiale (karton, škarje, voščenske, tempera barve, svinčnik, lepilo, čopič, papir, volno, plastične pokrove, orehove lupine, plastelin, zobotrebce, filc). Izdelali smo:

- kolo (ogrodje iz kartona, pobarvano z voščenkami, kolesa iz odpadnih zamaškov),
- skiro (ogrodje iz kartona, pobarvano s tempera barvami, kolesa iz kartona – na njih nalepljena vrvica iz volne),
- vlak (ogrodje iz kartona, porisano z voščenkami),
- toplozračni balon (košara sestavljena iz trakov

barvnega papirja, balon narejen iz lepljenke),

- barčico (orehova lupina, napolnjena s plastelinom, na zobotrebce plapolata jadro iz filca) in
- pešca (opremljen z odsevnimi sredstvi – trak, kapa, rutka).

SPRETNOSTNA VOŽNJA S KOLESI IN SKIROJI

Ob vsakodnevnem gibanju na prostem smo se večkrat preizkusili v vožnji s kolesom in skirojem. Za to spretnostno dejavnost smo uporabili šolsko igrišče, ki je pokrito z asfaltno površino.

Za urjenje vožnje s kolesom in skirojem smo si pripravili postaje s poligoni. Postajam so bila dodeljena kolesa oziroma skiroji. Otroci, razdeljeni po skupinah, so se vozili po poligonu ter po določenem času na znak vzgojiteljice zamenjali postajo.

Omogočanje spretnostnih voženj v vrtcu in otroško zadovoljstvo ob vožnji s kolesom in skirojem je otroke še dodatno spodbudilo, da so k projektu pristopili aktivno.

Zaključek

V današnjem času starši zaradi različnih razlogov otroke vse pogosteje vozijo v vrtec z avtomobilom in vse manj prihajajo v vrtec peš ali na drug, bolj trajnosten način. Najpogostejši vzroki za to so pomanjkanje časa, večja oddaljenost od vrtca, doje-manje poti do vrtca kot nevarne in neugodne vremenske razmere.

Zavedati se moramo, da z uporabo bolj trajnostnega načina premikanja prispevamo k manjšemu številu avtomobilov na cesti in pred vrtci ter s tem pripomoremo k večji varnosti otrok v prometu in manjši onesnaženosti zraka.

Viri:

Bahovec in drugi (1999): *Kurikulum za vrtce*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in Zavod RS za šolstvo.
Vir 1: Trajnostna mobilnost. Priročnik za vzgojitelje v vrtcih, 2. spletna izdaja. Ljubljana: Ministrstvo za infrastrukturo in prostor (2013). Dostopno na <http://sptm.si/gradiva/>, 11.11.2019.

Ko rasteš, rastem tudi jaz

Manuela Bošnjak, dipl. vzg. pred. otrok, svetovalka, Vrtec Postojna

Čeprav so se družbene razmere in smernice vzgojno-izobraževalnega programa spreminjale, je pojem igre ostal pomemben del otroškega sveta. Je sestavni del otrokovega življenja, ki pripomore k razvoju intelektualnih sposobnosti, spretnosti in veščin. Je del čustvene inteligence, medsebojnih odnosov, vrednot, socialnih veščin. Starši se pogosto sprašujejo: »Zakaj se moj otrok ne igra?« Vzgojitelj si tega vprašanja ne zastavlja. Z opazovanjem, spremljanjem in beleženjem išče poti, kako spodbuditi kvalitetno igro, ki bo pripomogla k celostnemu razvoju predšolskega otroka. Igra otroka pa tudi spodbuja učenje vzgojitelja.

Ključne besede: igra, predšolski otrok, veščine, spodbuda, opazovanje, vzgojitelj

IGRA

Igra je bolj zdrava od mleka,
igra je bolj sveža od vode,
igra je za človeka
najlepši dar svobode.
(Ljubivoje Ršumovič, otroški pesnik)

Otrok se igra že od nekdaj. Najprej so zanimive ročice, nožice, nato kamenčki, pesek, zemlja in kmalu postane mali raziskovalec. Skozi igro spoznava svet okoli sebe, spoznava samega sebe, druge ... Pri tem ima pomembno vlogo svobodna

igra. Otrok z njo razvija domišljjski svet, spodbuja in razvija različna čustva, vzpostavlja interakcije oz. medsebojne odnose, pomembne vezi, ki ga ženejo k novim in novim raziskovanjem. Tako se otrok rad igra z vsem, kar vidi, kar lahko prime, otipa, začuti, poskusi. Za to je pomembno, da:

- ima varen prostor,
- da se rad igra sam,
- da se rad igra z vrstniki,
- da se rad igra tudi z odraslimi.

Otrok je osebnost in kot takšnega ga moramo tudi sprejemati. Paziti moramo, kako posegamo v njegovo igro oz. igralni prostor. Vse prevečkrat se zalotimo, da želimo otroku vsiljevati neka pravila igre. Ne, potrebno ga je le opazovati, spremljati in poslušati njegovo govorico. Govorico telesa, giba in besed. Ko je malček še majhen, opazuje, raziskuje, se uči z vsemi čutili, igrače okoli njega pa ga ne zanimajo ... Ali se ne zna igrati? Že grški filozof Platon je dejal: »Čemu ste nemirni, če vidite, da otrok preživi v prvih letih dan v brezdelju – brez igre. Dovolj je, da skače, teka, se igra s čimerkoli, kar mu pade pod roke. Verjemite, da ne bo nikoli v svojem življenju tako čudovito zaposlen!« (Platon v Toličič 1981, 6).

POMEN IGRE V RAZVOJU OTROKA

Igra je nekaj posebnega in ima veliko vlogo v razvoju otroka in njegove osebnosti. Skozi igro in v igri namreč otrok razvija svoje sposobnosti, spretnosti ter postavlja odlične temelje logičnega mišljenja. Pri tem premaguje različne ovire, kar sproži val čustvenih odzivov, refleksov in razpoloženj. Igra je torej otrokova notranja potreba. Ko se otrok igra, krmari sam s svojo domišljijo in odpotuje v svet, ki ni realen, a je kljub vsemu njemu znan. Ker v igri uživa, se vedno znova vrača k njej in pri tem doživlja veliko zadovoljstvo. Torej je igra izredno pomembna za otrokov zdrav razvoj, saj:

- ima pri tem otrok aktivno vlogo,
- je samostojen,
- gradi pozitivno samopodobo in samozavest,

- je ustvarjalen,
- zadovoljen,
- razvija čustveno inteligenco,
- razvija socialne veščine,
- spoznava samega sebe in druge,
- vzpostavlja dialog – se dogovarja, sodeluje,
- sprošča domišljijo,
- pridobiva dragocene izkušnje ...

Zato je igra najpomembnejši način otrokovega učenja in pridobivanje osnove za višje oblike učenja in razvoja mišljenja (Požarnik 2010). Predšolsko obdobje je zelo pomembno. Takrat se postavljajo trdni temelji malega človeka, ki bo zrastel v steber sodobne družbe in bo pripravljen na izzive vsakdanjega življenja. Zato je prav igra sredstvo učenja, izvir novih idej, izkušenj in spoznanj. Zato spoštujemo vsako otrokovo igro, njegov igralni kotiček, njegov tempo. Pohvalimo, spodbujamo in ga ne popravljamo v ustvarjalni igri, ko ustvarja sam. Tudi otroka naučimo, da bo spoštoval svoj čas za igro, da ga bo znal izkoristiti kar se da dobro, da bo zadovoljen sam s seboj. Kaj pa otroku pomeni igra?

Kaj so o igri povedali otroci (5–6 let) sami:

... igranje. To pomeni, da se igraš s svojo igračo ali pa si jo sposodiš. Skrivaš se lahko in se loviš. Meni je všeč, da se veselo igram.

... igra je igrača. Rad se igram z igračo in da se lepo igraš in ne kričiš.

... zame je igra sestavljanje kock. Rad grem na igrala in tobogan.

... da tečemo in razgibamo. Da potem lahko vadimo za tekmo. Skrivalnice so mi všeč.

... Z igračami od doma se rada igram. V vrtcu mi niso všeč.

... spominska igra je igra. Igraš se še z enim otrokom.

... da se igram z S., delava prevale, z winksicami se igramo, loviva se, spuščava po toboganu, pa se »jungave« na gugalnici. Bom tudi posodila igrače.

... da smo na pajkovi mreži. Jaz, L., G., M. se igramo kapitane. Bolj zanimivo je, ker se igram s prijatelji, če sem sam tut.

... branje je zame igra. Rad berem Zlato ptico. Lepo se moraš igrati, da nič ne uničiš.

Igra je dejavnost, ki spodbuja otrokov socialni razvoj, področje govora, zaznavno-gibalne sposobnosti, razvija finomotorične spretnosti, otrok spoznava informacije o predmetih, uči se vzročno-posledičnih odnosov, spodbuja ustvarjalnost. Otrok se preko igre prav tako uči reševati probleme, konflikte in vzpostavljati odnose med igralci. Predvsem pa spoznava samega sebe v različnih socialnih položajih. Najpomembnejši po mojem mnenju pa so čustveno-emocionalni vidiki, preko katerih otrok spoznava različna čustvena stanja, gradi osebnost, pozitivno samozavest in pridobiva dragocene izkušnje o tem, kakšen je njegov položaj v skupini (družbi). Pri svojem delu prepoznavam različne vrste iger, ki so značilne za določeno starostno razvojno obdobje. Te so:

- socialna igra (brez udeležbe, opazovalna, samostojna, vzporedna, asociativna in sodelovalna),
- funkcijska igra,
- konstrukcijska igra,
- igra s pravili,
- simbolna igra.

IGRA IN IGRAČE

Za dobro in kvalitetno igro ne potrebujemo veliko. Otrok je zadovoljen že z malim. Potrebna je le ustrezna motivacija in znati moramo poslušati drug drugega. Priložnostni materiali so najboljše sredstvo za ustvarjanje in spodbujanje malčka k raziskovalni igri, kjer bo preko vseh čutov zaznaval in spoznaval svet. Igračo lahko naredimo skupaj z otrokom. Moje izkušnje so pokazale, da igrače, ki so narejene v skupini skupaj z otroki, dosegajo večjo vrednost in spoštovanje v skupini. Otrokovo igro moramo opazovati, ji slediti in zaznati trenutek, ko je otrok prešel iz ene faze v drugo. Če igrača otroku ne pritegne pozornosti, ga ne zanima, pomeni, da je igrača prezahtevna oz. je igračo prerastel.

Spodbujanje otrokovih potencialov preko igre je tako, kot bi gradili hišo. Najprej postavimo dobre trdne temelje, nato pa po stopničkih. Zato je igra, kjer spodbujamo otrokove čute, zelo pomembna, saj bo tako tudi kasneje otrok dovzeten na dražljaje, ki prihajajo iz okolice. Pomembno je, da otroku ponudimo čim več možnosti za različne igre z različnimi materiali oz. igralnimi sredstvi. In kaj otroci najraje počno? Želje in notranje pobude so različne.

VLOGA VZGOJITLJA

Odrasla oseba ima v otrokovem življenju veliko vlogo. Vemo, da je otrok kot nepopisan list, ki se skozi opazovanje, spremljanje, govor ali mimiko popisuje sam. S pridobljenimi informacijami, ki prihajajo iz okolja, se otrok uči, raste, gradi samopodobo in pridobiva samozavest. Pri tem mu je odrasla oseba vzor. Veliko odgovornost zato nosijo starši, a je odgovornost tudi na nas, vzgojiteljih.

Danes otroci preživijo večji del dneva v vrtcu. Strokovni delavci se trudimo, da bi njihovo bivanje v vrtcu bilo kar se da kvalitetno, zanimivo, spodbudno in sproščujoče. Z različnimi spodbudnimi učnimi okolji spodbujamo vsa področja otrokovega razvoja, z opazovanjem in spremljanjem pa zaznavamo močna oz. šibka področja. Naše delo je zahtevno, odgovorno, moralno ...

V letošnjem šolskem letu pokrivam bolniške odsotnosti. Delo je razgibano in zahteva veliko mero fleksibilnosti, tolerance, želje po učenju in sprejemanju novih idej, želja, spodbud. No, če nekaj delaš s srcem in veseljem, vedno najdeš pot, ki te bo popeljala k novim zmagam naproti. Tako je. Novim zmagam, saj je vsak moj dan, ki ga zaključim, nova zmaga. Poleg prednostne naloge – gibanja

– sem se odločila posvetiti tudi participaciji vsakega posameznika. Cilj je spodbuditi otroka, da bo sodeloval s svojimi predlogi, kaj bi rad počel oz. kaj se želi igrati, s katero igračo se želi zabavati ... V ta namen uporabljam škatlico, ki so jo otroci poimenovali »čarobna« škatlica, saj ima čarobne pike. Naše druženje začnemo s socialno igro Pozdrav prijatelju, nato pa otroci skozi risbo izrazijo svoje želje. Fascinantno jih je opazovati, kako si vzamejo čas, rišejo na majhen list papirja, razmišljajo, medtem ko jaz pripravljam sredstva za igro. Risbo tudi komentirajo in jaz zapišem. Trudim se slediti pobudam vsakega otroka, saj mi veliko pomeni njihovo zaupanje. Prepričana sem, da tako gradimo zdrav medsebojni odnos. Radi so uslišani.

Moje didaktične igrače

Igrajmo se!

Igrača spodbuja razvoj grafomotoričnih spretnosti, razvija prstne spretnosti oz. fino motoriko. Otrok s pretikanjem vrvice rešuje izzive, ki so na vsaki ploskvi drugačni.

Otrok sam išče poti rešitve (jih je več), oceni ali je vrvice dovolj dolga, da pripelje zajčka do korenčka. Zadnja igralna ploskev spodbuja predbralne sposobnosti. Priloženi so didaktični kartončki s slikovnimi prilogami. Otrok izbere težavnost in nato vrvice prepleta po navodilu – bere slikovni prikaz od leve proti desni. Pomembno je tudi, da po končani igri otrok igračo pusti v prvotnem stanju – vrvice navije na moznik (pospravi).

Bistro oko

S to igračo sem želela spodbuditi telesno aktivnost – gibanje. Otrok s polaganjem poslikanih ploščic na podlago razvija spomin, uči se socialnih veščin, strpnosti, medsebojne tolerance, zdravega igralnega duha, igri mora slediti itd. Preko igre razvija intelektualne sposobnosti in individualne potenciale. Ko odkrije ploščico s sončkom, pogleda, katera barva krogca je naslikana. Isto barvo krogca poišče na lesenih ploščicah, kjer so naslikani gibalni motivi. Nato vsi udeleženci igre ponovijo gibalni motiv (2–6 igralcev). Ponoovitve so odvisne od starosti otrok.

Lačna gosenica

Otrok pri igri razvija prstne spretnosti oz. fino motoriko. Otrok poljubno pretika vrvice in premaguje različne ovire, kjer je potrebna precejšnja mera potrpežljivosti

in vztrajnosti. Na igralni ploskvi sta dva mehanizma z vrvicami. Okoli moznikov vrvice ovija (pospravi), drugi mehanizem pa zahteva prstno spretnost in koordinacijo med očesom in roko – vrvice odvija in navija.

Kam se bo skrila čebeličica Tinca?

Otrok preko motivacijske pravljice dobi sporočilo, kako pomembno je poslušati, slediti in upoštevati navodila, ki nam jih posredujejo. Igrača je socialna igra, spodbuja torej razvoj socialnih veščin. Otrok je miselno aktiven, se giblje, sledi zvoku, uči se orientacije v prostoru

in rešuje naloge, ki so naslikane na didaktičnem kartončku. Potrebujemo tudi ropotulje (dež) in triangel (sonce). Igračo sem nadgradila še z lesenimi ploščicami, na katerih so naslikani različni motivi iz pravljice. Z njimi spodbujam otrokove govorno-jezikovne zmožnosti, tvorjenje stavkov, pripovedovanje zgodbe ...

Včasih, ko se otroci igrajo, razmišljam, kako bom speljala določeno igro, željo. A vedno se najde opazovalec, ki ga zanima, kaj počneš, kaj razmišljaš in rad pomaga s svojimi predlogi. Njihove pobude upoštevam tako, da jih povezujem z ostalimi kurikularnimi področji, predvsem z gibanjem, plesom, ugankami skozi ustvarjalni gib ipd. Pridobljene informacije vključim v pripravo in tako vsak najde svoje zadovoljstvo.

Če povzamem, je prva vloga vzgojitelja motiviranost za delo, komunikativnost, empatija, ustvarjalnost, psihofizične sposobnosti, razumevanje do staršev, strpnost in sposobnost vodenja skupine.

OSEBNA RAST VZGOJITELJA

Profesionalni razvoj vzgojiteljev je potreba in čedalje večji izziv za družbo prihodnosti. S številnimi seminarji, dodatnimi izobraževanji, prebiranjem literature in beleženjem skušamo svoje delo nadgraditi, izpopolniti, se naučiti česa novega, predvsem pa se posvetiti kritičnemu vrednotenju. Trdim, da je srčnost ključ do uspeha. Bodi to, kar si, odprt, ljubeč, tolerant, pa vseeno dosleden. Otrok bo začutil osebo, ki ji bo lahko zaupal in se zanesel nanjo.

Ko otroka poslušamo, slišimo, mu prisluhnemo, odpiramo vrata svoji osebni rasti in zadovoljstvu s samim s seboj. Jaz to čutim že nekaj časa, zato mislim, da sem lahko naredila korak naprej. V vrtcu, kjer opravljam svoje poslanstvo, sem našla možnost svoje osebne rasti in notranjega zadovoljstva. Zagotovo je vsaka od vas že izdelala didaktični pripomoček, igračo in tako obogatila skupino, v kateri dela. Koliko dobrih idej se zbere. Prepričana sem, da je najboljša ideja vzgojitelja – inovatorja, igrača, ki je nastala z opazovanjem otroške igre.

V vrtcu Postojna so strokovne delavke naredile velik korak za dober namen. Vsaka, ki želi in ima voljo, prispeva del svoje ustvarjalnosti s ciljem izboljšati kvaliteto otroške igre in jo nadgraditi na področjih, kjer meni, da bo otroku razvila določene spretnosti, veščine in sposobnosti. Tudi sama sem z opazovanjem in spremljanjem otrok različnih starosti prišla do zaključka, da lahko prispevam svoj delež. Ko sem se igrala z otroki, pa sem opazila, da otrokom manjka:

- vztrajnost,
- potrpežljivost,
- odnos do igrač,
- medsebojno sodelovanje (socialne veščine),
- motiviranost,
- želja po uspehu – da to, kar začneš, tudi dokončaš.

Opazila sem, da otroci pri prstnih izzivih nimajo dovolj vztrajnosti. Akcijske igre so jim ljubše, kar je tudi razumljivo, saj je gibanje otrokova osnovna potreba. Vemo pa, da so fina motorika in prstne

spretnosti izrednega pomena za delo v šoli in življenju na sploh. Tako, kot je pomembno gibanje, je pomembno tudi »znati se umiriti«. Ko je otrok aktiven, aktivira pomembne dele možganov, ki sprožijo procese, ki so ključnega pomena pri razvoju mišljenja, govora, koordinacije in logičnega sklepanja. Pri vsakem od teh procesov pa se sprožajo čustva. Takrat nastopimo mi, vzgojitelji.

Povedali smo že, da otrok potrebuje za igro prostor, pomemben je tudi čas igre in otrokova pripravljenost na sodelovanje. Ne smemo dovoliti, da otrok prehitro obupa z raziskovanjem igrače in svojih potencialov. Zato moramo otrokovo igro in igro skupine opazovati in spremljati. Tako pridobivamo dragocene informacije in spoznanje, kakšne izzive in spodbudno okolje potrebujejo otroci, da lahko razvijajo svoje potenciale oz. področja, kjer je potrebna spodbuda.

Tako sem tudi sama izdelala kar nekaj igrač, ki spodbujajo različna področja otrokovega razvoja in se horizontalno povezujejo in dopolnjujejo med seboj. Moje igrače razvijajo fino motoriko in spretnosti prstov, koordinacijo oko-roka, iskanje lastnih poti rešitve in spodbujanje grafomotoričnih sposobnosti ter predbralne pismenosti.

Sklep

Potreba in čedalje večji izziv za družbo prihodnosti je profesionalni razvoj vzgojitelja in skrb za osebno rast. Vloga vzgojitelja je motiviranost za delo, komunikativnost, empatija, ustvarjalnost, pomembne so tudi vzgojiteljeve psihofizične sposobnosti, toleranca in razumevanje staršev, strpnost ter sposobnost vodenja skupine. Kot pravi Pogačnik-Tolčič (1977: 41), »človek se neha igrati, ko se stara. Človek se stara, ker se neha igrati.«

Literatura in viri:

- Marentič Požarnik, B. (2010): Psihologija učenja in pouka, interno gradivo.
- Marjanovič Umek, L. (2008): *Otrok v vrtcu, Priročnik h kurikulu za vrtce*; založba Obzorja.
- Marjanovič Umek, L., Zupančič, M. (2004): *Razvojna psihologija*, Razprave FF.
- Tolčič, I. (1981): Pomen igre za otrokov razvoj, str. 9, Zveza prijateljev mladine.
- Pogačnik-Tolčič, S. (1977): *Otrok, igra in igrače*, str. 41, Zveza prijateljev mladine Slovenije.
- Pogačnik-Tolčič, S. (1978): *Igrača-otrokova potreba*, Zveza prijateljev mladine.
- Ručigaj, Z. (2012): *Vzgoja kot drevo v zdravi rasti*, Jesenice.
- Zalokar Divjak, Z. (1996): *Vzgoja je...ni znanost*, str. 75, Educy, Ljubljana.
- http://www.vrtecandersen.si/tl_files/DOKUMENTI/svetovalna-služba/IGRA-od-3-do-6.pdf, 20. 10. 2016.
- <http://web.sc-celje.si/simpozij/wp-content/uploads/2015/10/Cencelj-Darja-Razlicne-metodologije-vzgojno-izobrazevalnega....pdf>, 20. 10. 2016.
- http://samospoznanje.johnymas.info/images/kako_smo_ljudje_povezani/razmisljanje.jpg, 17. 10. 2016.
- <https://www.google.si/webhp?sourceid=chrome-instant&ion=1&espv=2&ie=UTF-8#q=tatjana%20vonta%20dejavnosti%20za%20pred%C5%A1olske%20otroke>, dne, 27. 10. 2016.
- http://www.oshjh-staritrg.si/files/2013/03/OTROKOVA_IGRA.pdf, dne 22. 6. 2019.

»Mostovi zbližujejo – zidovi ločujejo«:

praznovanje 30. obletnice padca berlinskega zidu na OŠ Trnovo

 Petra Kos, učiteljica nemščine, OŠ Trnovo Ljubljana

V lanskem koledarskem letu smo s kulturnim dnevom na OŠ Trnovo, ki ga vsako leto posvetimo evropskemu dnevu jezikov, obeležili aktualno tematiko – 30. obletnico padca berlinskega zidu. Devetega novembra 2019 so Berlin, Nemčija in vsa Evropa praznovali 30. obletnico padca berlinskega zidu, ki je kar 28 let Berlin in Nemčijo delil na vzhod in zahod. Zidovi, ograje, mostovi so se nam zdeli idealno izhodišče za delo z učenci. Aktualno temo smo lahko medpredmetno povezali, med seboj smo sodelovali učitelji jezikov, zgodovine, geografije, likovne umetnosti, etike, matematike, tehnike in ostali. Nastal je kulturni dan, ki smo ga vsi zaključili polni energije.

UVOD

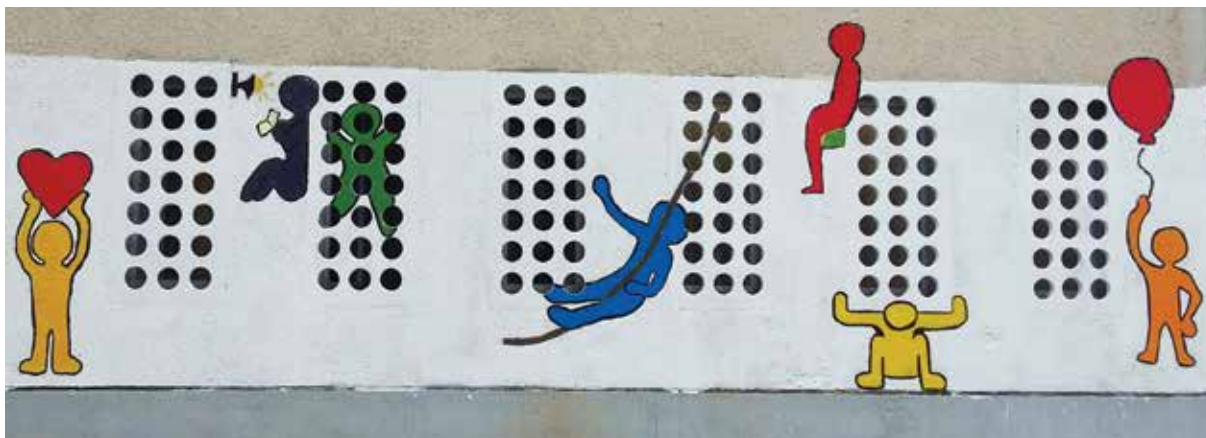
OŠ Trnovo je velika šola s 700 učenci. Že pred uvedbo poučevanja angleščine kot neobvezni izbirni predmet v OŠ smo na naši šoli izvajali učenje angleščine od 1. razreda naprej. Tako smo bili seveda zelo veseli novosti, uvedbe neobveznih izbirnih predmetov v 4. razredu, ko so naši učenci lahko začeli z drugim tujim jezikom – nemščino – že v 4. razredu. Ker so torej naši učenci vajeni učenja tujega jezika že zelo kmalu, je seveda tudi za nemščino vsako leto velik interes. Kot učiteljica sem zelo vesela, da lahko gradim znanje vse od 4. do 9. razreda.

Velika kvaliteta učenja tujih jezikov na naši šoli je tudi v tem, da vsi jezikoslovci med seboj sodelu-

jemo, uporabljamo iste metode in strategije učenja. Opazno je tudi, da smo aktiv, ki se med seboj dobro razume, si med seboj pomaga ter se angažira ob različnih priložnostih in projektih na šoli in izven nje. Člani našega aktiva sodelujemo v mednarodnih projektih iEARN, Erasmus+, InnoTeach ter drugih. Naša šola spada tudi med začetnike vpeljave tujega učitelja (*english native speaker*) pri pouku.

Na šoli pa poleg ostalih projektov vsako leto organiziramo tudi kulturni dan v počastitev Evropskega dneva jezikov.

Kulturni dan pripravimo za celo šolo, učenci se med seboj povezujejo po horizontali in po vertikali. Pogosto v organizacijo vključimo tudi zuna-

nje sodelavce, tako da je organizacija velik izziv. V organizacijo vključimo čim več tujih jezikov, različnih izvajalcev ter se navežemo na aktualne dogodke v Evropi in svetu.

Tako smo v letu 2016/17 Evropski dan jezikov pripravili na temo Velikega dobrodušnega velikana, s čimer smo obeležili 100. obletnico rojstva avtorja Roalda Dahla. S tem dnem se nismo posvetili le slovenščini, nemščini, angleščini, francoščini ali kitajščini (jezikom, ki jih poučujemo na naši šoli), temveč vsem jezikovnim posebnostim posameznega predmetnega področja.

V šolskem letu 2015/16 smo sodelovali z zunanjimi inštitucijami, ki se ukvarjajo s tujimi jeziki v Ljubljani. Tako smo učence odpeljali na Francoski inštitut, Konfucijev inštitut, Goethe Institut in na turško predstavništvo. Na šoli smo gostili Portu-

galce, predstavnike Španije, Makedonije ter Nizozemske. Organizacija takšnega dne zahteva zelo kvalitetno sodelovanje med vsemi člani kolektiva ter zunanjimi gosti. Na ta dan je potrebna prilagoditev urnika pouka ter prehrane, kar zahteva veliko dela z organizacijo in dokumentacijo.

30. OBLETNICA PADCA BERLINSKEGA ZIDU

V letošnjem šolskem letu smo kulturni dan posvetili 30. obletnici padca berlinskega zidu. Temo smo združili z aktualno problematiko migracij po svetu in dan poimenovali *Mostovi zbližujejo – zidovi ločujejo*.

Zgodovinsko ozadje

Izhodišče kulturnega dne je bila 30. obletnica padca berlinskega zidu, ki smo jo praznovali novembra lani. Berlinski zid je Berlin in Nemčijo 28 let, od leta 1961 pa vse do leta 1989, delil na vzhod in zahod. Po porazu Nemčije v 2. svetovni vojni so si Združene države Amerike, Združeno kraljestvo, Francija ter Sovjetska zveza razdelile Nemčijo in Berlin. Največji je bil sovjetski sektor, ki je pokrival mesta na vzhodu ter vzhodni del Berlina. Hkrati se je začela tudi hladna vojna in Berlin se je znašel sredi boja med Združenimi državami Amerike in Sovjetsko zvezo. Državi sta si med seboj postali vedno bolj sovražni. Nemčija je razpadla na zahodno Nemčijo – Zvezna republika Nemčija ZRN (Bundesrepublik Deutschland – BRD) in na vzhodu v Nemško demokratično republiko NDR (Deutsche Demokratische Republik – DDR). Vendar so z ustanovitvijo NDR prebivalci masovno prečkali meje in zapuščali vzhod. Tako je med letoma 1949 in 1961 državo zapustilo 2,6 milijona prebivalcev. Ker je to močno ogrožalo gospodarsko rast in obstoj vzhodne države, se je vzhod odločil za gradnjo zidu. Na začetku je bila gradnja zidu skrivnost, v noči med 12. in 13. avgustom 1961 pa so se zaprle cestne povezave proti zahodu in povezave med zahodom in vzhodom so bile pretrgane.

Zid je bil dolg 156,4 km. Na vzhodu so 100 m pas ob zidu porušili, okoliške prebivalce izselili, zid pa močno varovali. Poleg zidu so namestili še bodečo žico,

jarke, postavili kontrolna vozila, opazovalne stolpe in službene pse. Vzhodnonemški vojaki so vsak poskus pobega preprečili z ubojem. Zid je imel nekaj uradnih mejnih prehodov, ki so le izjemam dopuščali prehod v drugo državo. S postavitvijo zidu so bile namreč ločene tudi družine.

Povod za padec zidu so bili torej dolgoletno nezadovoljstvo prebivalcev, protesti, množična zborovanja in pobegi iz vzhodnega dela na zahod prek drugih držav. 9. novembra 1989 je berlinski zid dokončno padel.

Kulturni dan – delo v mesecu septembru

Za organizacijo kulturnega dne smo torej v aktivu tujih jezikov imeli bogato izhodišče. Pri nemščini in angleščini smo že v mesecu septembru učence pripravljali na kulturni dan. Kulturni dan smo imeli 30. 9. 2019, saj ga vsako leto organiziramo na temo Evropskega dneva jezikov.

Prav tako smo se v aktivu povezali z ostalimi aktivni – pri geografiji so učenci spoznavali Slovenijo, Evropo in svet ter različne delitve sveta, ki so zdaj zelo aktualne. Pogovarjali so se o Nemčiji, Berlinu, vzhodu in zahodu, današnji delitvi sveta na bogati sever in revni jug, o zidu, ki so ga ZDA postavile na jugu proti Mehiki, o ograji, ki jo je Slovenija postavila na svoji južni meji ipd. Pri zgodovini so predelali obdobje od

2. svetovne vojne do padca zidu. Pri etiki so učenci obravnavali temo migracij in beguncev po svetu. Pri tehniki, fiziki in matematiki so merili, izdelovali opeko za zid, zid ipd. Pri likovni umetnosti pa so učenci spoznavali, si ogledovali, izdelovali grafite, ki so bili pomemben del berlinskega zidu.

Kulturni dan – 30. 09. 2019

Zaradi obsežnih priprav skozi celoten mesec je bil 30. september le še finale naših raziskav. Kulturni dan je bil organiziran za celo šolo, učitelji tujih jezikov smo prevzeli vsak po razred ali dva in z njimi natančneje sodelovali oz. prevzeli vodenje tistega razreda. Ker sem sama aktivneje sodelovala pri organizaciji od 6. do 9. razreda, bom podrobneje predstavila, kako smo kulturni dan izvedli v razredih s starejšimi učenci.

Prva ura je bila pri vseh razredih enaka. Učenci so spoznali Nemčijo, Berlin, berlinski zid, si ogledali nekaj filmčkov situacije pred postavitvijo zidu, kako so ljudje živeli v času zidu ter po padcu zidu. Naslednje štiri ure je vsak razred obdelal določeno temo.

6. razred je temo spoznaval skozi glasbo. V angleščini in nemščini so spoznavali in se naučili pesmi, katerih tema so svoboda, zid, ljubezen, revščina ... Med njimi so bile tudi pesmi, ki so jih izvajali na koncertu na dan padca berlinskega zidu.

7. razred je temo obravnaval skozi umetnost. Lotili so se grafitov, preučevali so, kdaj so grafiti vandalizem in kdaj umetnost. Spoznali so vseh 13 mest, kjer je v Ljubljani dovoljeno ustvarjati grafite. Ker so tri od teh mest tudi v Trnovem, so si v eni šolski uri na sprehodu po Trnovem ogledali tudi dovoljene in nedovoljene grafite.

Nadaljevali so z likovnim ustvarjanjem po razredih. Nekateri so na risalne liste risali (ali pisali politična, ljubezenska sporočila) grafite, nekateri so iz škatel papirnatih robčkov, ki so v obliki opeke, krasili to opeko. Poudarek pri opeki so bile vrednote naše šole – znanje, ustvarjalnost, srčnost, varnost ter odgovornost. Še isti dan so grafite razstavili na panojih, iz katerih smo sredi avle šole simbolično postavili zid, zid smo pa postavili tudi iz škatel za robčke. Simbolično je zid stal do uradne obletnice padca berlinskega zidu novembra 2019.

Skupina učencev je pod vodstvom učiteljice likovne umetnosti grafit dvignila na višjo raven in ustvarila grafit na eni izmed zunanjih sten naše šole.

8. razred je temo obravnaval skozi ogled filma na temo prijateljstva in analize le-tega. Po uvodu v šoli so se odpravili v Kino Komuna, dan pa ponovno zaključili z analizo filma v šoli. 9. razred je dan dejavnosti namenil razmišljanju o sodobnih vrednotah evropskega državljana. Najprej so se v razredih na temo pripravili, zadnje uro pa so vsi trije oddelki 9. razreda izvedli debato. Razmišljali so o tem, ali nas meje razdvajajo, zakaj meje potrebujemo, ali smo zaradi mej bolj varni. Nadaljevali so z grafiti kot načinom sodobnega izražanja in umetnosti ali kot obliko vandalizma. Debatirali so tudi o tem, kakšna je pri vsem tem vloga sodobne tehnologije – nas tudi ta zbližuje ali nas, nasprotno, razdvaja? Debata je potekala tako v slovenskem kot tudi v angleškem in nemškem jeziku.

Dan se je zanimivo zaključil, učencem je bila tema zelo všeč, odprlo pa se je mnogo novih vprašanj, ki jih bomo obravnavali v prihodnje.

Uradni zaključek kulturnega dne – petek, 8. 11. 2019

Ker smo kulturni dan zastavili tako na široko, smo ga želeli nadaljevati še do uradne 30. obletnice padca berlinskega zidu. Tako smo razstave po šoli postavili tako, da smo tudi na naši šoli postavili zid, ki nas je en mesec spominjal na dogodke okrog nas, na krivice, revščino, ignoranco, vojne, sovraštvo in nam hkrati kazal drugi pol, torej ljubezen, srčnost, prijateljstvo, empatijo, pomoč drugemu ipd.

30. obletnica padca berlinskega zidu je bila v soboto, 9. 11. 2019, zato smo naše zidove po šoli simbolično podrli v petek, 8. 11. 2019. Ta dan smo padec zidu obeležili le pri pouku nemščine. Ogledali smo si aktualne novice nemških poročil, brali novice, poslušali glasbo in slavnostno podrli zidove po avlah šole.

ZAKLJUČEK

Z organizacijo in izvedbo kulturnega dne smo bili vsi izjemno zadovoljni. Dan je bil na eni strani zelo poučen, aktualen, avtentičen, na drugi pa zanimiv ter zabaven.

Med seboj so sodelovali različni učitelji, prav tako učenci različnih razredov. Kvaliteta dela in dobra priprava se izkažeta s tem, da se tako zahtevno delo izpelje na tako visokem nivoju. Učenci so navdušeni, če jih vključiš v proces dela in samo izvedbo.

Za delo smo bili vsi zelo motivirani, kajti tema je bila res aktualna. Učenci, prav tako pa tudi učitelji, so temo sprejeli zelo pozitivno, kajti lepo je biti del skupnosti, poznati in reševati težave, ki so tako blizu nas, ter obravnavati temo, ki zbližuje narode, svet in učence kot skupnost naše šole.

Eksperimentiranje skozi formativno spremljanje pri spoznavanju okolja v 2. razredu

Nataša Šinigoj, prof. razrednega pouka, OŠ Dornberk

V tem prispevku bom predstavila formativno spremljanje in obravnavo učne teme »Snovi« s poudarkom na vključevanju elementov formativnega spremljanja. Na začetku obravnave sem preverila predznanje razreda. Nato sem učencem predstavila namene (cilje) učenja in skupaj smo oblikovali kriterije uspešnosti. Po vsakem tematskem sklopu – eksperimentiranju – smo preverili doseganje zastavljenih kriterijev uspešnosti. Pri izvajanju ur sem lahko opazila, da so bili učenci za delo zelo motivirani in ves čas aktivni. Ker sem učencem na začetku sklopa razložila svoja pričakovanja, so ves čas vedeli, o čem se bodo učili in kaj naj bi ob koncu obravnavane snovi znali.

Formativno spremljanje je način poučevanja, pri katerem delo poteka na drugačen način. Vplivni strokovnjak na področju formativnega spremljanja, Paul Black, je formativno spremljanje znanja opredelil kot eno najpomembnejših aktivnosti učenca in učitelja za vzpostavljanje vezi in premagovanje vrzeli med procesoma učenja in poučevanja. S tem omogočamo kakovostnejši pouk in boljši uspeh učencev. Pomembno vlogo imata tudi vrstniško sodelovanje in vrednotenje. Vzdušje v razredu postane ob takem pouku bolj miselno spodbudno in sproščeno.

Pri pouku veliko uporabljam elemente bralno učnih strategij in elemente formativnega spremljanja. Zato sem se odločila obravnavo enega učnega sklopa predstaviti v tem prispevku. Ker pa sem učno temo »Snovi« obravnavala s pomočjo obeh učnih pristopov, ju bom predstavila ločeno.

V tem članku se bom osredotočila bolj na predstavitev obravnave učne teme »Snovi« s poudarkom na vključevanju elementov formativnega spremljanja. Pri delu sem medpredmetno povezovala spoznavanje okolja in slovenščino. Obravnava sklopa je potekala šest šolskih ur.

UGOTAVLJANJE PREDZNAJJA

Pred obravnavo učnega sklopa sem želela ugotoviti, kako učenci razumejo pojem »snovi«. Za aktiviranje predznanja sem uporabila možgansko nevihto. Na lističe so učenci zapisovali, kaj o snoveh že vedo oziroma na kaj pomislijo ob besedi snov. Tako sem lahko ugotovila predznanje učencev o poznavanju učne teme »Snovi«.

NAMENI UČENJA IN KRITERIJI USPEŠNOSTI

Preko ciljev v učnem načrtu sem oblikovala namene učenja. Tako so učenci izvedeli, kaj se bodo učili in zakaj. Skupaj z učenci pa smo oblikovali tudi kri-

terije uspešnosti, preko katerih so ugotovili, kdaj so oz. bodo uspešni. Učenci so tako prevzeli večjo odgovornost za svoje znanje.

Nameni učenja (učiteljica)

Učencem sem povedala, kakšna so moja pričakovanja glede njihovega dela. Predstavila sem jim namene učenja:

1. Znamo razvrstiti predmete glede na to, kateri na vodi plavajo in kateri potonejo.
2. Vedeli bomo, od česa je odvisno, ali stvari na vodi plavajo ali potonejo.
3. Vedeli bomo, zakaj nastane plesen na kruhu.
4. Vedeli bomo, kaj povzroča rjavenje žeblja.
5. Vedeli bomo, zakaj se kruh na zraku posuši.
6. Vedeli bomo, na katere načine lahko ločimo snovi iz zmesi.
7. Vedeli bomo, ali se vse snovi med seboj mešajo.

Kriteriji uspešnosti

Skupaj z učenci smo nato oblikovali kriterije uspešnosti. Uspešni bomo, ko bomo:

1. znali razvrstiti predmete glede na to, kateri na vodi plavajo in kateri potonejo;
2. vedeli, od česa je odvisno, ali stvari na vodi plavajo ali potonejo;
3. vedeli, zakaj nastane plesen na kruhu;
4. vedeli, kaj povzroča rjavenje žeblja;
5. vedeli, zakaj se kruh na zraku posuši;
6. vedeli, na katere načine lahko ločimo snovi iz zmesi;
7. vedeli, ali se vse snovi med seboj mešajo.

EKSPERIMENTIRANJE

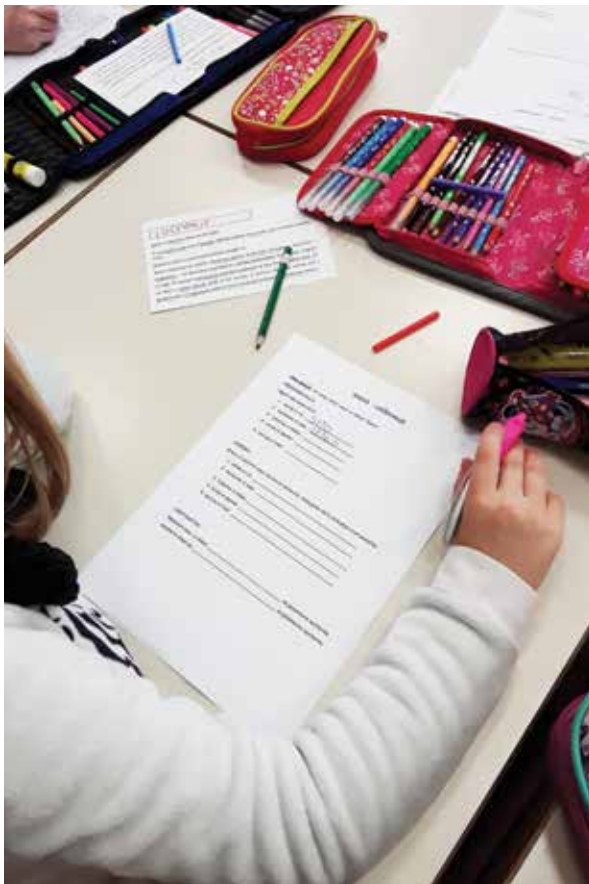
Obravnavo teme sem razdelila na štiri sklope: spreminjanje snovi, plovnost, mešanje snovi ter ločevanje snovi. Tako sem v nadaljevanju vsakemu sklopu obravnavane teme »Snovi« namenila vsaj eno

šolsko uro. Delo je večinoma potekalo v skupinah. Preden smo se dela lotili, sem v vsaki skupini določila vodjo. Z učenci smo nato skupaj določili kriterije uspešnosti za delo v skupini. Skozi pogovor o tem, kdaj bo delo v skupini uspešno, so se tako oblikovali trije kriteriji:

1. Vsak v skupini mora sodelovati in odgovorno opraviti svojo nalogo.
2. Vodja skupine mora poskrbeti, da vsi člani skupine sodelujejo in drug drugega poslušajo.
3. Vodja skupine mora učencem, ki potrebujejo pomoč, pomagati.

Učenci so preko eksperimentiranja prihajali do novih spoznanj. Da bi se lažje pripravili na eksperimentiranje, sem jim razdelila delovne liste z določenimi nalogami. Na delovnem listu je bilo kot prvo zapisano vprašanje, kaj nas bo pri eksperimentiranju zanimalo in kaj bomo ugotavljali. Učenci so ob tem vprašanju morali zapisati svoja predvidevanja o dogajanju pri posameznih poskusih. Sledila je priprava na poskus in njegova izvedba, nato še opazovanje in zapis ugotovitev.

Otroci so bili pri delu zelo aktivni in motivirani za delo. Pri takem načinu učenja pa seveda ne moremo pričakovati, da bo v učilnici tišina.

Reševanje delovnega lista z nalogami za eksperimentiranje

Eksperimentiranje – plovnost

IGRA SPOMIN

Za ponovitev vsebin prvih dveh sklopov smo igrali igro spomin.

Preko nje smo poglobili znanje o spreminjanju snovi in o plovnosti. Na listkih so bile sličice spremenjenih snovi in pa zapisi o tem, kaj povzroča te spremembe ter sličice plavajočih predmetov oziroma predmetov, ki v vodi potonejo, ter zapisi plava in potone. Učenci so morali poiskati pare sličic in besed, ki sodijo skupaj.

Ker so se učili preko igre, so bili bolj motivirani.

Igra spomin

POSTAVLJANJE VPRAŠANJ

Po končani igri sem jim postavljala vprašanja. Učenci so dobili slamice različnih barv. Dogovorili smo se, da na vprašanje vedno odgovori tisti član skupine, ki ima v rokah slamico barve, ki jo določim.

Vprašanja: Kateri pari sličic nam govorijo o spreminjanju snovi? Razloži. Kateri pari nam govorijo o plovnosti? Razloži.

Nad razlagami učencev sem bila pozitivno presežena. Ugotovila sem lahko, da so se učenci z učenjem, ki je vključevalo bralno učne strategije in elemente formativnega spremljanja zelo veliko naučili in si tudi veliko zapomnili.

PREGLED KRITERIJEV USPEŠNOSTI

Po vsakem tematskem sklopu smo doseganje zastavljenih kriterijev uspešnosti preverili z dvobarvnim semaforčkom. Če smo ugotovili, da smo zastavljeni kriterij uspešno dosegli, smo v zelen krogec (zeleni semaforček) zapisali kljukico. V primeru, da nam kriterija ni uspelo doseči, pa smo kljukico zapisali v rdeč krogec (rdeči semaforček). Ob koncu

Pregled kriterijev

smo pozorno pregledali, kje so zapisane kljukice, in se skupaj pogovorili, kako bi lahko dosegli še tiste kriterije, ki nam jih tokrat ni uspelo doseči. Izkazalo se je, da so imeli učenci več težav pri pojasnjevanju, od česa je odvisno, ali stvari na vodi plavajo ali potonejo. Zato je bila sprva tu kljukica v rdečem krogcu. Učenci so predlagali, da naredimo še kakšen dodaten poskus oziroma da poskuse ponovimo. Tako smo tudi storili in na koncu so bile kljukice povsod v zelenem semaforčku. Učenci so bili zelo motivirani za nova znanja. Želeli so, da bi bile kljukice pri vseh kriterijih v zelenem krogcu, zato so sami dajali spodbude za dodatne aktivnosti.

ZAKLJUČEK

Učenci so bili za delo zelo motivirani in ves čas aktivni. Kot zelo pomembno se je pri njihovem delu pokazalo to, da sem jim na začetku razložila svoja pričakovanja oziroma jasno določila namene učenja. Glede na namene so učenci kasneje lahko sami določili kriterije uspešnosti. Na ta način so ves čas vedeli, o čem se bodo učili in kaj naj bi ob koncu obravnavane snovi znali. Sami so lahko skozi proces učenja preverjali, kje na tej poti učenja so, ob koncu učne poti pa jasno določili, kako uspešni so bili pri svojem delu. Prav s sprotnim preverjanjem svojih dosežkov so tako ves čas lahko usmerjali in načrtovali svoje delo, kar pa ni vedno enostavno, a se je pokazalo, da tudi drugošolci to odlično zmorejo.

Literatura

Antič Gaber, M., Bajd, B., Krnel, D. idr. (2014): *Okolje in jaz 2, Priročnik za učitelje*. Ljubljana: Modrijan
Grošelj N., Ribič M.: *Lili in Bine 2, Učbenik za spoznavanje okolja v drugem razredu osnovne šole*. Ljubljana: Založba Rokus Klett.
Novak L., Vršič V., Nedeljko N., Dolgan K. idr. (2018): *Formativno spremljanje na razredni stopnji, Priročnik za učitelje*.

S športom in tehniko iz nižin do višin

mag. Petra Vačovnik, učiteljica angleškega jezika, Šolski center Ravne, Srednja šola Ravne

Na Srednji šoli Ravne vsako leto poteka projektni teden, ki je namenjen usvajanju novih vsebin na medpredmetni ravni, z veliko angažiranostjo dijakov in terenskim delom. Z dijaki smo se posvetili tematiki športnega padalstva, kjer so na terenu spoznali osnove padalstva, padalske opreme in se posvetili varnosti pri ekstremnih športih. Dijaki so izdelali padalo na raketni pogon, kjer so morali uporabiti praktično, tehnično znanje, znanje iz predmeta načrtovanje in konstruiranje ter ga preplesti s vsebinami matematike in fizike. Končni izdelek in potek celotnega tedna so dijaki z drsnicami predstavili šolskemu občinstvu in s tem urili govorne in komunikacijske sposobnosti ter krepili samozavest.

Uvod

Družba nekoč in danes sta dva popolnoma nasprotna si pola. Dandanes ni dovolj, da mladostnikom nudimo šolo, ki daje poudarek teoretičnemu znanju. Mladostnike je potrebno vzgojiti in izobraziti s cilji, da se celostno razvijejo, pridobijo empirična znanja in, kar je še bolj pomembno, da se naučijo ta znanja povezati med seboj. Zavedanje, da vsebine predmetov izjemno dobro korelirajo med seboj, je največ, kar lahko mladostniki pridobijo med svojim izobraževanjem.

Projektni teden na Šolskem centru Ravne

Na žalost se zaradi hitrejšega napredka tehnologije in znanosti strokovnoteoretična znanja vse bolj širijo in dijaki morajo usvojiti količinsko vedno več znanja. Zato postajajo vedno bolj obremenjeni, dostikrat so celo primorani iti preko svojih psihofizičnih sposobnosti, kljub temu pa ne dobijo vedno celovitega znanja. Zato na šoli že petnajst let zapored dvakrat letno izvajamo projektne učne tedne, kjer predelamo teme oziroma ideje v obliki medpredmetnih povezav. Zaradi medpredmetnega povezovanja so rezultati dela boljši, kakovostnejši in strokovnejši, saj vsak učitelj prispeva k projektному delu delček s svojega področja formalnih in neformalnih znanj. Namen projekta je dijakom omogočiti nadgradnjo pri pouku pridobljenih znanj s praktičnim učenjem, povezovanje znanj – pridobljenih pri posameznih predmetih, modulih in predmetnih področjih – ter izmenjavo idej za izdelavo tehničnih izdelkov z uporabo nove informacijske tehnologije. Pridobivanje znanja, spretnosti in sposobnosti omogočajo vsestranski in celostni razvoj dijakov.

Tema projekta je vsebinsko zaokrožena celota, ki se ubada z nalogo ali problemom vsakdanjega življenja in zahteva celosten pristop, kjer se prepleta znanje iz različnih splošnih in strokovnih področij. Izvedba projektne učne delavnice poteka po točno določenem načrtu, po posameznih fazah, ki si sledijo v smiselnem zaporedju. Udeleženci so aktivno

vključeni v vse faze učnega procesa kot nosilci ali izvajalci posameznih dejavnosti. Glede na lastne želje, interese in sposobnosti si izberejo fazo oz. vrsto dela, za katerega so odgovorni. Zavedati se moramo, da je projektno učno delo didaktični sistem, pri katerem je pomembno, da dijaki delujejo na področjih, na katerih so uspešni, saj jim na tak način omogočimo, da še nadalje doživljajo uspehe, s tem pa krepijo samozavest in samopodobo. Izkustveno prihajajo do novih spoznanj in znanj, kar je odlična motivacija za nadaljnje učenje.

Projektno učno delo je odličen trening pridobivanja veščin samostojnega učenja, saj dijaki tekom projektne učne delavnice raziskujejo temo, poizvedujejo, prebirajo literaturo, ustvarjajo zapiske in izluščijo relevantne informacije za končno predstavitev. Delo v timu pa prav tako spodbuja socialno učenje, saj se dijaki učijo medsebojne komunikacije, poslušanja, sodelovanja in spoštovanja.

Projekt zahteva medpredmetno povezavo med strokovnoteoretičnimi predmeti in praktičnim poukom. Pri tem medpredmetna povezava kot didaktično metodični organizacijski model opušča svojo zaprtost medpredmetnega sistema in vzpostavlja nov organizacijski model vzgojno-izobraževalnega dela. Hkrati je potrebno korelirati med pridobljenim teoretičnim znanjem, izkušnjami in v konkretnem primeru, ki ga opisujem v nadaljevanju, znanjem padalcev ter praktičnimi sposobnostmi dijakov pri izdelavi padala na raketni pogon. Sledenje navodilom in upoštevanje pravil je v tej fazi ključnega pomena. Natančnost, zanesljivost in odgovornost so prvine, ki odigrajo veliko vlogo pri izdelavi produkta.

Projekt: športno padalstvo

V današnjem času vsi preveč drvimo in pogosto pozabimo, da si je potrebno vzeti čas zase. Šport je oblika sprostitve in dijakom je potrebno prikazati prednosti aktivnega življenja. Mladostniki živijo z motom "Carpe diem". Pri tem se pogosto želijo predati adrenalinu in užitek hitrosti, bodisi na kolesu, motorju, v avtomobilu itd. Športno padalstvo je

gotovo ena od ekstremnih oblik športnih aktivnosti, ki pa poleg znanja in veščin zahteva odgovornost, predanost in koncentracijo. Najpomembneje je, da pri obravnavi te teme dijake naučimo, da adrenalina ne smejo iskati v drvenju po avtomobilskih cestah in da lahko svoje veselje najdejo morebiti tudi v adrenalinski športih, vendar je ključnega pomena, da pri tem spoznajo zakone varnosti. Zato sem se sama odločila za tedenski projekt o športnem padalstvu.

Priprava projekta

Z dijaki smo se naloge lotili na treh ravneh. Najprej smo se teoretično in vsebinsko spoznali s tematiko. To je vključevalo raziskovalno delo na spletu, brskanje po knjižnem gradivu, poslušanje padalskih predavanj in ogled letališča. Naslednja raven je bila izdelava padala na raketni pogon. Zadnji del naloge pa so dijaki opravili s predstavitev celotnega poteka projektnega tedna. Podrobnejši potek dela je opisan v spodnji tabeli:

	1. delna naloga	2. delna naloga	3. delna naloga
	RAZISKOVANJE IN ZBIRANJE INFORMACIJ	IZDELAVA IZDELKA	PREDSTAVITEV PROJEKTA
KAJ?	<ul style="list-style-type: none"> - začetki padalstva in njegov razvoj - športno padalstvo na Slovenskem - vrste padalstva in padalska oprema - sestava padala - padalski rekordi - kako postati padalec? 	<ul style="list-style-type: none"> - načrtovanje in skiciranje - izbira materiala in orodja - izdelava izdelka 	<ul style="list-style-type: none"> - predstavitev projekta z drsnicami - izpeljava predstave pred učenci, profesorji in zunanjimi povabljenimi gosti - razstava izdelka na trdnih tleh in v zraku
KJE?	<ul style="list-style-type: none"> - v učilnici - na letališču - v hangarju - v knjižnici 	<ul style="list-style-type: none"> - v učilnici - v delavnici 	<ul style="list-style-type: none"> - v predavalnici - na igrišču
KDAJ?	<ul style="list-style-type: none"> - med projektnim tednom 	<ul style="list-style-type: none"> - med projektnim tednom 	<ul style="list-style-type: none"> - ob koncu projektnega tedna
KDO?	<ul style="list-style-type: none"> - dijaki - učitelj mentor - učiteljica padalka - padalci in pilot 	<ul style="list-style-type: none"> - dijaki - učitelj mentor - učitelj prakse - učitelj fizike 	<ul style="list-style-type: none"> - vsi dijaki določenih oddelkov - določeni učitelji - zunanji povabljeni
S ČIM?	<ul style="list-style-type: none"> - z uporabo literature, interneta, video in slikovnega materiala - s padalskimi predavanji 	<ul style="list-style-type: none"> - z različnimi gradivi in materiali - z različnimi pripomočki in orodji 	<ul style="list-style-type: none"> - s predstavitev drsnic - z izdelkom (razstava ter izstrel in pristanek padala)
ZAKAJ?	<ul style="list-style-type: none"> - spoznati način sproščanja v športu - najti adrenalinsko uteho v športnem padalstvu - spoznati dobre in slabe strani adrenalinskih športov - naučiti se izluščiti relevantne informacije v množici internetnih vsebin - urediti socialne veščine ob družabnih dogodkih in razvijati kulturo poslušanja (predavanje in ogled padalskih skokov na letališču) 	<ul style="list-style-type: none"> - razvijati spretnosti in sposobnosti - spoznati različne tehnologije izdelave - seznaniti se z različnimi orodji in materiali - narediti izdelek z rabo medpredmetnih znanj - povezati teorijo s prakso - uporabiti tehniko in tehnologijo v vsakdanjem življenju - razvijati kulturo dela in pravičen odnos do njega - razvijati inovativne sposobnosti 	<ul style="list-style-type: none"> - ostalim učencem, učiteljem in drugim obiskovalcem predstaviti, kako je potekal projektni teden, jim predstaviti, kaj je športno padalstvo, jim pokazati in razkazati narejeno padalo in jim demonstrirati izstrel padala v zrak in njegov pristanek na tleh

Iz učilnice v delavnico in na letališče

Projektni tedni so izziv za učitelje in priložnost za dijake, ki lahko znanje usvajajo na bolj prijeten in zanimiv način. V uvodnem delu so dijaki spoznali tematiko in naredili osnutek dela. S pomočjo interneta in priročnikov so zbrali gradivo o športnem padalstvu. Podučili so se na področju zgodovine in začetkov padalstva na Slovenskem, raziskali vrste padalstva in razlike med njimi. Prav tako so se dijaki informirali o sestavi padala in njegovih delih.

Na strokovni ekskurziji na letališču so pridobili še dodatne informacije o padalstvu in padalih, ki so jih uporabili pri predstavitvi drsnic ostalim učencem šole. Ne zgolj, da smo si ogledali lokalno letališče, spoznali pilota, njegov hangar, delo, predstavitev flote in delovanje kluba nasploh, dijaki so spoznali tudi posebno vrsto športa, se pogovorili s padalci o varnosti, načinih, spretnostih, veščinah, ki omogočajo posamezniku varnost pri adrenalinskih športih. Padalci so jim razložili delovanje padala, pravilno ravnanje padalcev, povzeli znanje, ki je potrebno za varnost pri samem športu ter na koncu dijakom prikazali še skoke.

V praksi smo na temo športnega padalstva z uporabo primernih pripomočkov, materiala in znanja izdelali manjše padalo na raketni pogon. Prav tako smo vključili ročne spretnosti in pri izdelavi padala urili tehniško znanje. Proces je potekal učinkovito, saj je projektni teden omogočal medpredmetno povezovanje v večji meri kot pri rednem, klasičnem pouku. Izdelava je potekala v delavnici s pomočjo učitelja NAK-a (načrtovanje in konstruiranje) po predhodnem naročilu modelarske opreme. Sestavni deli za izdelavo rakete s padalom so bili: glava, telo rakete, cev nosilca motorja, balsa za stabilizatorje, balsa za centrirna obročka, plašč adapterja, padalo, vrvica za niti padala, pritrdilo navezave, navezava (elastika), pločevina za vodili, vata. S pomočjo učitelja fizike in mentorja so dijaki izdelali načrt za raketni model kategorije S3B – nacional. Med izdelavo so dijaki odkrivali probleme ter jih po svojih najboljših močeh reševali. Sledenje navodilom in upoštevanje pravil je bilo v tej fazi ključnega pomena. Natančnost, zanesljivost in odgovornost so prvine, ki so odigrale veliko vlogo pri izdelavi produkta. Razvijali so pozitivne medosebne odnose, odnos do tehniških dosežkov, urili ročne spretnosti, znanje fizike ter se pri tem zelo zabavali.

Izdelava padala

1. faza izdelave padala

Osnova modela je spiralno navita papirnata cev. Iz risalnega papirja naredimo 'ladijski rep'. Oba vzdolžna robova na tanko premažemo z lepilom, pri tem pazimo, da se rob na širši strani repa natančno prilega telesu.

2. faza izdelave padala

Z modelarskim nožem iz balse izrežemo centrirni obroč, z odprtino za cev motorja. Obroč vlepimo do polovice debeline v ladijski rep, nato pa potisnemo cev nosilca motorja skozi obroč in jo pritrdimo.

3. faza izdelave padala

Enak obroč iz balse vlepimo v telo 150 mm od zgornjega roba. Ta obroč zadržuje padalo v položaju za izmetavanje.

4. faza izdelave padala

Enak obroč iz balse vlepimo v telo 150 mm od zgornjega roba. Ta obroč zadržuje padalo v položaju za izmetavanje.

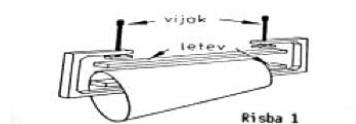
5. faza izdelave padala

Elastika deluje kot amortizer med glavo in telesom. V glavo naredimo luknjo ter en konec prilepimo vanjo, drug konec pa vsaj 50 mm v notranjost cevi.

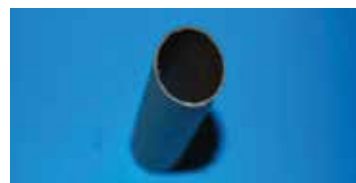
1.

2.

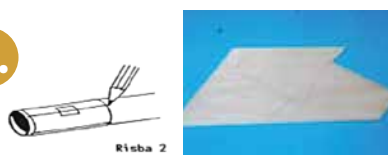
3.

4.

5.

6. faza izdelave padala

Na model prilepimo dve vodili nekoliko večjega premera kot lansirna palica.

7. faza izdelave padala

Iz folije izrežemo 16-kotnik. Niti iz priložene vrvice narežemo na dolžino enega metra ter jih s selotej-pom prilepimo na oglišča padala, jih poravnamo in povežemo v voz. Spodnjo stran kupole lahko po želji pobarvamo z alkoholnimi flomastri.

8. faza izdelave padala

Padalo blizu glave privežemo na elastiko. V telo najprej potisnemo kosem vate, nato pa vstavimo še padalo, ki ga pred tem zložimo, kot je prikazano na sliki.

9. faza izdelave padala

Model je pripravljen na izstrel. Vstavimo še primeren modelarski raketni motor MACH B6-4.

Končni izdelek

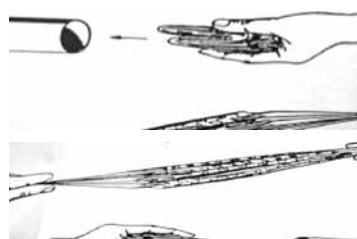
6.

7.

8.

9.

Naše aktivnosti:

Načrt modela

Načrt izdelave padala po fazah

Padalec pri pristanku

Padalski nahrbtnik

Oprema za športno padalstvo

Višinomer

Padalska očala

Padalska čelada

Na predavanju v hangarju pri pilotih

Dijaki v letalu Porter

Padalski klub, kjer so nam predavali

Padalec pri zlaganju padala

Padalca v obleki 'ptica – človek'

Padalci na posebnih rolgah pri suhem treningu formacij

Padalci pri vkrčavanju na letalo

Vzlet letala Pilatus Porter koroškega kluba Aviofun

Reševalna akcija

Odskok iz letala

Prosti pad

Pristanek

Zaključek

Od profesorja projektno delo zahteva veliko začetnih priprav in prošenj (dogovori za sodelovanje in pomoč pri terenskem delu s celotno letalsko ekipo, ki zajema pilota, padalce, inštruktorje padalstva), predhodnih vsebinskih priprav (modelarsko zanje in naročanje materiala za izdelavo raketnega padala) in dobro načrtovanje. Pri sami izvedbi projektne dela pa je profesor samo usmerjevalec, medtem ko so dijaki tisti, ki ustvarjajo in prehajajo v povezavi skozi različna predmetna področja do uporabnega znanja. Pouk je potekal izkustveno, kar je celoten postopek popestrilo in povečalo trajnost pridobljenih veščin in znanja. S tem je bilo dokazano, da projektno učno delo spada med najbolj primerne didaktične sisteme, ki ne prinašajo le odličnih rezultatov, temveč vnašajo svežino, aktivnost, predvsem pa zabavo v proces učenja, kar je za dijake največji

motivator, h kateremu se vedno znova radi zatečejo. Trenutki, ko dijaki kažejo vidno vzhičenost nad novo snovjo in novim znanjem, so trenutki, ki so za učitelja neprecenljivi in naredijo naš poklic izjemen.

Literatura

- Bahovec, I., Bezić, T., Kranjc, A., Slivar, B. in Zupanc, B. (2007) *Ocenjevanje v novih programih srednjega poklicnega in srednjega strokovnega izobraževanja*. Ljubljana: Center RS za poklicno izobraževanje.
- Bezjak, J. (2007) *Project learning of model PUD – BJ- from idea to the product*. Klagenfurt: LVM.
- Bezjak, J. (2006) *Drugačna pot do znanja: projektno učno delo BJ – od ideje do izdelkov*. Ljubljana: Somaru.
- Buck Institute of Education. (2007) *Project Based Learning Handbook*. Dostopno na http://www.bie.org/index.php/site/PBL/pbl_handbook, 25.10. 2011.
- Edutopia(2009) *Project-Based Learning*. Dostopno na <http://www.edutopia.org/project-learning>, 27.10. 2011.
- Flis, V. (2004) *Padalstvo za začetnike*. Maribor: Obzorja, založništvo in izobraževanje.
- Pukl, V. in Urbanc, M. (1990) *Travniki*. Projektno učno delo. Ljubljana: DZS.
- Modelarstvo 2RFly (2017) *Prostostoječi jadralni modeli*. Dostopno na <http://www.modelarstvo.si/padala/>

Opazovanje in raziskovanje dreves v bližnji okolici šole – okoljska vzgoja v podaljšanem bivanju

Mira Hrovat, diplomirana vzgojiteljica predšolskih otrok,
OŠ Žužemberk, Podružnična šola Dvor

V zadnjem času smo priče številnim naravnim nesrečam in podnebnim spremembam, ki so posledica brezbržnega ravnanja z okoljem na našem planetu. Okoljska vzgoja je zelo pomembna v celotnem življenju vsakega posameznika, še posebno pa v zgodnjem otroštvu. V prispevku predstavljam način spoznavanja okolja in raziskovanja dreves v okolici naše podružnične šole.

Naš modri planet je najbolj čudovito možno naravno okolje. Njegovo življenje je naše življenje, njegova prihodnost je naša prihodnost.

Dalaj Lama

Uvod

Otroke je potrebno na skrb do okolja pričiti navajati že od malih nog. Samo na tak način se bodo dejansko ne samo naučili ločevati odpadke, ampak tudi varčevati z vodo in energijo, radi bodo sodelovali pri različnih solidarnostnih akcijah, kot so zbiranje papirja, PVC zamaškov itd., in se udeleževali pri čistilnih akcijah. Naučili se bodo iz odpadnih materialov narediti nove uporabne predmete. Sčasoma bodo vsa ta ravnanja otrokom postala pod-

zavestna rutina. V predšolskem obdobju se otroku oblikujejo temeljne kulturne, delovne in socialne navade. To obdobje ponuja ogromne možnosti, da v tem času otroku privzgojimo načela dobre okoljske vzgoje in odgovornega ravnanja do okolja. S to vzgojo pa velja nadaljevati tudi v šoli.

Podaljšano bivanje, v katerem sem izvajala opisane dejavnosti, je oblika razširjenega programa vzgojno-izobraževalnega procesa, ki ga šola organizira po pouku in je namenjeno učencem od 1. do 5. razreda. V njem se cilji dejavnosti prepletajo in nadgrajujejo z vzgojno-izobraževalnimi cilji pouka. Pri načrtovanju vsebin pa izvajalci podaljšanega bivanja upoštevamo interese, potrebe in želje učencev in njihovih staršev.

Gibalna uprizoritev pesmice Na drevesu gnezdece

V času podaljšanega bivanja se učenci zelo veliko družijo in zadovoljujejo potrebe po socialnih stikih. Pri tem krepijo samopodobo, sprejemajo in spoštujejo drugačnost. Učijo se samostojnega in odgovornega pristopa k šolskemu delu in hkrati tudi do drugih del in zadolžitev. Razvijajo skrb za zdravo življenje in zdravo ter čisto okolje. Učenci preko različnih dejavnosti v podaljšanem bivanju (sprostitutvena dejavnost, prehrana, samostojno učenje in ustvarjalno preživljanje časa) pridobivajo različne spretnosti in veščine, ki jih potrebujejo za samostojno življenje.

Okoljska vzgoja v podaljšanem bivanju

»Okoljska vzgoja je stalen proces, v katerem se posameznik in skupnost bolj polno zavedo svojega okolja in pridobe znanja, vrednote, spretnosti, izkušnje in tudi odločenost, da bodo delovali individualno in skupinsko za reševanje sedanjih in prihodnjih problemov okolja.« (Maretič Požarnik 1996, 90).

V prispevku bom opisala, kako so učenci v skupini OPB1 na PŠ Dvor (1. in 2. razred) opazovali in spoznavali drevesa v bližnji okolici šole. Sprostitutveno dejavnost smo, če nam je to le omogočalo vreme, preživljali zunaj na igrišču ob različnih dejavnostih, ki pa so bile predvsem sprostitutvene, namenjene družanju in pridobivanju izkušenj iz različnih področij. Pri izvajanju sprostitutvenih dejavnosti sem učencem zagotavljala pogoje za sprostitev, jih pri tem spodbujala, svetovala, se dogovarjala in sodelovala z njimi.

Velikokrat, ko smo bili na igrišču, sem v pogovoru med učenci zasledila, da za posamezno drevo niso uporabili njihovih imen, ampak so jih pokazali s prstom ali pa uporabili njihov dokaj natančen opis, npr. »skrij se za drevo, ki ima najnižje veje ...«. Učence sem vprašala, kako se imenujejo posamezna drevesa, vendar jih je zelo malo vedelo za njihova prava imena. Skupaj smo se odločili, da bomo v okviru podaljšanega bivanja opazovali in spoznavali drevesa v najbližji okolici šole.

Vemo, da je potrebno pri spoznavanju okolja, kamor spadajo tudi drevesa, izhajati iz splošnega pedagoškega načela od bližnjega k daljnemu. Prav je, da učenci vedo, katera drevesa rastejo v bližnji okolici šole, jih pravilno poimenujejo in vedo, kakšna so.

»Nekateri vidijo v okoljski vzgoji predvsem vzgojo za varovanje in ohranjanje naravnega okolja, spet drugi poudarjajo navajanje učencev na skrb za čisto okolje in poudarjajo čistilne akcije. Spet tretji pa menijo, da je potrebno učencem dati čim več znanja in podatkov o vse bolj zaskrbljujočem stanju okolja. Okoljska vzgoja je večplastna, v njej pa se povezujejo cilji s spoznavnega, čustveno-motivacijskega, vrednostnega in akcijsko-spretnostnega področja.« (Marentič Požarnik 2002, 57).

Okoljsko vzgojo iz vrtca je nujno potrebno nadgraditi. V ohranjanje zdravega in čistega okolja spadajo tudi drevesa. Učenci potrebujejo nove izkušnje in spoznanja, da se bodo razvili v odgovorne zemljane.

Opis dejavnosti

Pred odhodom na šolsko dvorišče sem učence seznanila, da bo delo potekalo na prostem in da bomo opazovali in spoznavali drevesa v okolici šole. Seznanila sem jih tudi z obnašanjem in pravilnim ravnanjem pri raziskovalnem delu: ne hodimo predaleč od dreves, da ne pohodimo preveč trave, ne trgamo vse povprek listov dreves, cvetov, plodov in vejic, z žuželkami previdno ravnamo, da jih ne poškodujemo, ne kričimo, da ne preplašimo ptic in ostalih drobnih živali, če najdemo smeti, jih poberejo in odnesemo v koš.

Za začetek smo povedali pesmico Na drevesu gnezdece in jo tudi gibalno uprizorili. Na vprašanje, kaj jim pride na misel, ko slišijo besede »drevo in okolje«, so učenci podali veliko zanimivih komentarjev, npr. čistijo zrak, so dom številnim živalim, uporabljamo jih za izdelavo različnih lesenih predmetov, papirja ...

Ugotovili smo, kako pomembno je, da se ljudje spoštljivo obnašamo do narave in ne sekamo dreves kar vsepovprek. Zaradi prehitrega krčenja gozdov na globalni ravni že čutimo posledice, kot so vremenske spremembe – huda neurja, plazovi, zelo visoke temperature, požari itd.

Otroci so z voščenkami na A4 risalni list vtisnili odtis lubja

Opazovanje žuželk, ki so jih otroci našli na drevesu in pod njim

Nato smo začeli z opazovanjem dreves v okolici naše šole. Ogledali smo si divji kostanj in kmalu ugotovili, da je v okolici posajenih več takšnih dreves. Učenci so našli posamezne dele dreves in nanje tudi pokazali (korenine, debla, krošnje). Pripovedo-

vali so, kako pomembni so posamezni deli dreves in kakšne naloge opravljajo ter da so drevesa živa. Nato so učenci debla in liste opazovali, tipali, božali, vohali. Pri raziskovanju so uporabljali tudi lončke za opazovanje žuželk s povečevalnim steklom in različne lupe. Učenci so kmalu ugotovili, da so se iz cvetov že razvili plodovi, iz plodov pa lahko ob ugodnih razmerah zraste novo drevo (razmnoževanje). Na koncu opazovanj divjih kostanjev so nabrali nekaj listov, z voščenkami naredili odtis lubja na A4 risalni list in vse zložili v mape iz časopisnega papirja. Nadaljevali smo z opazovanjem ostalih dreves (lip, lipovcev, ostrolistnih javorjev in sivega topola). Način dela je bil podoben kot pri opazovanju divjih kostanjev. Otroci so drevesa med seboj primerjali in naštevili njihove podobnosti in razlike. Tudi pri ogledu teh dreves so pri vseh nabrali nekaj listov, cvetov ali plodov ter naredili odtis lubja. Od posamezne vrste dreves so zbrani material zložili v svojo mapo časopisnega papirja.

Delo po skupinah

Učence sem s pomočjo kartončkov, na katerih so bila napisana imena opazovanih dreves, razdelila v pet skupin. Učenci so si po skupinah sami porazdelili delo. Na večji format lista so napisali ime drevesa ter nalepili liste, plodove ali cvetje in odtis lubja posameznega drevesa. Pod nalepljeni material so napisali (listi, cvetovi ali plodovi in odtis lubja) ter se

Skupinsko delo – izdelava plakata

Skupina je izdelala plakat z naslovom *Lipa*

podpisali. Vsaka skupina je s pomočjo izdelanega plakata ostalim skupinam predstavila izbrano drevesno vrsto. Nastale plakate smo razstavili na šolskem hodniku.

Zaključek

Učenci so k raziskovalnemu delu pristopili z velikim zanimanjem. Raziskovali so v naravnem okolju in okolju, ki ga je oblikoval človek. Ves čas so sodelovali med seboj, še posebej je bilo to vidno pri skupinskem delu (komuniciranje, sprejemanje idej, porazdelitev dela).

Pri raziskovanju so uporabili čutila (opazovali, tipali, božali, vohali). Navdušeni so bili nad samim opazovanjem dreves in iskanjem njihovih podobnosti in razlik. Ugotovili so, da so nekatera drevesa cvetela, druga pa so imela že plodove. Z opazovalnimi lončki in različnimi lupami so si pobliže ogledali liste dreves, njihova debela – skorjo, cvetove in plodove ter veliko žuželk. Ves čas raziskovanja so upoštevali navodila ravnanja na terenu (ne hodimo po travi, ne trgamo listov brez potrebe ...). Skupine so z veseljem predstavile svoje plakate (predstavitev določene vrste dreves) ostalim sošolcem. Učenci odgovore na vprašanja niso našli v knjigi, ampak so jih dobili z natančnim in sistematičnim opazovanjem. Sedaj, ko učenci drevesa dobro poznajo, jih večina tudi pravilno poimenuje.

Menim, da je zelo pomembno, da okoljsko vzgojo vnašamo v pouk in tudi v druge oblike bivanja v šoli, kot so jutranje varstvo, podaljšano bivanje in v ostale dejavnosti.

Pomembno je, da učence usposabljam, da gledajo na okoljske probleme iz različnih zornih kotov, da pri učencih razvijamo okoljsko pomembne vrednote, kot so npr. spoštovanje življenja, obzirnost, skrb za druge, varčnost, solidarnost in iskanje novih, okolju prijaznejših načinov reševanja težav. Odrasli smo vzor mlajšim, zato se vsi skupaj potrudimo in po svojih najboljših močeh poskrbimo za odgovoren odnos do okolja in na ta način poskusimo zavarovati našo naravo.

Literatura

- Marentič Požarnik, B. (1996): Okoljska vzgoja kot področje razvijanja (eko)sistemskega mišljenja, vrednostne presoje in odgovornega ravnanja. V: Hlad Branka (ur.) *Zbornik posvetovanj Varstvo narave - predstavitev in primerjava nemških in slovenskih izkušenj in Okoljska vzgoja in izobraževanje - pot k spremembam*, str. 89 – 100. Ljubljana: Ministrstvo za okolje in prostor, Uprava Republike Slovenije za varstvo narave.
- Marentič Požarnik, B. (2002): Zahtevni cilji in metode okoljske vzgoje. V: Lah Avguštin (ur.) *Izobraževanje o okolju za okolje prihodnosti*, str. 57 – 62. Ljubljana: Svet za varstvo okolja RS.
- Šorgo, A. (2002): Biotska raznovrstnost: 6. poglavje. V: *Okoljska vzgoja: Učbenik za izbirni predmet v 7., 8. in 9. razredu devetletne osnovne šole: Učbenik za okoljsko vzgojo kot medpredmetno področje v osnovni šoli*, str. 93 – 108. Maribor: Obzorja.
- Labernik, Z. (ur.), Kos Knez, S. (ur.) (2005): *Razširjeni program osnovnošolskega izobraževanja: Podaljšano bivanje in različne oblike varstva učencev v devetletni osnovni šoli*. Ministrstvo za šolstvo in šport: Zavod RS za šolstvo.
- Vir 1: Kresnik (2016): Misli o planetu zemlja. Dostopno na https://www.kresnik.eu/misli-o-planetu-zemlja_clanek_1039.html

Predsodki otrok do živali in vsega neznanega v naravi

mag. Polona Križnič Čebren, učiteljica naravoslovja, Center šolskih in občinskih dejavnosti, dom Soča Tolmin

Pri svojem vzgojno-izobraževalnem delu se vsakodnevno srečujem s številnimi predsodki otrok. Moja učilnica je narava, neizčrpen vir doživetij in novih informacij, pa naj gre za raziskovanje rastlinskega ali živalskega sveta, v vodi ali na kopnem. Vsaka nova najdba, ki je neznanca, posebna, edinstvena, pa žal velikokrat otroke navzame tudi s strahom, dvomi. Kaj je to, kar sem našel? Je nevarno?

Kaj so predsodki?

So nepreverjena in neutemeljena stališča, ki jih spremljajo strahovi. Ob tem so prisotna zelo močna čustva. Informacije, ki jih je posameznik prejel, lahko celo vodijo do tega, da se predsodek izkaže za upravičenega. Razlik pri predsodkih do živali glede na spol skorajda ni. Imajo jih tako moški kot ženske, odrasli in otroci. Res pa je, da jih predstavniki moškega spola zaradi vzgoje velikokrat skrivajo in večinoma ne priznajo. Podobno velja tudi pri otrocih.

Kako jih odpraviti?

Predsodki so pridobljena pozitivna ali negativna čustva, ki jih s seboj kot popotnica prinesemo že

od rojstva, ali pa od doma, lahko od svojih staršev ali drugih sorodnikov. Običajno se oblikujejo do tretjega leta starosti, kar pomeni, da jih majhni otroci še nimajo. Če se npr. nekdo v družini izredno boji kač, bo to lahko nehote prenesel tudi na svoje otroke ali bližnje. Tak otrok bo v naravi ob srečanju s kačo zelo burno odreagiral. Treba je torej najti pravo ravnovesje med znanjem, izkušnjo in reakcijo oziroma odzivom. V praksi to pomeni, da je za premagovanje predsodkov do živali ključna pozitivna izkušnja.

Obrambni mehanizem

Reakcija na nekaj novega, nepričakovanega, nepoznanega je velikokrat podobna obrambnemu

mehanizmu. Imamo ga vsi ljudje. Varuje nas, da v življenju ne počnemo neumnosti. Le kdo bi hodil po robu strehe, če ve, da lahko pri tem pade, se poškoduje ali celo smrtno ponesreči. Pravilo velja, da če nečesa ne poznaš, je bolje, da si za začetek previdnejši. Strah vedno izvira iz neznanja, nepoznavanja. Kadar neko žival ali rastlino poznaš, potem veš, kaj lahko pričakuješ. Če pa so ti znane vse informacije in se zavedaš da ni razloga za strah, a ta strah še vedno gojiš, potem lahko govorimo o predsodkih.

Naj kot primer omenimo koprivo. Otroci načeloma vedo, da obstajajo prave in mrtve koprive, ter da nas spečejo samo prave. Pokažemo jim mrtvo koprivo ter razložimo, da ne peče, ter da naj jo malo pobožajo. Otroci, ki se kljub znanju o koprivi le te ne zmorejo dotakniti, gojijo neke predsodke, oziroma strahove.

Nepozabna pozitivna izkušnja

Kadar predsodke odpravimo, torej ko znamo nadzirati svoje strahove, potem se nam vsaka nova najdba zdi nepopisno doživetje. Zanimiv se mi je zdel pripetljaj, ko je neki deček, ki je sicer do deževnika gojil nek predsodek, v gozdu izbrskal prav posebno najdbo. To je zelenega ali smaragdnega deževnika (*Allolobophora smaragdina*), kar se mu je zdelo sila nenavadno. Nekaj trenutkov zatem mi je že hitel pripovedovati zgodnico iz otroštva o tem, kako je nekoč v vrtcu naslikal deževnika in ga pobarval zeleno. Vzgojiteljica ga je označila za neprištevne, češ, da takih deževnikov pa res ni.

In sedaj, po toliko letih, ga deček resnično najde. Kar ni se mogel načuditi in je z glasnim vzklikom znane fraze Galileo Galileia naznanil: »In vendar obstajajo!«

Najdba je seveda takoj pritegnila tudi ostale otroke, ki so z zanimanjem poslušali in presenečeni izvedeli, da v Sloveniji živi kar 70 vrst deževnikov. Poleg tega je deček pozabil na predsodek in je svojega deževnika ponosno pokazal ostalim tako, da ga je prijel v roko.

Lastna varnost

Ob vsakem raziskovanju v gozdu moramo najprej poskrbeti za lastno varnost. To pa ne pomeni primerno se zaščititi pred kačami, pajki in škorpionji ... ampak pred precej bolj nevarnimi živalmi – klopi, pa tudi komarji. Čeprav imamo o njih veliko informacij in opozoril, žal na te živali in njihovo nevarnost vse prevečkrat pozabimo. So namreč veliki prenašalci bolezni.

Otroci v raziskovanju neizmerno uživajo. Najpogosteje lovimo živali v vodi in v gozdnih tleh. Pri nas se osredotočamo predvsem na majhne živali. Otroci jih lovijo v majhne lovilne posodice z lupo. Pri tem jim ne razdelimo nobenih pincet ali česa podobnega, saj bi s takimi predmeti drobne živali le poškodovali. Poleg tega želimo okrepiti stik otroka z živaljo, zato želimo, da uporabljajo zgolj svoje roke ali pa se znajdejo sami, tako da uporabijo kakšno vejico. Pri tem jih predhodno opozorimo na morebitno srečanje z oso, čebelo, sršenom ali škorpionom, posebno če gre za možnost hudih alergij. Hkrati jih tudi podučimo o skrbnem ravnanju z naravo in živimi bitji, zato po opazovanju in določanju živali vedno nepoškodovane vrnemo v njihovo naravno okolje.

Največ predsodkov do kač, pajkov in škorpijonov

Pri raziskovanju gozdnih tal pri nas na primorskem velikokrat naletimo tudi na ščipalca – škorpijona. Otrokom se sicer to zdi zelo zanimiva najdba, kljub temu da imajo do njega veliko predsodkov. Razložimo jim, da žival sicer ima strupno žlezo, vendar bi bila bolečina ob piku podobna piku ose. Ker pa smo si ljudje različni in vemo, da nekaterim ljudem že čebelji pik povzroči ogrožajoče življenjsko stanje, se ga ne bomo dotikali z golimi rokami in ga po nepotrebnem vznemirjali. Iz izkušenj, ki smo jih pridobili z mnogimi leti terenskega dela, lahko rečemo, da imajo otroci največ predsodkov do kač, pajkov in škorpijonov.

Sluzaste živali in žuželke

Veliko predsodkov imajo otroci tudi do »sluzastih« živali kot so polži, deževniki, žabe in močeradi, ter tudi do žuželk. Zanimivo je, da velikokrat mislijo, da so plazilci vlažni, mokri, sluzasti in hladni, kar bi lahko označili za predsodek, oziroma neznanje. Če vemo, da telo plazilcev pokrivajo luske, ter da sluzasta žival ne bo sončila na skali ob največji vročini. Ogreta žival bo takrat imela temperaturo telesa tolikšno, kot jo ima okolje, v katerem je bila, torej ne bo hladna. Podoben primer je tudi žival z imenom slepec. Ljudje ga velikokrat zmotno zamenjajo s kačo, čeprav gre za breznogega kuščarja. Od kače ga ločimo po tipičnih kuščarskih znakih, kot so dolg rep, gibljive veke, slušne odprtine, odpiranje ust ob vohanju z jezikom.

Posebno mesto pri predsodkih do živali imajo žuželke. Največje predsodke povzročajo žuželke, ki so bodisi velike, imajo velika grizala ali kleščice, dolge štrleče noge, so kosmate, ali pa na drugi strani nji-

hove ličinke, črvastih oblik. Učenci ličinke velikokrat zmotno poimenujejo »črvi«, pri čemer jih opozorimo, da živali z imenom črv v naravi ni, ter da na tak način lahko zgolj poimenujemo obliko telesa, npr. črvasto telo. Enako pojem črv zamenjujejo s pojmom deževnik in glista. Presenetljivo je tudi dejstvo, da otroci ne prepoznajo ščurka in velikokrat ne vedo, da v gozdu živijo raki (mokrice).

Vivarij, odlična priložnost za odpravljanje predsodkov do živali

Živali v umetnih pogojih so lahko odlična priložnost za otroke, saj lahko z njo vzpostavijo tesnejši stik. Gre za živali, ki so umirjene in vajene človeških rok. Prednost postopnega odpravljanja predsodkov v vivariju je ravno v tem, da lahko gremo z otroci skozi vse faze, od uvodnega umirjanja in sproščanja, prijetnega stika z živaljo do soočanja z njo. V naravi je to težje, saj se lahko otrok z živaljo ali neko nepoznano situacijo sreča nepričakovano. Otrokom na začetku žival najprej predstavimo tako, da jim o njej povemo čim več informacij. Pričnemo z živaljo, do katere navadno nimajo predsodkov, npr. hrčkom. Bistvo je, da otroci s pomočjo živali spoznajo, da so to čuteča bitja. Sledijo živali, do katerih imajo otroci več predsodkov. Te živali jim približujemo še bolj postopoma. Vsi nadaljnji koraki so odvisni od odziva posameznika ter od vedenja živali. Tistim, ki jim uspe premagati predsodke, so zelo zadovoljni in ponosni na svoj uspeh.

Primeri dobre prakse

V primeru, da posameznik ob pogledu na žival takoj pokomentira, da je to grda in nagnusna žival, ki se je ne bo niti dotaknil, kaj šele prijel, mu v razmislek predlagamo naslednje vprašanje: »Ali bi

ženske imele modne dodatke iz kačje kože: pasove, torbice, čevlje ... če bi bilo to nekaj zelo grdega?« Tak posameznik ima gotovo neko težavo. Ali zelo slabo vidi ali pa njegov strah izvira iz neznanja, nepoznavanja, torej pri njem lahko govorimo o predsodku.

Otroke v fazi spoznavanja živali navadno najbolj zanimajo informacije v zvezi z nevarnostjo, oz. možnostjo ugriza, poškodbe ipd. Velikokrat vidimo, da zavore nekoliko popustijo, ko izvejo, da imajo naše živali zelo simpatična imena, npr. kačona Marko in Pepi, ščurek Boris, deguja Lolek in Bolek ...

Otroke podučimo o strupenih in nestrupenih kačah v Sloveniji. Pogovorimo se o tipičnih znakih za njihovo prepoznavo ter kaj storiti, če bi nas ugriznila strupena kača. Potolažimo jih z dejstvom, da je večina kač v Sloveniji nestrupenih ter da so to zelo koristne živali. Kdor ima kačo doma, na svojem vrtu, živi v zdravem okolju. Kača si ne želi srečanja s človekom, ampak od njega beži, res pa je, da vsaka kača lahko ugrizne, če se počuti ogroženo. Ker bomo otrokom bližje predstavili nestrupeno kačo, jim povemo, da je ugriz hrčka hujši od ugriza nestrupene kače. Otroci navadno pri tem ne morejo skriti začudenja. Hrčka bi namreč prijeli in pobožali čisto vsi, ker je lep in kosmat, vemo pa, da hrček z močnimi zobmi z lahkoto pregrizne lupino lešnika ali oreha. Kače imajo sicer ogromno zob, več kot 100, a so le-ti zelo drobni in majhni, kar povzroči manjšo in plitvejšo rano, bolj podobno praski. Kača bi si torej ob ugrizu v lešnik zobe dobesedno polomila, kajti zobje jim ne služijo za grizenje, trganje in razkosavanje plena. Tega enostavno pogoltnemo.

Premagovanje predsodkov je dolgotrajen proces

Pri otrocih z velikimi predsodki je treba pristopiti počasi in previdno. Takega otroka ne smemo siliti. Če imamo na razpolago premalo časa, potem je

bolje da s procesom odpravljanja predsodkov ne prehitavamo, ker s tem lahko naredimo nepopravljive posledice. Poleg tega je ta postopek lahko tudi zelo stresen za žival. V vsakem procesu pristopa z živaljo do otroka najprej odstranimo potencialno nevarnost, kar pomeni, da npr. kačjo glavo primemo stran ali pa jo celo skrijemo pod majico, medtem pa otroku ponudim zadnji del telesa. Rep namreč ni še nikogar ugriznil. Otroku omogočimo, da se živali brez strahu dotakne in poboža. Pri tem začuti površino njenega telesa, njegovo temperaturo in gibanje mišic. Tu je ključni trenutek, ko se boječi živali dotakne. Ta dotik mora biti dovolj dolg, da se otrok zave svojih predsodkov in ugotovi njihov nesmisel. Ko se to zgodi, predsodki hitro izzvenijo ali vsaj izgubijo svojo moč.

Podobno rokujemo tudi z ostalimi živalmi, ki jih imamo v vivariju. Poleg dveh vrst kač v našem vivariju na otroke čakajo tudi leopardji gekon, madagaskarski sikajoči ščurki, argentinski ščurki, vietnamski in avstralski paličnjaki, ličinke mokarja, zoofobi ter hrčki in deguji.

Poslanstvo učitelja

Svoje poslanstvo kot učiteljica vidim v tem, da je potrebno otrokom naravo z vsemi živimi bitji predstaviti takšno, kot je, s svojimi lepotami, a hkrati tudi nevarnostmi. Otroke moramo spodbujati k razmišljanju s svojo glavo, da ne bodo po nepotrebnem gledali stvari negativno. Taka izkušnja lahko otrokom pomaga tudi pri drugih težkih situacijah v življenju. To pomeni, da s pridobljenim novim znanjem postanejo bolj čuječni za nove podatke, ki naj bi spremenili njihov pogled do določenih stvari, živali, rastlin ali neke nove situacije. Premagovanje predsodkov je dolgotrajen proces, ki mora potekati počasno in vztrajno, saj predsodki sami od sebe praviloma ne izginejo.

Izkustveno učenje izven učilnice:

učenje v naravi za učence z zmerno in težjo motnjo v duševnem razvoju, gibalno oviranostjo ter drugimi kombiniranimi motnjami

Mateja Kete Černe, CIRIUS Vipava

Za učence s posebnimi potrebami je narava še posebej primerno učno okolje, saj se najuspešneje učijo preko doživljanja. Z ustreznimi metodami dela v naravi in skrbno načrtovanimi aktivnostmi, prilagojenimi možnostim učencev, le-ti pridobijo številne izkušnje s področja sensorike, motorike, ustvarjalnosti, spoznavanja okolja, druženja, premagovanja strahov. V posebnem programu vzgoje in izobraževanja v CIRIUS Vipava, kjer sem zaposlena, izvajamo učenje izven učilnice v okviru vseh področij dela. Naše izkušnje potrjujejo, da so prednosti in učinki učenja izven učilnice veliko večji kot pri učenju v razredu. Tovrstne izkušnje bogatijo tako učence kot učitelje, kajti narava nas uči in povezuje obenem.

UVOD

S pomočjo znanja in izkušenj, ki smo si jih pridobili z dolgoletnim delom na področju učenja otrok s posebnimi potrebami, smo razvili vsebine, s katerimi lahko učencem približamo naravo, ki je vir znanja, navdiha in sprostitve.

»Tisti, ki ljubimo naravno okolje, radi delimo svoje veselje in svoje navdihe z drugimi.« To so besede, katerih avtor je Josef Bharat Cornell, učitelj iz severne Kalifornije. V svoji praksi sledimo njegovim načelom, idejam, saj je razvil neverjetno ljubezen do narave. Naravo dojemamo v vsej svoji preprostosti. Govori o tem, kako moramo zemljo bolj občudovati kot izrabljati. Izvaja izobraževanja za odrasle in rad dela z otroki. Želi jim pokazati, da je bolj pomembno čutiti kot vedeti. Napisal je več knjig za boljše zavedanje sveta okrog sebe in doživljanje zadovoljstva ob stiku z Zemljo.

Od nekdaj je naše delo temeljilo na izkustvenem učenju in multisenzornem doživljanju narave ter okolice. Za naše učence z več motnjami je tako učenje osnovno metodično sredstvo. Naša velika želja je dobiti stalen, miren in varen kotiček v naravi, kjer bi lahko za naše učence še bolj sistematično izvajali aktivnosti v naravi. V krogu okoli ognja se okrepijo naši dobri odnosi, iz katerih dobimo nov zagon in ideje.

1 UČENJE IZVEN UČILNICE

Učenje izven učilnice lahko izvedemo kot ekskurzije, terensko delo, obisk učnih poti, dan dejavnosti ali kot posamezne ure pouka. Na vseh področjih dela lahko vsebine izvedemo na prostem. V posebnem programu vzgoje in izobraževanja so to:

1.1 SPLOŠNA POUČENOST

1.1.1 JEZIK

Izbor in poslušanje pravljice v naravi v različnih letnih časih je velikega pomena. Prebrana na jasi ob robu gozda, vinograda ali pod drevesom ima večjo moč in je bolj nazorna ter doživeta kot pravljica, prebrana v razredu.

Primeri: *Zrcalce* (Gregor Vitez), *Lesena hišica jeseni* (Jose Luis Macijas), *Hrast* (Zmago Šmitek iz Odkod je ta naš svet?), *O orehovi vejici* (Kristina Brenkova). Knjiga *Pravljичne poti Slovenije* (Irena Cerar Drašlar) je pravi zaklad navdihujočih dobrih zgodb in legend. V naravi izvajamo tudi druge aktivnosti. Iščemo nadpomenke, podpomenke in opazujemo, kaj v okolici vidimo na določen začetni ali končni glas. Opisujemo pokrajino, imamo govorne nastope, poimenujemo in opisujemo predmete, rastline. Iz kamenčkov ali vej sestavljamo črke, besede, pišemo v pesek, zemljo. Iz izbranih materialov tvorimo stavke, zgodbe. Pri nižjih sposobnostih urimo motoriko govornih

Druženje v krogu

Žaganje drv

organov verbalne komunikacije, izvajamo geste, po-
udarjamo mimiko, pantomimo, izvajamo aktivnosti
neverbalne komunikacije.

1.1.2 MATEMATIKA

Narava je vir matematičnih nalog in zakladnica ma-
tematičnih problemov.

Glede na sposobnosti učenca lahko delamo vaje:

- predštevilske matematike (opazujemo in primer-
jamo, iščemo podobnosti, razlike, razvrščamo, ure-
jamo, nizamo vzorce, ustvarjamo oblike, figure),
- geometrije (razvijamo geometrijske pojme: s pa-
licami rišemo ravne, poševne, krive, zankaste črte,
iščemo robove, vogale, različne ploskve, like, telesa,
simetrije),

Priprava kurišča

- obravnavanja števil (zapisujemo številke v tla,
štejemo in računamo z naravnimi pomagali, pri-
merjamo (težo, prostornino), merimo dolžino z
nestandardnimi merskimi enotami, palicami).

1.1.3 NARAVOSLOVJE

S poskusi lahko razlagamo preprosto kemijo in fizi-
kalne zakonitosti. Z učenci v naravnem okolju opa-
zujemo pojave in izvajamo preproste eksperimente.
Orientiramo se s pomočjo kompasa in glede na lego
sonca. Drugačna je tudi časovna orientacija oziroma
občutek za čas.

1.2 LIKOVNA VZGOJA

Likovna vzgoja v naravi je vezana na letni čas. Izko-
ristimo lahko sneg, blato, mivko, oblikujemo kipe,
reliefe. Uporabljamo naravna barvila za risanje in
slikanje na platno, kamenje, les, asfalt, pesek. Iz na-
ravnih materialov oblikujemo vzorce, okvirje, slike.
Iščemo podrobnosti, uporabljamo ogledala, foto-
grafiramo. Naravne materiale lahko združujemo
po barvah. Ni nam treba skrbeti, da bomo umazali
učilnico, mize, tla.

1.3 GIBALNO ŠPORTNA VZGOJA

Gibanje na prostem daje več možnosti za izzivanje
ravnotežja in koordinacije na naraven način. Vztraj-
nost, vzdržljivost, gibljivost in moč so dosežene spon-
tano. Veje, debla, drevesa in grmovje so naravni re-
kviziti, ki nadomeščajo telovadno orodje. Telovadnico
in pripomočke nadomestimo z naravnim gibanjem
na prostem. Izkoristimo razgiban teren, sneg, led,
travo, vodo, mivko in kamenje.

1.4 GLASBENA VZGOJA

Pri glasbeni vzgoji poslušamo naravne zvoke in rit-
me iz narave. Za to namesto instrumentov porablja-
mo naravne izvore (živali, drevesa, veter, dež, vodo).
Ločimo naravne od umetnih zvokov. V naravi druga-
če doživljamo zvok lastnega telesa in odmeva. Mo-
žna je tudi izdelava preprostih instrumentov (piščali,
bobnov, ropotulj).

1.5 DELOVNA VZGOJA

Učenci v vseh letnih časih spremljajo dela na dvo-
rišču, na vrtu, v sadovnjaku, v gozdu. Spoznavajo
različne poklice, vloge ter se navajajo na resnične ži-
vljenjske naloge. Povečujejo vztrajnost, samozavest,
zadovoljstvo in vidijo direktne učinke opravljenega
dela, smisel in motivacijo. Primer: nabiranje drv, listja,
gob, zelišč, saditev dreves, skrb za vrt, rože in vrtnine,
izdelovanje okrasnih predmetov za terase, nabiranje
plodov za uživanje in dekoracijo.

1.6 RAZVIJANJE SAMOSTOJNOSTI

Samostojnost pri urejanju samega sebe v naravi zah-
teva prilagoditve in drugačne veščine, ki jih lahko do-
bimo le z izkušnjami. Nepredvidljive situacije in nov
teren lahko popolnoma onemogočita samostojnost

Kurjenje ognja

osebe, ki ni vajena naravnega okolja. Oseba ima lahko težave zaradi velikosti in neomejenosti prostora. Problem lahko predstavlja orientacija in pot do zbirnega mesta, hoja skozi naravne ovire. Za nekatere je posebna izkušnja in zahtevno učenje že vožnja z vozilkom ali hoja po neravnem terenu, izogibanje koreninam, vejam, podrastu in odločitve, kam in kako se uvesti na tla za malico. Bistvenega pomena sta tudi druženje in socialno vključevanje.

2 PREDNOSTI, UČINKI IN POMANJKLJIVOSTI UČENJA IZVEN UČILNICE

2.1 PREDNOSTI UČENJA IZVEN UČILNICE ZA UČENCE:

- Večja možnost gibanja, neomejenost prostora,
- sproščeno vzdušje,

- dnevna naravna svetloba in svež zrak,
- konkreten material in naloge, vsebinsko bogatejša ponudba,
- učenje z vsemi čutili (vonj, temperatura, zvoki, vremenski pojavi),
- sedenje na naravnih materialih, hloh, na tleh, v travi,
- spremenjen občutek in kriterij za čistočo.

2.2 UČINKI UČENJA IZVEN UČILNICE ZA UČENCE:

- Izboljša kognitivne sposobnosti,
- omogoča vzročno posledično mišljenje, iskanje odgovorov na konkretna vprašanja,
- ponuja konkretne izkušnje,
- zmanjša motnje pozornosti,
- poveča ustvarjalnost, reševanje problemov,
- poveča telesno kondicijo, zdravje,
- razvija ljubezen do narave,
- razvija pozitiven odnos do zdrave prehrane,
- povečuje zavedanje o varčevanju z energijo ter trajnostnem razvoju,
- povečuje samostojnost, samozavest,
- izboljša komunikacijske sposobnosti in sodelovanje pri delu v skupini.

2.3 PREDNOSTI UČENJA IZVEN UČILNICE ZA UČITELJA

Delo v naravi je pozitivno tudi za učitelje, saj krepi zdravje, dobro počutje, večja strokovno zadovoljstvo, nudi nove izkušnje, nove izzive ter profesionalno napredovanje.

2.4 »POMANJKLJIVOSTI« POUČEVANJA IZVEN UČILNICE

Učenje izven učilnice je velik izziv. Delo je potrebno skrbno načrtovati, potrebno je več priprav, bolj poskrbeti za varnost učencev, saj je zunaj več nepredvidenih situacij. Potrebni so več spremljevalci, ki jih nimamo vedno na razpolago. Manjša je možnost po-

Priprava večerje

Aktivnosti z bučo

Spoznavanje zelišč

moči kolegov, zato moramo vedno s seboj vzeti telefon in nujne telefonske številke. Možnost poškodb in nesreč zmanjšamo predvsem s predvidevanjem in skrbnim načrtovanjem. Aktivnosti v naravi prilagodimo zdravstvenemu stanju učencev. Vse več učencev ima razne alergije, ki se na prostem lahko poslabšajo. Padci, poškodbe, nevarne živali (psi, klopi) in vreme so tudi pogost izgovor, zakaj ne bi zapustili varnega okolja učilnice.

Pri mlajših in učencih s posebnimi potrebami je pozornost usmerjena tudi na zaužitje rastlin, ki so lahko strupene. Pogosti so epileptični napadi, zato je potrebno s seboj vzeti potreba medikamentozna sredstva.

3 PRIPRAVA, NAČRTOVANJE DELA IN EVALVACIJA

3.1 PRIPRAVA

Načrtovanje dela je predstopnja dela izven učilnice, da se izognemo potencialnim nevarnostim. Vedno je potrebno znanje prve pomoči. Postavimo si cilje, ki jih želimo realizirati, kraj, kjer bomo cilje izvedli, določimo ustreznost okolja, ki mora biti učitelju poznano. Zato je potreben predhoden ogled terena. Potrebno je oblikovati skupine, določiti število spremljevalcev, določiti učne metode, časovni okvir zadrževanja v naravi in napisati varnostni načrt.

3.2 KRITERIJI ZA DOBRO IZBRANO AKTIVNOST IZVEN UČILNICE

Upoštevamo:

- umeščenost aktivnosti (medpredmetno povezovanje),
- celostnost aktivnosti (multisenzornost, različni učni tipi),

- doživljajskost (aktivnost učencev in doživljanje dejavnosti ter materialov),
- ekonomičnost (dostopnost).

3.3 IZBOR AKTIVNOSTI IZVEN UČILNICE

Pri izboru aktivnosti si moramo odgovoriti na naslednja vprašanja: kaj učiti, kako učiti, na kakšen način, kje in zakaj. Če imamo kot učitelji odgovore na ta pomembna vprašanja, bo uspeh zagotovljen. Uvodna motivacija in povabilo k sodelovanju pri nalogah morata biti vedno igriva, da učenci v aktivnost vstopajo prostovoljno in motivirano. Tudi zato je potrebno dobro načrtovati uvod, bodisi je to zgodba, igra, pesem, misel ali vprašanje, ki pritegne učence k delu.

Aktivnosti izberemo glede na kognitivne sposobnosti, starost, spol, motorično spretnost, interese, cilje, upoštevamo tudi željo po tekmovalnosti. Izbiramo med tekmovalnimi igrami (drug proti drugemu, sami s sabo), igrami s pravili (brez velikega vpliva na potek), adrenalinskimi igrami (za zelo drzne in spretnosti) ter igrami vlog.

EVALVACIJA

Pripravi in aktivnosti sledi evalvacija, ki jo izvedemo z učenci in mentorji. Pomembna je tudi samoevalvacija. Je osnova za načrtovanje naslednjih aktivnosti v naravi. Izvedemo jo čimprej po dejavnosti. Zapišemo si svoja opažanja, ideje, pomisleke, pozitivne in negativne kritike sodelavcev, ki so lahko opazovalci (intervizorji) ali pa aktivni soustvarjalci dejavnosti. Dragocena informacija nam je tudi sporočilo učencev, zato jih po zaključeni dejavnosti vprašamo (po leg obveznega vprašanja, kaj so se novega naučili), ali jim je bila dejavnost všeč, zakaj, kaj so pogrešali in kaj je bilo dobro. Obvezno preverimo, če smo realizirali zastavljene cilje.

Z evalvacijo želimo izvedeti, ali z aktivnostmi nadaljevati ali jih opustiti, kako izboljšati program, organizacijo in strokovnost.

Pogled skozi ogledalo

AKTIVNOSTI IZVEN UČILNICE V CIRIUS VIPAVA

Ciljna skupina za delo izven učilnice v CIRIUS Vipava so otroci in mladostniki, ki se zaradi težjih, kombiniranih motenj (motnja v duševnem razvoju, gibalna oviranost, kombinirane motnje, avtizem, kromosomopatije, slabovidnost, naglušnost ...) in različnih omejitev lahko udeležujejo le redkih (interesnih) dejavnosti in potrebujejo individualno prilagojen program ter vsebine. Zato je pri delu tudi število mentorjev večje kot običajno.

Svoje znanje smo mentorji nadgradili na seminarjih Outdoor v tujini preko projekta Erasmus+ in na drugih manjših izobraževanjih v Sloveniji.

Aktivnosti izven učilnice izvajamo v okviru mednarodnih dni Outdoor day, v okviru posameznih ur pouka, vzgojno izobraževalnih področji učenja, dni dejavnosti ter v okviru interesne dejavnosti Outdoor (strnjeno po več pedagoških ur).

Outdoor day je svetovno gibanje šol, ki so drugim za vzor in se zavzemajo za pomen učenja izven razreda. Pobuda za takšno obliko poučevanja se je začela v Londonu. Vsako leto se temu gibanju pridružuje več šol. Mednarodni organizaciji Outdoor se je leta 2017 priključil tudi CIRIUS Vipava. Metodika poučevanja v naravi je imela v CIRIUS Vipava vedno pomembno mesto.

K sodelovanju lahko povabimo tudi fizioterapevta, delovnega terapevta ali logopeda. Za posameznega učenca nudijo strokovno pomoč in nasvete za kvalitetno izvedbo gibanja in komunikacije. Velikokrat gre za drugačen pristop in cilje, ki jih usklajujemo za dobro otroka. Napredek in zadovoljstvo otroka poplačata ves naš trud. Pri delu upoštevamo tudi individualiziran načrt posameznega učenca. Načini za uresničevanje le tega so številni in niso omejeni le na učilnico.

Aktivnosti izvajamo na prostem, v naravi, na dvorišču, v parku, na travniku, ob vodi, pod drevesi. Temu izbiramo glede na letni čas, vreme, naravne materiale, ki so v sezoni na razpolago.

4.1 CILJI

Pri delu smo si zastavili naslednje cilje:

- doživljanje narave z vsemi čutili in gibanjem,
- doživljanje narave v različnih letnih časih,
- doživljanje narave v različnem vremenu in vremenskih pojavih.

4.2 ELEMENTI, KI JIH VKLJUČIMO V VSAKO SREČANJE

4.2.1 KROG, OGENJ, HIMNA, ZASTAVA

Krog poveže naše poglede in poskrbi, da začutimo drug drugega. S skupino vedno oblikujemo krog okrog ognja in začnemo s pozdravom, imenovanjem vseh prisotnih, kar poveže skupino in da posamezniku pomembno mesto v skupini. Elementi, ki jih vedno vključimo v delom, so: kurjenje ognja, petje

Razbijanje ledu

himne in dvig zastave. Besedilo himne smo oblikovali skupaj z učenci. Pojemo jo v uvodu in zaključku na njim poznano melodijo znane pesmi.

4.2.2 ZGODBA

Izbiramo med starimi manj poznanimi zgodbami in pravljicami, ki so dobra motivacija in navezava na temo srečanja. Zgodbe vzbujajo domišljijo in spoštovanje do narave, ki nas obdaja.

4.2.3 AKTIVNOST, POVEZANA Z IZBRANO TEMO

Vedno načrtujemo aktivnosti z rastlino v povezavi z letnim časom in temo. Lahko je to kostanj, oreh, bor, lipa, bezga, vrba, regrat ... Poleg spoznavanja rastline običajno izvedemo tudi praktično dejavnost (nabiramo veje, režemo in pečemo kostanj, izdelujemo taktilno ploščo iz gozdnih plodov, režemo zelišča, pečemo »frtaljo«, izdobljemo buče za dekoracijo, razbijamo led, v katerega smo zamrznili gozdni plod, tremo orehe, režemo les, sečemo drva, v les zabijamo žebelje, izdelujemo obešanke iz vej in drugih naravnih materialov, piče za ptiče, kreme, tinkture, sirupe). Po aktivnosti si privoščimo odmor, prosti klepet, sproščeno druženje ob obroku s toplim čajem, ki si ga običajno v kotlu nad ognjem pripravimo sami.

4.2.4 SENZORIČNI DRAŽLJAJI IN GIBANJE

Velik poudarek dajemo senzornim izkušnjam in gibanju. Učenci s posebnimi potrebami z gibalno oviranostjo so prikrajšani za marsikatero gibalno in senzorno izkušnjo. Velikokrat so prevarovani s premalo izkušnjami na področju gibanja in sensorike v naravnem okolju.

4.2.5 OGLEDALA

V delo smo uvedli ogledala, ki so se izkazala za dragocen pripomoček pri opazovanju narave za otroke s posebnimi potrebami. Ogledalo odpre novo perspektivo, ki je drugače ne morejo doživeti. Marsikateri otrok in mladostnik ima zaradi gibalne oviranosti in spastičnosti omejen obseg gibanja posameznih sklepov in brez ogledala ne more uzreti krošnje dreves. Ogledalo na mizici invalidskega vozička je neprecenljiv pripomoček za opazovanje narave med nami in nebom. Z različnimi postavitvami ogledal dosežemo različne cilje: iščemo detajle, v ogledalu oblikujemo slike, opazujemo sebe v novem okolju, v ogledalu prepoznavamo soseda v krogu.

4.3 PRIMER IZVEDBE OUTDOOR AKTIVNOSTI V CIRIUS VIPAVA JESENI

Tema	Jesen
Vsebina	Jesenski plodovi, buče (velikost, oblika, količina, lastnost).
Dejavnosti	Uvodni krog, pozdrav. Himna, dvig zastave. Nabiranje drv, postavljanje kurišča. Kurjenje ognja. Poslušanje zvokov v naravi. Legenda o Jacku O-Lanternu – dramatizacija. Primerjanje buč po barvi, velikosti, teži, lastnosti (gladko, hrapavo ...). Igre z ogledali. Čiščenje buč. Pečenje bučnih rezin v ponvi nad ognjem. Zaključni krog, pogasitev ognja, evalvacija.
Navodila	Kratka, jasna, enostavna navodila z demonstracijo.
Materiali, pripomočki	Različne buče, zastava, drva, veje, časopisni papir, vžigalice, kamenje za kurišče, pravljica – knjiga, nož, skleda, ponev, pladenj, vedro z vodo.
Varnost, priporočila	Izdelan varnostni načrt za učence s posebnimi potrebami. Preventiva pred klopi, medikamentozna terapija, podpis staršev.
Starost, sposobnost	15–26 (učenci s posebnimi potrebami, kombiniranimi motnjami, mo- tnjo v duševnem razvoju, gibalno oviranostjo).
Trajanje	4–5 šolskih ur
Število udeležencev	8
Število mentorjev, spremljevalcev	5
Cilji:	Doživijo jesen z vsemi čutili (tudi z ogledali). Spoznajo jesenski plod – bučo in njene lastnosti (veliko, majhno, gladko, hrapavo, težko, lahko). Primerjajo buče med seboj po različnih lastnostih in po barvah. Spoznajo in doživijo jesensko vreme. Doživijo zvoke jesenske narave (ogelj, krošnje z listi, ptičje petje, šume- nje suhega listja). Občutijo toploto ognja, božanje vetra. Občutijo in prepoznajo materiale v naravi (trske, drva, listi, veje ...). Skrbijo za čistočo in varnost v naravi. Povejo svoje občutke, se sprostijo v naravnem okolju. Se družijo z vrstniki in razvijajo pozitivno samopodobo. Krepijo zdravje in psihofizično kondicijo.
Oblike dela:	Individualna oblika dela in delo v skupinah.
Metode dela:	Metoda opazovanja, zaznavanja, občutenja, razlaga, demonstracija, pogovor, metoda praktičnih del.

5. ZAKLJUČEK

Nikoli ne pozabimo na ekološko osveščenost, varstvo narave in ljubezen do nje, saj iz nje v vsakem letnem času črpamo energijo in moč. Naša ideja se prenaša v krogu iz mentorjev na učence, otroke, mladostnike in skupaj ob ognju vedno dosežemo več kot le zastavljene cilje.

V naši skupini krepimo medvrstniške odnose, pozitivno samopodobo in zavest, da v naravi veliko zmoremo. V naravi je moč in v njej nismo nikoli sami. Povezovalni duh med nami se čuti vsakodnevno vse do naslednjega srečanja, ki ga vsi komaj čakamo.

Tudi naša Outdoorska himna poveže vse nas rado-vedneže, ki se glasi:

»Je bil en radovednež,
v naravo hodil rad,
prijatelje je povabil
odkrivati zaklad.

In dvignil je zastavo,
visoko pod nebo
in rekel je prijateljem:
Danes bo lušno b'lo ...«

Literatura:

Batunek, D., Martin, A. (2018): *Games in nature*. Prague: IYNF.
Cornell, J. (1994): *Približajmo naravo otrokom*. Celje: Mohorjeva družba.
Cornell, J. (1998): *Veselimo se z naravo*. Celje: Mohorjeva družba.
Cornell, J. (1998): *Potovanje v srce narave*. Celje: Mohorjeva družba.
Danks, F., Schofield, J. (2007): *Igrišča narave*. Radovljica: Didakta.
Vir: Inštitut za gozdno pedagogiko (2018): *Zelena učna okolja, prednosti učenja v naravi za otroke s posebnimi potrebami*. Dostopno na http://gozdna-pedagogika.si/files/Zelena_ucna_okolja_brosura_slo_final.pdf

Nasilje v neposredni bližini: kako ga prepoznati in reagirati

Damijana Bijek, diplomirana vzgojiteljica in diplomirana slikarka,
Vrtec Čebelica pri OŠ dr. Pavla Lunačka Šentrupert

V članku bom z nekaj teorije pojasnila nasilje, njegove oblike in kako se kaže v družini ter nato predstavila primer iz prakse, kjer je mama verbalno, nato pa tudi fizično napadla svojega otroka, ker si ni želel preobuti čevlje. Primer je trajal dlje časa in še vedno poteka, vanj pa sem vpletena tudi sama. Zelo veliko sem se pogovarjala z vzgojiteljico tega otroka ter socialno delavko in na koncu prišla do zaključka. Ker primer še ni zaključen, so vsi akterji kot tudi šola anonimni.

Zakaj in kako pride do nasilja? Kakšne vrste nasilja poznamo? Kako se kaže v družini? Vse to so bila glavna vprašanja, ki so se mi zastavljala, ko se je nasilje pojavilo v moji neposredni bližini.

1. KAJ JE NASILJE?

Ker je nasilje socialni fenomen, mora definicija ostati fluidna prav tako kot spreminjajoča socialna razmerja in interpretacije teh razmerij. Prav zato obstaja veliko različnih definicij nasilja. Za razumevanje nasilja je najpomembnejše, da poznamo in analiziramo kontekst, v katerem se je nasilje zgodilo (Zaviršek 2004, 3).

Elizabeth Stanko (v Zaviršek 2004: 3) poudarja, da je pri razumevanju konteksta nasilja najprej pomembno analizirati, kaj se je zgodilo, kdaj, kje in med kom. Izpostavlja štiri elemente: (a) samo dejanje, (b) odnos, v katerem so osebe, med katerimi poteka nasilje, (c) prostor dejanja nasilja, (d) rezultat nasilja in škoda, ki je bila povzročena.

Nasilje je staro toliko kot človeštvo. Je eden od pojavov, ki so na zapletene načine povezani s celotnim družbenim življenjem ter se zato ne spreminjajo hitreje kot vsa družba. Povezanost nasilja s celotno družbo pomeni, da nasilja ne moremo razlagati kot zla, ki je »od nekod prišlo« in je v vseh svojih vidikih le slabo. (Dekleva 1996)

Četudi ga nikoli ne sprejmemo kot nekaj normalnega ali običajnega, pa ga vsaj lahko razumemo, ko se pojavlja v povezavi z revščino, bojem za obstanek, med vojno in po vojni, ko ena krivica sproža nove krivice. Pojavljajo se občutki nemoči, pozornost se preusmeri drugam, pač tja, kjer je mogoče kaj narediti. Nasilje praviloma predstavlja način prilagoditve ljudi na pogoje svojega življenja. »Menim, da nam ne bo nikoli uspelo izkoreniniti nasilja«, pravi Jacques Semelin (2000: 13). »Vendar ga lahko zaježimo! Na srečo se nam tu in tam le posreči zaživeti v miru!«

»Kljub vsemu lahko obvladamo nasilje: nekako tako kot jezdec lahko obrzda zelo živahnega konja. Za to pa je potrebno nasilje najprej podrobno spoznati. Nasilje je posebna oblika moči, ki povzroča zlo, nas rani ali celo ubije.« Nasilnost ni isto kot bojevitost. Bojevitost je nujno potrebna za to, da napredujemo v družbi in drugim dokažemo, česa smo zmožni, pa naj bo to v športu ali pri delu. To še ne pomeni, da hočeš pri tem zmaličiti druge, ampak da želiš uspeti.

Pojem nasilja naj bi zajemal vse, česar ni mogoče več prenašati.

Semelin (2000) pravi, da imamo opraviti z več vrstami nasilja. Najprej pomislimo na telesno nasilje, vendar obstajajo še druge, manj opazne oblike nasilja: ko je človek ponižan, ko nima ne sredstev za preživetje niti strehe nad glavo, ko ga niti na ulici nihče ne pozdravi. Tudi tako nasilje je lahko zelo boleče, tj. tiho nasilje. Nasilje je spor, ki nam je ušel z vajeti. Na splošno se z nesoglasji lahko soočimo na tri načine:

- Lahko se pretvarjamo, da jih nismo opazili, ostanemo pasivni in se tolažimo, da se bo vse uredilo kar samo od sebe. Tako ravnanje se nikoli ne splača. Prej ali slej bo prepir izbruhnil s podvojeno močjo!
- Lahko trdimo, da je vsega kriv oni drugi, mu zamerimo in smo do njega napadalni in nasilni. Izkušnje nam govorijo: nasilje je učinkovito ... za nameček pa učinkuje takoj. Ampak pogosto se bodo tisti, ki so bili poraženi, poskušali maščevati. Tako v resnici spor ni nikoli končan!
- Lahko pa poiščemo rešitev, ki je sprejemljiva za obe sprti strani; temu rečemo kompromis. Za to se morata oba nasprotnika odreči nekaterim svojim zahtevam in težnjam, da bi bili na koncu vsi zadovoljni. Tak pristop k nesoglasjem je nenasilen. (Semelin 2000)

Konflikt je primarno dejstvo življenja, saj se pojavi povsod, kjer si nasproti stopita dve želji, istočasno je tudi stalna možnost učenja. Narobe je, da konfliktom vnaprej določamo pozitivno ali negativno vrednost. Konflikt je sam po sebi nevtralen dejstvo. Pomembno je tisto, kar naredimo z njim. Socialna večšina pomeni, da znamo v konfliktnih delovati v spoštljivem odnosu do sebe in drugih. Semelin (2000: 48) pravi: »Vseeno končajmo optimistično: leta 1998 so vse države sveta, članice Organizacije združenih narodov, proglasile leta med 2000 in 2010 za "desetletje kulture miru in nenasilja v prid vsem otrokom sveta"«.

V ta namen je skupina Nobelovih nagajencev za mir sestavila deklaracijo, ki jo razširja UNESCO. Od vsakogar pričakujejo predvsem naslednje:

- udeležanje aktivnega nenasilja, bodisi telesnega, spolnega, duševnega, ekonomskega ali socialnega;
- čas in gmotno pomoč; zavestna radodarnost naj pripomore h koncu osamitvam, krivicam in političnemu in ekonomskemu zatiranju;

- obrambo svobode izražanja in kulturne raznolikosti, pri čemer ima zmeraj prednost sposobnost prisluhniti in navezati dialog.

Lep program, ki prvič v zgodovini povzema načela nenasilja! To je znak, da se stvari spreminjajo na bolje. Na vsakem od nas pa je, da pri tem sodelujemo po svojih najboljših močeh.

2. OBLIKE NASILJA

2.1 FIZIČNO NASILJE

»Fizično nasilje je vsaka uporaba fizične sile ali resne grožnje z uporabo sile. Usmerjeno je na človekovo telo ali njegovo življenje. Fizične bolečine in posledice, ki jih nasilnež tako povzroča, vedno spremljajo tudi psihične posledice pri žrtvah.« (Kuhar in drugi 1999: 10)

»Ta oblika nasilja je gotovo najbolj poznana in po mnenju mnogih sploh edina oblika nasilja, o kateri se tudi največ govori in je pogosto prva asociacija ob pojmu nasilje. Na to vpliva dejstvo, da je gotovo najbolj vidna oblika, ker pusti posledice na telesu, ki so pogosto dokazno gradivo v kasnejšem kazenskem postopku.« Kuhar (in drugi 1999) pod fizično nasilje uvršča klofute, brce, udarce z roko ali katerikoli predmetom, ščipanje, lasanje, odrivanje, celo dotikanje, če človek tega ne želi, zvijanje rok, ugašanje ogorkov na telesu, polivanje z mrzlo ali vročo vodo, neželjeno striženje las, puljenje dlak, omejevanje gibanja ali vsiljevanje hrane, umor ...

Prostor, kjer se izvaja največ fizičnega nasilja, je dom in v veliki večini so storilci moški. Plaz (2004: 45) trdi, da prvo partnerjevo nasilje žensko ponavadi popolnoma preseneti. Zgodi se potem, ko odnos že nekaj časa traja – med prvo nosečnostjo, po poroki ali pa potem, ko ženska že živi s partnerjem. Moškemu je navadno žal, opraviči se, obljubi, da ne bo nikoli več. Toda zelo malo je možnosti, da se nasilje ne bi ponovilo. Kasneje se pojavlja pogosteje, v vedno hujših oblikah. Avtorica je mnenja, da je cilj fizičnega nasilja podoben kot pri drugih oblikah, in sicer pridobiti, povečati ali dokazovati moč nad žrtvijo.

2.2 PSIHIČNO NASILJE

Psihično nasilje je najbolj razširjena oblika nasilja, vendar za okolico in za žrtev neopazna. Pogosto je psihično nasilje prisotno pri partnerskih odnosih in v vzgojenem procesu odrasli – otroci, pa tudi v medvrstniških odnosih. Lahko gre za blago obliko ali za prepletanje vseh dejavnikov te oblike nasilja, kjer so posledice za žrtev zelo hude. Pogosto se oseba niti ne zaveda, da je žrtev, kajti navzven se zdi početje storilca sprejemljivo in običajno. Tudi okolica tega ne zazna v takšni meri, kot bi bilo to primerno, kajti v naši družbi še vedno velja prepričanje, da je nasilje lahko le fizično, medtem ko je agresivno govorjenje, žaljenje ali izsiljevanje nekaj, česar smo deležni vsi in česar se nas večina poslužuje.

2.3 EKONOMSKO NASILJE

Ekonomsko nasilje je pogosta oblika nasilja v družini in se neredko prepleta z ostalimi oblikami. Filipčič (2004: 79) trdi, da ženske tovrstno nasilje (v večini primerov) dokaj hitro opazijo, a se ravno tako hitro z njim tudi "sprijaznijo". Ko postane partnerski odnos nevzdržen, je ravno ekonomska neenakost ženske tista, ki v največji meri preprečuje, da bi tak odnos

zapustila. To se opazi še posebej, kadar je ženska v takem partnerskem odnosu, kjer je finančno in materialno odvisna od partnerja.

2.4 SPOLNO NASILJE

Kot vsaka oblika nasilja tudi spolno nasilje temelji na neenaki porazdelitvi zasebne in družbene moči med spoloma. Spolno nasilje je sredstvo, s katerim moški podrejujejo in ponižujejo ženske tako, da jih potisnejo v vlogo spolnega objekta (Horvat 2004: 64). Spolno nasilje vsebuje vse posege v človekovo spolno intimo brez privoljenja. Gre za verbalno, vizualno ali fizično dejanje, ki namiguje na spolnost in ga oseba dojemata kot vdor v zasebnost, grožnjo ali napad. Horvat (2004: 64) trdi, da spolno nasilje ne izvira iz močnega nagona po spolnosti, kot pravi "teorija o močnem spolnem nagonu", ki jo zagovarjajo mnogi moški in ženske. Spolno nasilje izvira, tako kot vse oblike nasilja, iz potrebe po izvajanju moči in podrejanju šibkejših.

Vanček (2004: 74) pod pojem spolno nasilje uvršča: posilstvo, spolno zlorabo slabotne osebe, spolni napad ali spolno zlorabo otroka, otipavanje ali druge oblike spolnega nadlegovanja in nasilja. Pri obravnavi spolnega nasilja nad otroki in mladostniki se je uveljavil termin spolna zloraba otroka, pri čemer je zloraba pravno-formalno opredeljena kot spolni napad na osebo, mlajšo od 15 let.

Spolna zloraba ni samo spolni odnos, spolna zloraba je tudi otipavanje otrokovih spolnih organov ali siljenje otroka, naj se dotika spolnih organov odraslega, samozadovoljevanje pred otrokom, siljenje otroka, da gleda pornografske filme ali slike, da je navzoč pri spolnem odnosu odraslih. K spolni zlorabi štejemo tudi otroško prostitucijo.

3. NASILJE V NEPOSREDNI BLIŽINI: KONKRETNI NEIMENOVANI PRIMER

Primer se je zgodil v vrtcu in še vedno traja. Gre za verbalno in psihično nasilje mame nad otrokom. Začel se je pojavljati v obdobju otrokove trme pri 2–3 letih ter se nato stopnjeval. Gre za hitro vzkipljivo mamo, ki z grobo verbalnim in fizičnim pristopom vzgaja svojega sina. Večkrat je svojega sina v vrtec privlekla, ga zmerjala, mu grozila z besedami, da ga bodo »tete« odpeljale (socialne delavke) in da je »niče, pankrt«. To dejanje se je pojavljalo skoraj celo leto, nakar ga nekega dne pripelje v vrtec, otrok si ni želel sezuti čevljev, ona pa ga je prijala za roke in ga udarila po obrazu.

Ker sem sama ravno stopila iz igralnice in prizor videla, sem stopila do mame in jo poskušala pomiriti. Ker se ni umirila, sem ji omenila, da bom poklicala socialno službo, ter zahtevala, da naj pusti otroka pri miru in ga pripelje v igralnico. Otroka je nato porinila v igralnico ter me čez 2 uri poklicala, da naj se ji javno opravičim, ker sem jo zmerjala in ji grozila s socialno službo. Sama si je za svoje dejanje začela izmišljati izgovore, da je otrok kriv, da jo je pripeljal do te situacije, da ga je fizično udarila, opravičevala je tudi sebe, da so njo tudi topli in da je ona sedaj čisto v redu – »saj to ni nič takšnega, sedaj bo vsaj vedel, da se tega ne počne«. Nato so sledili sestanki z ravnateljem, svetovalno službo in z otrokovo vzgojiteljico. Sedaj deček hodi v osnovno šolo, kjer ima na trenutke še vedno psihične izbruhe nad otroki, jih grdo in jezno gleda,

tudi pretepe, z njegovo mamo pa hodita vsak teden na pogovore s psihologinjo ter se enkrat na mesec sestajata s šolsko svetovalno delavko in pedagoginjo.

Vzgojiteljica, ki je imela dečka v skupini, je svoja opažanja podala takole:

- Opazila sem psihično nasilje nad dečkom, ko ga je mama že navsezgodaj zjutraj zmerjala z besedami »pankrt, si butast, trapast, štorast ...«. Zelo se je dotikala njegove osebnosti in ga zmerjala.
- Fizično nasilje se je kazalo z vlečenjem za roke iz avta do garderobe vrtca in nazaj v avto. Mama je poiskala pomoč tudi pri vzgojiteljici, ko je bila sama visoko noseča, da naj ji pomaga otroka spraviti iz avta v vrtec. Deček je ležal na tleh in vpil, naj ga mama vleče v vrtec. Od mame je pričakoval, da ga bo zvelkla v igralnico tako kot vsako jutro.
- Ko je deček prišel v igralnico, je potreboval nekaj minut, da se je umiril (prišel je v igralnico z mrkim obrazom, grdo je gledal). Vzgojiteljice so ga pustile pri miru, ker je stal pri steni ali na sredini igralnice ter se nato sam priključil skupini in lepo zafunkcioniral. Ni imel veliko družbe, ampak vseeno se je z otroki zaigral. Vzgojiteljica je do fanta pristopala na miren način, s prijazno komunikacijo, nežnostjo. S tem mu je želela pokazati, da je tukaj v vrtcu sprejet in da je vse v redu.
- V skupini vzgojiteljica ni želela poudarjati takega vedenja, zato se tudi z ostalimi otroki ni pogovarjala o dečkovem obnašanju. Otroke je samo pomirila, da niso drezali v dečkovo obnašanje. Nato ga je pozitivno izpostavljala pred skupino, da je imel občutek sprejetosti.
- Vzgojiteljica je izpostavljala primer ter iskala rešitev preko šolske svetovalne delavke in pedagoginje. Spraševala je za mnenja, kako naj pristopa do fantka, do njegove mame, kako mami odpreti oči, da prepozna napačen vzorec obnašanja in vzgoje do fantka. Šolska svetovalna delavka je s fantkom enkrat na teden odhajala v svojo pisarno, kjer sta delala posamezne vaje za samopodobo, se igrala socialne in družabne igre ter se pogovarjala o njegovem obnašanju. Vzgojiteljica je menila, da so te ure dečku zelo koristile, saj se je bolj odprl in začel komunicirati. Po končanih skupnih urah sta se vzgojiteljica in svetovalna delavka pogovarjali o njegovem obnašanju, napredku v skupini in o odzivih na individualnih urah.
- V pogovoru s svetovalno delavko sta vprašanje, ali naj pokličejo socialno službo, preložili, saj je bila mama visoko noseča in bosta s tem dejanjem še počakali.
- V pogovoru z mamo je vzgojiteljica povedala, da je otroka zmerjala, da je trmast, da mu ne more nič dopovedati, izgovarjala se je tudi na dejstvo, da živijo le v eni sobi in zvečer z možem gledata televizijo tudi čez deseto uro zvečer in se deček ne more dovolj naspati. Posledično pa zjutraj težje vstane, je razdražen in siten. V vrtcu je v času počitka takoj zaspal in se zbudil med zadnjimi. Mama je povedala, da je imela tudi sama zelo težko otroštvo, ko so jo doma zmerjali, na njej lomili kuhalnice, jo topli ..., vendar je zaključila z dejstvom, »sedaj sem pa čisto v redu«. Ker je sama imela tak način vzgoje, je povzela, da je taka vzgoja normalna in da tako mora biti.

- Vzgojiteljica je tudi povedala, da je bilo toliko upravičljivih vzrokov, ki jih je navedla (nosečnost, ni naspan, spijo v isti sobi s televizorjem ...), da so tudi v vrtcu nekako odlašali s svetovalno službo.

Pri raziskovanju konfliktnega problema o nasilju sem se pogovorila tudi s šolsko svetovalno delavko (SD) in pedagoginjo. Le-ta pa mi je povedala naslednje:

- SD je opazila njegovo drugačno obnašanje že v vrtcu, z vzgojiteljico sta poklicali mamo in povedali svoja opažanja. Mamici je dala kar nekaj napotkov, kako naj pristopa k vzgoji in komunikaciji s svojim sinom. Dečka je opazila v njegovem grobem obnašanju v skupini in deček je s svojo mimiko in telesom pokazal, da se doma nekaj dogaja in tega ni mogel skriti v vrtcu.
- SD je povedala, da je bil odziv mame v pogovoru s SD pozitiven, saj je poslušala nasvete, priznala pa je tudi, da ima težave sama s seboj. Težave, ki se kažejo pri vzgoji svojega otroka, je izkusila tudi sama pri svojem odraščanju, saj jo je njena mama vzgajala v istem duhu. SD ji je dala vedeti, da so težave, ki se pojavljajo pri dečku, težave, ki izvirajo iz nje in se pri njem še toliko bolj potencirajo. Težave, ki so se pojavile v vrtcu, še vedno trajajo in nad njenim obnašanjem so zgrožene tudi učiteljice v jutranjem varstvu.
- Z dečkom se SD sedaj srečuje enkrat tedensko, kjer delata vaje za koncentracijo in umirjanje, tako da jih preplete z igro. Sam deček je izrazil željo, da bi se s SD družil vsak dan, saj gre z veseljem k njej in zelo rad sodeluje pri ponujenih nalogah.
- SD še vedno vidi težave pri mami. Meni, da bodo pri dečku težave izginile, ko se bo spremenil odnos matere do otroka, v nasprotnem primeru pa se bodo težave samo še stopnjevale v agresiji, nasilju ... Pravi, da vse težave izvirajo iz družine. Sama je mnenja, da otrok ni nikoli kriv, ampak je odraz nekih razmer, ki se dogajajo v družini in v katerih odrašča. Pri vzgoji so zelo pomembna prva leta odraščanja (torej v vrtcu in doma), pomembno je, kakšen je pristop vzgojiteljice do staršev in obratno, kako starši prisluhnejo strokovnim nasvetom. Sama opaža, da se, če starši spremenijo sebe, delajo na sebi, to takoj pozna tudi pri otrocih. Če pa tega ni in živijo v izgovorih, sprememb v otrokovem obnašanju ni opaziti.
- Mama je sama odšla po pomoč k psihologinji v ZD. Prosila jo je, naj ji pomaga pri težavah, ki jih ima s svojim sinom, saj fanta že pri teh letih ne obvlada in se zaveda, da bo čedalje huje, ko pride v puberteto.
- V pogovoru z očetom pa je socialna delavka opazila, da oče nima dovolj moči in energije za vzgojo tega fanta. Zato vzgojo prepušča ženi in njenim neprimernim vzgojnimi ukrepom. Meni, da bi lahko oče v tem primeru na dečka vplival bolje kot mati.
- Za institucijo pravi, da mora biti šola ali vrtec varovalni dejavnik, ne pa ogrožajoči, saj s tem lahko pozitivno vpliva na takšne otroke, kot je deček v našem primeru, in je še vedno upanje, da se bo razvil v normalno osebo, ki pa bo morala vseeno veliko delati na svoji osebnosti. V šoli se mora počutiti varnega, saj obstaja upanje, da bo

v vzgojno-izobraževalni ustanovi pridobil pozitivnejše vzorce. Izpostavila je tudi lik učitelja, ki uči telovadbo, ki zelo pozitivno vpliva na otroke in ga imajo otroci zelo radi, a je kljub temu zelo strog in pravičen.

- Zase pravi, da dela preventivno, da bi ga naučila, da se zna kontrolirati, da ne vzkipi, če mu kdo kaj reče, da bi se znal obvladati v situacijah, ko mu niso všeč. Učinek tega ukrepa pa ne bo viden že naslednji mesec ali v roku enega leta, pokazal se bo šele v puberteti. Še vedno, pravi, pa so konec koncev starši tisti, ki so odgovorni za vzgojo, in če se ne bodo spremenili tudi oni, bo kakršnakoli pomoč, ki mu jo sedaj nudijo (DSP, psihologinja, dodatne ure in ostale pomoči), brezpredmetna.

4. ZAKLJUČEK

Družina je varno zavetje, kjer lahko člani družine preživljajo prosti čas, se učijo za življenje, se počutijo sprejete, varne in razumljene. Ko je v družini prisotno nasilje, se definicija za člane nekoliko spremeni. Postane zelo nevaren prostor, ker se vse dogaja znotraj štirih sten in ne pred očmi javnosti.

V danem primeru, ki ga opisujem, se navezujem na misel Dalai Lame: »En sam človek ne more storiti vsega, toda s skupnimi močmi lahko storimo vse«. V tem primeru lahko rečemo, da gre za pojav nasilja, torej za psihično nasilje nad otrokom. Kot pravi avtor Semelin, se včasih človek hoče kar potuhniti in pretvarjati, kot da nasilja ne opaziš, a se ta nato pojavi v še hujši obliki. Sama lahko trdim, da smo zgoraj opisani primer opazovali vsi strokovni delavci, a nihče, razen vzgojiteljica in svetovalna delavka, se nismo želeli vpletati v sam problem. Nato je nastala situacija, ko sem bila sama potisnjena v dogodek, kjer je mama fizično obravnavala svojega dečka in se je nasilje pokazalo še v večji obliki. Nisem se mogla zadržati, da mami ne bi povedala, da jo bom prijavila socialni službi, če takoj ne preneha s takšnim obnašanjem. Naletela sem na hladen tuš s strani mame, saj mi je želela preprečiti nadaljnje delo v šolskem prostoru. Branil me je šolski vzgojni ukrep, ki pravi, da je potrebno zagotoviti varnost (fizično in psihično) otrok v šolskih prostorih, hkrati pa pomagati staršem, da premostijo težave s svojimi otroki.

Kanduč (2002) razlaga, da nekateri ne storijo nič, ker se bojijo nasilneža. V tem primeru gre tukaj za poteze in dejanja očeta tega fantka, ko se zagovarja, da ženi ne more dopovedati, da naj bo bolj prijazna do svojega fanta, da naj ne uporablja grobih besed in naj ne izvaja psihičnega nasilja. Po eni stani ga je strah in nima moči in energije, kar je zatrdila tudi šolska psihologinja v mojem intervjuju, hkrati pa simpatizira z ženo, da bi postala bolj nežna in prijazna. Ko pa vidi, da s svojim mnenjem ne pripomore k izboljšanju težav, se raje umakne in ne podaja več svojega mnenja.

Ko pogledam primer celostno, se mi zdi, da so strokovni delavci v tem primeru ravnali prav. V nasilnih situacijah je zelo pomembno, da imaš veliko mero potrpljenja in strpnosti. S tem ne narediš še večje škode. Po mojem mnenju je psihično nasilje zelo prefinjena oblika nasilja, saj ko slišimo žalitve, vzdrevke, posmehovanje ali grožnje, večkrat pomislimo, da gre le za obliko heca ali hudomušnih be-

sednih fraz. A stvar je v vsakem primeru potrebno vzeti resno. Lahko se iz nedolžne šale sprevrže v fizično nasilje, kar pa nasilne situacije samo še poglobi. Kot pravi svetovalna delavka v intervjuju, se bo prava osebnost in lastnost tega fanta pokazala v času pubertete, ko se bo zavedal svojih dejanj in takrat sklenil, ali bo šel po stopinjah mame ali pa se bo temu uprl in spremenil vzorce obnašanja.

Sama sem še vedno mnenja, da sem v dani situaciji ravnala prav, saj se je s tem dogodkom začela spreminjati usoda tega fanta. Mama se je zavedala, da ni naredila prav in hkrati poiskala samoiniciativno pomoč. Sedaj, ko imam v skupini njeno hčerko, je odnos matere do nje čisto drugačen in na pogovornih uricah me večkrat vpraša za mnenje ali pa pove, kako se obnaša njen sin. Opazim, da ure s psihologinjo zelo dobro vplivajo na njen odnos in vzgojo.

Nasilje je ves čas prisotno v našem vsakdanjiku. Pomembno je, da ga znamo prepoznati, zaustaviti in pravilno ukrepati v danih situacijah. Za to je potrebna velika mera potrpežljivosti, samoobvladovanja in samokontrole.

LITERATURA:

- BERČNIK, S. (2008). Vzgojni koncept v javni šoli in vprašanje nasilja. *Sodobna pedagogika*, 1, 122–135.
- BOUWKAMP, R. (1994): Nasprotja med slovenskimi strokovnimi službami, ki se ukvarjajo z zlorabo in zanemarjanjem otroka. V: Imperl F. (ured.), *Zbornik prispevkov delovne konference o delovanju in sodelovanju strokovnih služb na področju preprečevanja zlorab in zanemarjanja otroka*. Ljubljana: FIRIS, d. o. o.
- BOUWKAMP, R. (1996): *Psihosocialna terapija pri spolni zlorabi v družini*. Logatec: Firis.
- DEKLEVA, B. (1996): *Otrokove pravice, šolska pravila in nasilje v šoli*. Ljubljana: Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti. Str. 113–183.
- FILIPČIČ, K. (2002): *Nasilje v družini*. Ljubljana: Bonex.
- FILIPČIČ, K., KLEMENČIČ, I. (2011): *Obravnavanje nasilja v družini. Priročnik za zaposlene v vzgojno-izobraževalnih zavodih*. Ljubljana: Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti.
- GOODY, J. (2003): *Evropska družina. Zgodovinsko-antropološki esej*. Ljubljana: Založba.
- KANDUČ, Z. (2002): *Žrtve, viktimizacije in viktimološke perspektive*. Ljubljana: Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti.
- KAZENSKI ZAKONIK (2008): Uradni list RS, št. 55/2008: 5865
- KOVAČ ŠEBART, M., KREK, J. (2009): *Vzgojna zasnova javne šole* (Zbirka Obrazi edukacije, 11). Ljubljana: Center za študij edukacijskih strategij, Pedagoška fakulteta, 2009, str. 155–186.
- KREK, J. (2015): Javna šola, avtonomija in paternalizem. V: T. Devjak (ur.). *Vpliv družbenih sprememb na vzgojo in izobraževanje* (str. 133–152). 1. izd. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
- KROFLIČ, R. (2011): Reagirane v konfliktnih situacijah. V: R. Kroflič (ur.), *Kazen v šoli?* (str. 13–35). Ljubljana: Center za poklicno izobraževanje.
- KUHAR, R., GUZELJ, P., DROLC, A., ZABUKOVEC, K. (1999): *O nasilju: Priročnik za usposabljanje*. Ljubljana: Društvo za nenasilno komunikacijo.
- MUNC, M. (2010): *Nemoč nasilja*. Maribor: De Vesta.
- OLWEUS, D. (1995). *Trpinčenje med učenci, kaj vemo in kaj lahko naredimo*. Ljubljana: ZRSŠ (str. 11–60).
- PLAZ, M. (2004): *Nasilje proti ženskam: oblike, stereotipi in dejstva, posledice, dinamika in normalizacija nasilja, zakaj ženske vztrajajo v nasilju*. Ljubljana: Društvo SOS telefon za ženske in otroke – žrtve nasilja.
- SEMLIN, J. (2000): *Kako sem hčerkama razložil nenasilje*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
- VANČEK, N. (2004): Spolna zloraba otroka. V: Horvat D., Lešnik Mugnioni D., Plaz M., (ured.): *Psihosocialna pomoč ženskam in otrokom, ki preživljajo nasilje: priročnik*. Ljubljana: Društvo SOS telefon za ženske in otroke – žrtve nasilja.
- ZAVIRŠEK, D. (1993): *Nasilje kot del intimnosti, spolne zlorabe in posilstva. Kaj pa socialno delo?* *Socialno delo* 32, 5–6, 41.
- ZAVIRŠEK, D. (2004): *Od aktivizma do profesionalizacije: refleksija delovanja ženskih nevladnih organizacij na področju nasilja nad ženskami in otroki v Sloveniji*. Priročnik Ljubljana: Društvo SOS telefon za ženske in otroke – žrtve nasilja.
- ZAVIRŠEK, D. (2010): *Od normalizacije nasilja, k večplastni neprekinjeni strokovni podpori*. Zbornik Ljubljana: Mestna občina Ljubljana – oddelek za zdravje in socialno varnost.
- ŽIŽEK, S. (2007): *Nasilje*, Analecta, Ljubljana. Str. 20–27, 71–74, 82–86.

Oktober je mednarodni mesec šolskih knjižnic

Cvetka Rengeo, profesorica slovenščine in sociologije, šolska knjižničarka, OŠ Beltinci

Oktober je mednarodni mesec šolskih knjižnic. To je čas, ko dejavnosti v knjižnici načrtujemo posebej skrbno. Mesec vsako leto poteka pod določenim geslom, v letošnjem šolskem letu je bilo »Predstavljajmo si« in se nanaša na tematiko letne konference IASL 2019 z naslovom "Konvergenca – opolnomočenje – preoblikovanje: šolske knjižnice«. Razmišljali smo o povezavi med knjigami, branjem, šolskimi knjižnicami in domišljijo. S praznovanjem mednarodnega meseca šolskih knjižnic spodbujamo k razmišljanju o široki paleti dejavnosti, s katerimi knjižnice učence in starše opremljajo za življenje.

DEJAVNOSTI V ŠOLSKI KNJIŽNICI OŠ BELTINCI

a) Učenci sedmega razreda OŠ Beltinci so v okviru projekta *Rastem s knjigo* v četrtek, 3. 10. 2019, obiskali Pokrajinsko in študijsko knjižnico v Murski Soboti, kjer so z razlago knjižničarke Metke Sraka spoznali njeno delovanje in organiziranost, se naučili orientirati se v knjižnici in samostojno najti gradivo. Za darilo so prejeli mladinski roman pisateljice Janje Vidmar *Elvis Škorc, genialni štor*.

Sedmošolci na obisku splošne knjižnice

b) Glavni dogodek v oktobru je že nekaj let sprejem prvošolcev v šolsko knjižnico. Ob zgodbi Urše Krempl *Racman in knjiga* smo se naučili, za koga pravimo, da požira knjige, in zakaj je branje pomembno. Učenci so spoznali pravila vedenja in izposoje gradiva v knjižnici, najbolj veseli pa so bili samostojnega iskanja knjige za branje doma. Na OŠ Beltinci je v šolskem letu 2019/20 v treh oddelkih 78 prvošolcev.

Prvošolci z izbrano knjigo

c) Vsi učenci razredne stopnje s svojimi razredniki oz. razredničarkami in večina učencev predmetne stopnje so s svojimi učiteljicami slovenščine preživeli vsaj eno uro v šolski knjižnici, kjer smo se pogovarjali o pomenu branja v vsakdanjem življenju. Učenci so si izposodili tudi prvo knjigo domačega branja. Srečanja smo nadaljevali tudi v mesecu novembru.

Pogovori o branju

Učenci, ki berejo letos v Naši mali knjižnici

č) Branje knjig v mednarodnem projektu Naša mala knjižnica poteka na naši šoli že četrto leto. Knjige so zanimive in redno izposojene. Veselimo se reševanja vaj v Ustvarjalnikih in novega znanja ter zabavnega kviza ob koncu šolskega leta, ki ga organizira KUD Sodobnost.

d) V torek, 15. 10. 2019, smo se odzvali vabilu Toneta Štefaneca, ki je vodja literarne skupine v Domu Janka Škrabana v Beltincih, na medgeneracijsko literarno srečanje.

Na literarnem srečanju so sodelovali stanovalci doma, ki so predstavili svoje ustvarjanje, in učenci 8. oz. 9. razreda Vanja Škafar, Neli Nedeljko, Špela Pal, Anamarija Smej in Jan Slavic Bezjak, ki so brali pesmi Andreja Rozmana Roze: Nekaj ti moram povedati, Nika Grafenauerja: Življenje, Ferija Lainščka: Ne bodi, kar nisi in Toneta Pavčka: Ne bojte se življenja. Srečanje je bilo toplo in prisrčno, za nas pa tudi velika učna ura, da je starost lahko lepa in ustvarjalna.

Učenci in stanovalci doma med srečanjem

e) V soboto, 26. 10. 2019, je na OŠ Beltinci potekala mednarodna konferenca z naslovom *Dodane vrednosti in vsebine v sodobni šoli*.

V prvem delu konference so s svojim predavanjem sodelovali plenarni predavatelji iz štirih držav: Slovenije, Češke, Grčije in Hrvaške. Izkušnje in primere dobrih praks so v plenarnem delu predstavili: dr. Hotimir Tivadar (Slovenija), dr. Renato Lukač (Slovenija), mag. Mateja Kosi (Češka), Marko Ferek (Hrvaška) in Angeliki Bogkia (Grčija).

V drugem delu je v 24 delavnicah več kot 350 učiteljev iz slovenskih osnovnih in srednjih šol predstavilo samostojne referate – primere dobre prakse, ki dajejo dodano vrednost sodobni šoli. Sama sem predstavila referat *Bogastvo literarnih srečanj v osnovni šoli*.

Predavatelji na plenarnem delu konference

ZAKLJUČEK

Branje je najboljše učenje, je vseživljenjska in enkratna prostočasna dejavnost. Šolska knjižnica je tisti prostor, kjer se trudimo vzpostaviti pozitiven odnos do branja in učenja. Verjamem, in to želim predati tudi učencem, da je čas za branje odločitev, ki jo moramo sprejeti oz. da vsak izmed nas pride v situacijo, ko išče v knjigah odgovore na vprašanja in dileme, s katerimi nas sooča življenje.

Knjižnica je stalna in močna podpora poučevanju, pridobivanju znanja, učnemu procesu in vseživljenjskemu izobraževanju. To je prostor iskanja novih motivov za branje, ki nam v času (pre)hitrega tehnološkega napredka pridejo še kako prav, in dejavnosti v oktobru so nam pri tem v veliko pomoč. Veseli smo časa, ki ga skupaj z obiskovalci preživimo v šolski knjižnici. Utrinke v šolski knjižnici OŠ Beltinci redno objavljamo tudi na blogu šolske knjižnice, ki je dostopen na spletu.

BIBI IN GUSTI – NAJBOLJŠE ZGODBE

Navajeni smo, da imata pujsa Bibi in Gusti vedno polno malho nasvetov za raznorazne pujsje težave. Pridružite se jima na popotovanju skozi letne čase, ko bosta spomladi zalivala hišico, poleti udomačila kolo, jeseni porahljala prepir, pozimi sipala srečo, in ko nova pomlad vzbrsti, pregnala še žalost.

Pet imenitnih zgodbic o Bibiju in Gustiju v eni knjigi, oviti v penaste platnice:

*Kako sta Bibi in Gusti pregnjala žalost,
Kako sta Bibi in Gusti porahljala prepir,
Kako sta Bibi in Gusti udomačila kolo,
Kako sta Bibi in Gusti sipala srečo,
Kako sta Bibi in Gusti zalivala hišico.*

Avtorica: Ida Mlakar Črnič, ilustracije: Kristina Krhin

Didakta d.o.o. Radovljica

06 5320 200

www.didakta.si

DEJAVNOSTI ZA DEŽEVEN DAN

Množica 10-minutnih umetniških projektov

Množica preprostih ustvarjalnih projektov, primernih za vsestranske mlade umetnike.

Vsak projekt ima jasna navodila ter obsega preprosto besedilo in šest barvnih ilustracij. Naj vas knjiga spodbudi, da boste ustvarjali umetnine, ki jih boste hranili in občudovali še dolgo.

Didakta d.o.o. Radovljica

06 5320 200

www.didakta.si

Odložitev začetka šolanja in odložitev šolanja med šolskim letom

mag. Domen Petelin, univ. dipl. pravnik

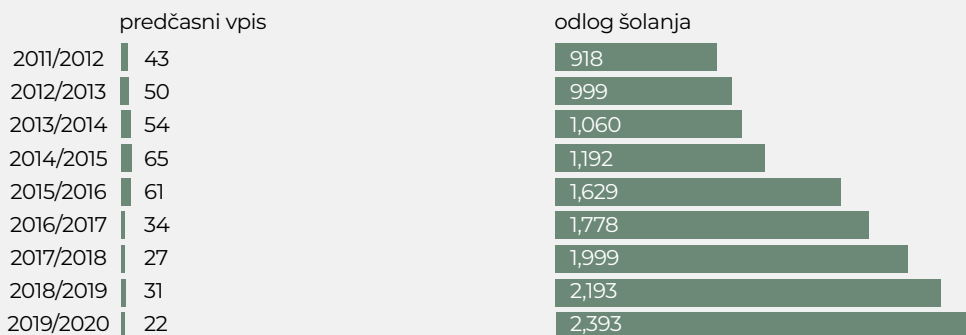

V stalnem tematskem sklopu Šolstvo in pravo vam avtor mag. Domen Petelin s svojimi prispevki poskuša odgovoriti na številna odprta vprašanja s področja šolskega prava. Glede zelenih vsebin prihodnjih prispevkov ali dilem glede vsakokratnega aktualnega prispevka se na avtorja lahko obrnete preko elektronskega naslova petelin.domen@gmail.com.

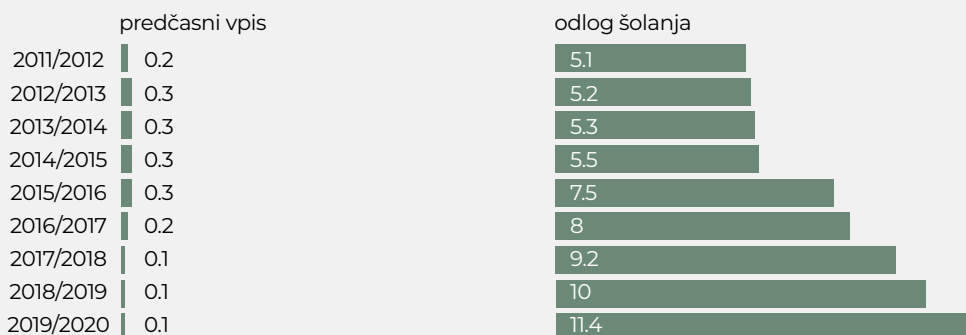
Sicer še nismo niti na polovici šolskega leta 2019/20, vendar osnovne šole že načrtujejo dejavnosti za naslednje šolsko leto in ena od teh aktivnosti osnovnih šol so tudi vpisi bodočih prvošolcev v šolo, ki so pomembni tudi za kadrovsko načrtovanje, v šolah s stalnim porastom števila vključenih učencev pa je to pomembno tudi z vidika načrtovanja, iskanja in zagotavljanja dodatnih kapacitet šolskih prostorov. Pri tem prehodu otrok iz predšolske ravni v osnov-

nošolsko raven se v zadnjih letih pojavlja vse večji trend odložitev šolanja, ki stalno narašča. Če pogledamo podatke iz statistike (Graf 1 in 2), je odložitev šolanja otrok vsako leto več in v zadnjih devetih letih je število odložitev začetka šolanja otrok iz številke 918 naraslo že na 2.393. Še bolje je to ponazorjeno v odstotkih: iz 5,1 % odložitev začetka šolanja vseh prvošolcev v šolskem letu 2011/12, do visokih 11,4 % v šolskem letu 2019/20.

Predčasni vpisi in odlogi šolanja od leta 2011 do danes

Predčasni vpisi in odlogi šolanja v odstotkih od leta 2011

¹ Vir: <https://www.zurnal24.si/slovenija/odlogi-solanja-ministrstvo-nacrtuje-spremembe-336331>

O subjektivnih vzrokih za tak porast se kot pravnik ne želim opredeljevati, vsekakor pa se eden od razlogov skriva tudi v nedorečenosti postopka ugotavljanja pripravljenosti otrok za vstop v šolo in prav zanimivo bi bilo priti do podatka, koliko odločitev osnovnih šol je bilo negativnih, torej, da predlogu predlagatelja za odložitev šolanja ni bilo ugodeno. V kolikor bi se izkazalo, da se število predlogov za odložitev šolanja in število odložitev šolanja (skoraj) v celoti ujemata, bi bilo za premisliti, ali sploh ohraniti dosedanje ureditev odločanja prek strokovnih komisij, saj bi bilo bolj enostavno le slediti predlogu staršev (kot npr. pri izobraževanju na domu) in otroku odložiti šolanje. Če bi država želela, da pride do strokovne selekcije, torej da predlagatelju predlog za odložitev šolanja ni vedno ugoden, ampak se ga tudi zavrne (kadar bi se ugotovilo, da je otrok pripravljen za vstop v šolo), bi morala sprejeti strokovne smernice/navodila/kriterije o ugotavljanju pripravljenosti otroka v šolo. Uvodoma še poudarjam, da je potrebno pri splošno uveljavljenemu terminu »odložitev šolanja« ločiti med odložitvijo začetka šolanja (pred šolskim letom) in odložitvijo šolanja (med šolskim letom).

VPIS OTROKA V OSNOVNO ŠOLO

Postopek vpisa v osnovno šolo je urejen v določbah 44.–49. člena Zakona o osnovni šoli, prav tako pa tudi v Uredbi o merilih za oblikovanje javne mreže osnovnih šol, javne mreže osnovnih šol in zavodov za vzgojo in izobraževanje otrok in mladostnikov s posebnimi potrebami ter javne mreže glasbenih šol. Starši morajo v prvi razred osnovne šole vpisati otroke, ki bodo v koledarskem letu, v katerem bodo začeli obiskovati šolo, dopolnili starost 6 let. Osnovna šola vpisuje otroke v prvi razred v mesecu februarju za naslednje šolsko leto. Osnovna šola mora do 31. maja staršem otrok, vpisanih v prvi razred, bodisi izdati potrdilo o šolanju bodisi odločbo o odložitvi začetka šolanja.

Starši imajo pravico vpisati otroka v javno osnovno šolo v šolskem okolišu, v katerem otrok stalno oziroma začasno prebiva, javna osnovna šola v tem okolišu pa je dolžna na željo staršev otroka vpisati. V drugo osnovno šolo lahko starši vpišejo otroka, če ta šola s tem soglaša.

ODLOŽITEV ZAČETKA ŠOLANJA

Odložitev začetka šolanja je urejena le v določbah drugega odstavka 45. člena in 46. člena Zakona o osnovni šoli, v katerih je določeno, da »se otroku lahko začetek šolanja na predlog staršev, zdravstvene službe oziroma na podlagi odločbe o usmeritvi odloži za eno leto, če se ugotovi, da otrok ni pripravljen za vstop v šolo. Ob vpisu otroka v osnovno šolo se lahko na željo staršev ugotavlja pripravljenost otroka za vstop v šolo. Če starši predlagajo odložitev šolanja, ker menijo, da njihov otrok ni pripravljen za vstop v šolo, oziroma če odložitev šolanja predlaga zdravstvena služba, je ugotavljanje pripravljenosti otroka za vstop v šolo obvezno«.

O odložitvi začetka šolanja lahko odloči ravnatelj osnovne šole, lahko pa tudi Zavod RS za šolstvo.

V prvem primeru so predlagatelji postopka odložitve začetka šolanja lahko:

- starši ali
- zdravstvena služba.

V obeh primerih je ugotavljanje pripravljenosti otroka za vstop v šolo obvezno, o odložitvi začetka šolanja odloči ravnatelj osnovne šole na podlagi obrazloženega mnenja strokovne komisije, ki jo imenuje ravnatelj in jo sestavljajo šolski zdravnik, svetovalni delavec ter vzgojitelj oziroma učitelj. Postopek odložitve začetka šolanja se vodi po določbah Zakona o splošnem upravnem postopku (to določa 60.a člen Zakona o osnovni šoli) in po zaključku postopka mora šola izdati odločbo, s katero bodisi ugodi predlagatelju (odločba o odložitvi začetka šolanja) bodisi zavrne predlog predlagatelja (odločba o zavrnitvi odložitve začetka šolanja in po njeni dokončnosti izdaja potrdila o šolanju).

Ob odsotnosti strokovnih kriterijev/smernic/navodil, v katerih primerih je ugotovljeno, da otrok ni pripravljen za vstop v šolo, gre pri postopkih odločanja o odložitvi začetka šolanja za tipično odločanje po prostem preudarku, v katerem mora organ pojasniti, zakaj se je odločil za eno od možnosti, čeprav bi se lahko tudi za drugačno (predlogu ta odložitev začetka šolanja se bodisi ugodi bodisi ne ugodi).

Organ (ravnatelj osnovne šole) se glede odložitve začetka šolanja odloči na podlagi izvedeniškega (stro-

KURIKULUM, šolsko pravno svetovanje, d.o.o.

Pravi naslov za vaša pravna vprašanja
na področju vzgoje in izobraževanja

Kontakt: info@kurikulum.si

www.kurikulum.si

kovnega) mnenja v sestavi treh članov: šolskega zdravnika, svetovalnega delavca šole ter vzgojitelja oziroma učitelja. Po mojem mnenju bi bilo potrebno sestavo strokovne komisije oblikovati tako, da bi bila sestavna člana komisije tako vzgojitelj, ki otroka pozna, kot tudi učitelj, v vlogi strokovnjaka, ki pomaga pri presoji pripravljenosti otroka za vstop v šolo z vidika zahtevnosti prvega razreda osnovne šole. V zadnjem času (po uporabi GDPR, torej od 25. 5. 2018) svetovalne službe nekaterih osnovnih šol od posameznih vrtcev ne morejo pridobiti podatkov o otrocih, vključenih v vrtec, saj naj to od uporabe GDPR (po mnenju teh vrtcev) ne bi bilo več dovoljeno. V nekaj primerih so se šole (in vrtci) obrnile k meni po pomoč, da sem jim pomagal poiskati ustrezno pravno podlago za pridobitev zelenih in potrebnih podatkov pri odločanju o pripravljenosti otroka v šolo.

Z vidika načela enakopravne obravnave vseh otrok ne glede na šolo, bi bilo pričakovati, da bi država v slabih 30 letih od osamosvojitve sprejela strokovni dokument, s katerim bi si 454 osnovnih šol (in njihovih strokovnih komisij) vsako leto pomagalo oziroma oprlo pri strokovnih presojah, tako pa se dogaja, da je to v celoti prepuščeno članom strokovnih komisij, ki ravnavajo zelo različno. V nekaterih komisijah vsak član pripravi strokovno poročilo, v nekaterih nihče oz. le nekateri; v nekaterih strokovnih komisijah pridobijo poročilo vrtca o otroku, njegovi zrelosti, njegovi pripravljenosti za vstop v šolo, v nekaterih ne (to sporno zlasti v tistih strokovnih komisijah, v katerih vzgojitelj ni član strokovne komisije). Je član strokovne komisije iz svetovalne službe šole lahko vsak, ki izpolnjuje pogoje za svetovalnega delavca?² Se izvede v postopkih ugotavljanja pripravljenosti otroka v šolo preizkus pripravljenosti otroka za šolo (POŠ), se izpolni vprašalnik o socialnem vedenju otrok, so pomembni rezultati Denverskega razvojnega presejalnega testa, itd; mora komisija narediti zapisnik? V prispevku je premalo prostora za številna druga vprašanja in dileme strokovnih komisij in ravnateljev v procesu odločanja o odložitvi šolanja in ugotavljanja pripravljenosti otroka za vstop v šolo.³

ODLOŽITEV ZAČETKA ŠOLANJA IN DVOJNA STVARNA PRISTOJNOST

Otroku se lahko začetek šolanja odloži za eno leto tudi na podlagi odločbe o usmeritvi, kadar se v postopku usmerjanja ugotovi, da otrok ni pripravljen za vstop v šolo. Zanimivo, da o tej pravici v predpisih s področja usmerjanja otrok s posebnimi potrebami ni zapisane niti besede, prav tako to ni opredeljeno niti v strokovnih dokumentih s tega področja.⁴

Še več, gre za unikum v slovenskem pravnem redu, saj gre namreč za stvarno pristojnost dveh različnih

organov odločanja. O odložitvi začetka šolanja namreč lahko hkrati in neodvisno drug od drugega odločata dva organa, osnovna šola in Zavod RS za šolstvo.

Zanimivo bi bilo ugotoviti, kakšno bi bilo razmerje med nasprotujočima odločitvama osnovne šole in Zavoda RS za šolstvo pri obravnavi istega otroka – npr. da bi osnovna šola izdala odločbo o odložitvi začetka šolanja, Zavod RS za šolstvo pa odločbo o usmeritvi za enega od osnovnošolskih programov vzgoje in izobraževanja (izobraževalni program s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo, prilagojeni izobraževalni program z enakovrednim izobrazbenim standardom, prilagojeni izobraževalni program z nižjim izobrazbenim standardom, posebni program vzgoje in izobraževanja). Odločitev katerega od organov bi imela večjo težo?

SODNA PRAKSA V PRIMERIH ODLOČANJA O ODLOŽITVI ZAČETKA ŠOLANJA

V primerih odločanja o odložitvi začetka šolanja obstaja nekaj sodnih judikatov, naj navedem le najbolj zanimiva:

Sodba Upravnega sodišča RS, št. I U 870/2010, 20. 4. 2011:

Odložitev začetka šolanja je predlagala šolska zdravnica (težave v grobi in fini motoriki, ne kontrolira opravljanja male potrebe, ne zna se vključiti v usmerjene in neusmerjene zaposlitve). Komisija je ugotovila, da otrok še ni pripravljen za vstop v prvi razred in je ravnatelju predlagala, da se odloži šolanje za eno leto. Starša sta se pritožila, pritožbo staršev je zavrnila pritožbena komisija šole.

Starša sta vložila tožbo na Upravno sodišče RS, sodišče je tožbi ugodilo, ker staršema predlog šolske zdravnice o odložitvi začetka šolanja ni bil vročen, prav tako do odločbe nista prejela nobenega dokumenta s strani šole (mnenje komisije, zapisnik komisije), zato je bila ugotovljena bistvena kršitev pravil postopka, saj staršem pred vročitvijo odločbe ni bila dana možnost, da se izjavita o dejstvih in okoliščinah, pomembnih za izdajo odločbe, česar ni ob reševanju pritožbe odpravil niti organ druge stopnje. Sodba Upravnega sodišča RS, št. IV U 176/2013, z dne 6. 8. 2013:

Predlog za odložitev začetka šolanja je vložila mama otroka, oče se s predlogom za odložitev začetka šolanja ni strinjal, kar bi morala šola preveriti, in sicer če se s predlogom strinja tudi oče, saj se predlog lahko poda le skupno, in ker tega ni bilo, bi morala šola predlog mame otroka zavreči.

Sodišče je odločilo, da Zakon o osnovni šoli v 45. členu kot upravičenega predlagatelja za odložitev začetka šolanja določa starše, zdravstvene službe, oziroma odločbo o usmeritvi. Navedena zakonska

² Svetovalni delavec je lahko, kdor je končal: - univerzitetni študijski program defektologije, pedagogike (smer pedagogika), psihologije, socialnega dela, socialne pedagogike ali specialne in rehabilitacijske pedagogike ali - magistrski študijski program druge stopnje psihologija, pedagogika, socialno delo, socialno delo z družino, socialno vključevanje in pravičnost na področju hendikepa, etničnosti in spola, duševno zdravje v skupnosti, socialna pedagogika, specialna in rehabilitacijska pedagogika, supervizija, osebno in organizacijsko svetovanje, inkluzivna pedagogika ali inkluzija v vzgoji in izobraževanju – Pravidnik o izobrazbi učiteljev in drugih strokovnih delavcev v izobraževalnem programu osnovne šole (Uradni list RS, št. 109/11, 10/12, 92/12, 49/13 in 75/15).

³ Država je prek takratnega Ministrstva za šolstvo in šport v okrožnici št. 604-01-1/03 z dne 31. 1. 2003 dala zavezo, da bo »strokovna navodila za ugotavljanje pripravljenosti in svetovanje staršem pripravil Urad za šolstvo«. Obstoj strokovnih navodil za ugotavljanje pripravljenosti sem preveril pri nekaterih osnovnih šolah, vendar sem od vseh prejel odgovor, da teh strokovnih navodil ni. Strokovni dokument, ki se bežno dotika predmetnega področja, so Priporočila Zavoda RS za šolstvo in šport za uspešen prehod otrok iz vrtca v šolo z dne 9. 7. 2018.

določba navaja predlog staršev, kar pa sta po mnenju sodišča oba starša in ne samo eden od staršev. Takšna razlaga izhaja iz Zakona o zakonski zvezi in družinskih razmerjih, ki v 113. členu določa roditeljsko pravico, katero izvršujeta starša sporazumno v skladu z otrokovo koristjo, v primeru, da se ne sporazumeta, pa jima pomaga Center za socialno delo. Če se starša kljub temu ne sporazumeta, odloči na predlog enega od obeh staršev sodišče v nepravdnem postopku. Vsi navedeni zakonski predpisi tako določajo oba starša kot tista, ki skupaj odločata v določenih, za otrokov socialni in osebni razvoj pomembnih zadevah, kamor po presoji sodišča sodi tudi sporni primer. V skrajnem primeru, če se starša ne sporazumeta ob pomoči CSD, odločitev o tem, ali podati predlog za odložitev začetka šolanja, sprejme sodišče.⁵

ODLOŽITEV ŠOLANJA MED ŠOLSKIM LETOM

Učencu se med šolskim letom v prvem razredu iz zdravstvenih in drugih razlogov odloži šolanje za eno leto, in sicer na predlog:

- staršev,
- šolske svetovalne službe v soglasju s starši,
- zdravstvene službe v soglasju s starši.

Brez soglasja staršev šola ne more izvesti tega postopka, v katerem je ponovno stvarno pristojen le en organ. Glede na 60.a člen Zakona o osnovni šoli se mora tudi v tem primeru izdati upravna odločba (se ugotovi, se zavrne). O odložitvi šolanja med šolskim letom odloči ravnatelj na podlagi obrazloženega mnenja strokovne komisije, ki jo sestavljajo šolski zdravnik, svetovalni delavec ter učitelj (v tem primeru mora biti član učitelj, ne pa alternativno vzgojitelj).

Teh primerov je v šolskem prostoru bolj malo, marsikdo pa te opcije niti ne pozna. V teh primerih, če se odloči pozitivno, se otrok vpiše v prvi razred

osnovne šole z naslednjim šolskim letom, do takrat pa se lahko vključi v vrtec, lahko pa je tudi doma ali v kakšni tretji obliki varstva. V teh primerih je priporočljivo starše med postopkom seznaniti, da se z odložitvijo šolanja med šolskim letom njihov otrok ne vključi avtomatsko v vrtec, v katerega je bil vključen pred vstopom v šolo, ampak da morajo vrtec (težava ob polno zasedenih kapacitetah vrtcev v občinah, v katerih je zagotavljanje prostih mest v vrtcu konstantna in nerešljiva težava) oziroma drugo alternativno rešitev varstva poiskati sami.

VPIS MLAJŠEGA OTROKA V ŠOLO

Vsako leto je med 20 in 65 otrok, katerih starši želijo, da se njihov otrok vključi v osnovno šolo vsaj leto dni prej od njegovih sovrstnikov. Zakon o osnovni šoli posebej ne ureja vpisa mlajših otrok od predpisane starosti (torej otrok, ki v koledarskem letu, v katerem bi začeli obiskovati šolo, še ne bi dopolnili starosti 6 let), vendar pa imajo starši možnost, da na šolo naslovijo vlogo za vpis tudi za mlajšega otroka. O vlogi staršev odloči ravnatelj, pri čemer bi bilo potrebno takšno odločanje voditi po analogiji postopka za odložitev šolanja, kar pomeni, da bi bilo potrebno za mlajšega otroka ugotoviti pripravljenost za vstop v šolo.

O vpisu mlajšega otroka v šolo odloči ravnatelj osnovne šole na podlagi obrazloženega mnenja strokovne komisije, ki jo imenuje ravnatelj in ki bi jo sestavljali šolski zdravnik, svetovalni delavec ter vzgojitelj oziroma učitelj. Postopek vpisa mlajšega otroka v šolo bi se tudi moral voditi po določbah Zakona o splošnem upravnem postopku in po zaključku postopka bi morala šola izdati odločbo, s katero bodisi ugotovi predlagatelju bodisi zavrne predlog predlagatelja.

Zanimivo je, da trend vpisa v šolo mlajših otrok z leti upada in da zadnja tri šolska leta vstopa predčasno v šolski sistem le 0,1 % vseh prvošolcev (Graf 1 in 2).

⁴ Kriteriji za opredelitev vrste in stopnje primanjkljajev, ovir oziroma motenj otrok s posebnimi potrebami, 30. 6. 2015.

⁵ Kriteriji za opredelitev vrste in stopnje primanjkljajev, ovir oziroma motenj otrok s posebnimi potrebami, 30. 6. 2015.

Revija **Didakta**, št. 206
januar, februar 2020

Za založbo
Rudi Zaman

Urednik
dr. Martin Uranič

Uredniški odbor
dr. Natalija Komljanc,
Dora Gobec,
Mojca Grešak,
dr. Justina Erčulj,
dr. Robi Kroflič,
dr. Kristijan Musek Lešnik,
Andrej Antolič,
Matic Pavlič

Časopisni svet
mag. Teja Valenčič,
Rudi Zaman,
Metka Zorec

Jezikovni pregled
dr. Martin Uranič

Fotografije
avtorice in avtorji člankov,
foto dokumentacija uredništva

Fotografija na naslovnici
Vincent Van Gogh: *Zvezdna noč*,
wikipedia

Oblikovanje
Grga Jokić

Tisk
Tiskano v EU

Naslov uredništva
Revija **Didakta**,
Železniška ulica 5,
4248 Lesce
tel.: 04 53 20 209
faks: 04 53 20 211
e-pošta: revija@didakta.si
www.didakta.si
Naročnino prosimo poravnajte
na račun št. 02 068-0016734826

Letna naročnina na revijo *Didakta*
znaša 89,99 EUR za 5 dvojnih števil.
Posamezna dvojna številka stane
18,99 EUR.

Revija *Didakta* sofinancira Javna
agencija za raziskovalno dejavnost
Republike Slovenije.

Navodila avtoricam in avtorjem

Članki za objavo v reviji *Didakta* naj praviloma obsegajo okrog 16.500 znakov s presledki ali okrog 2.500 besed. Krajše ali daljše članke bo uredništvo vzelo v presojo. Prispevke pošljite po elektronski pošti na naslov revija@didakta.si.

Zaželeno je, da besedilu priložite ustrezno slikovno gradivo: slike, fotografije, risbe in podobno. Elektronske fotografije ali skeni fotografij morajo biti ustrezne kakovosti (10 cm, 300 dpi). Po potrebi slikovno gradivo opremite s podnapisi. Avtorica ali avtor mora sam poskrbeti za **upoštevanje avtorskih pravic** oziroma pridobiti ustrezno dovoljenje za enkratno objavo slikovnega gradiva v reviji *Didakta* pri nosilcih avtorskih pravic. Prav tako je avtorica ali avtor sam dolžan poskrbeti za spoštovanje zasebnosti pri morebitnih prizadetih osebah objavljenih na fotografijah. Podatki o avtorici ali avtorju naj vsebujejo naslednje elemente: ime in priimek, morebitni akademski naziv in položaj, naslov ustanove, domači naslov, telefonsko številko in elektronski naslov.

Članek mora imeti kratek poveden naslov in morebitni podnaslov. Članek naj ima povzetek v obsegu okrog 100 besed in seznam petih ključnih pojmov, če gre za raziskovalni oziroma znanstveni članek. Pri pisanju upoštevajte strokovna (in znanstvena) načela pisanja. Članek naj bo smiselno razdeljen na poglavja z ustreznimi podnaslovi.

V kolikor ste pri pisanju članka uporabili literaturo ali vire, naj bodo le ti navedeni na koncu članka v abecednem vrstnem redu v naslednji obliki:

Članek v reviji

Vovk Korže, A. (2014): Slovenija - učna regija za izkustveno izobraževanje. *Vzgoja in izobraževanje*, let. 45 (št. 1/2): str. 106–112.

Članek v zborniku

Rus, V. (2004): Izobraževanje kot privatna in javna dobrina. V: Macura Dušan (ur.), Babšek Jana (ur.) *Kakšna bo šola prihodnosti?*, str. 71–77. Radovljica: Didakta.

Zbornik

Enever, J. (ur.), Moon, J. (ur.) in Raman, U. (ur.) (2009): *Young Learner English Language Policy and Implementation: International Perspectives*. Reading: Garnet Education.

Knjiga

Globovnik, N. (2010): *Vloga človeških virov za razvoj ekološkega kmetijstva v Podravske regiji*. Maribor: Filozofska fakulteta, UM - magistrsko delo.

Elektronski vir z avtorjem ali urednikom

Lipovec Oštir, A. (2010): Organizacija in okoliščine izvajanja zgodnjega učenja tujih jezikov na osnovnih šolah. V: Lipovec Oštir, A. (ur.) in Saša, J. (ur.): *Pot v večjezičnost - zgodnje učenje tujih jezikov v 1. VIO osnovne šole*, str. 16–30. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport RS. Dostopno na <http://www.zrss.si/pdf/vecjezicnost.pdf>, 31. 7. 2014.

Elektronski vir brez avtorja ali urednika

Vir 1: Ministrstvo za kulturo Republike Slovenije (2013): *Resolucija o nacionalnem programu za jezikovno politiko 20142018*. Dostopno na http://www.mk.gov.si/file-admin/mk.gov.si/pageuploads/Ministrstvo/Zakonodaja/2013/Resolucija__sprejeto_besedilo__15.7.2013_.pdf, 10. 5. 2014.

Uporabljena literatura naj bo v članku navedena na naslednji način:

Članek, monografija, vir: (Globovnik 2010)

Posamezen del članka, monografije ali vira: (Globovnik 2010, 132–139)

Dva deli istega avtorja objavljena istega leta: (Globovnik 2010a; Globovnik 2010b)

Dva avtorja istega dela: (Horvatin in Matoh 2011)

Večje število avtorjev/urednikov istega dela: (Enever in drugi 2009)

Elektronski vir brez avtorja/urednika: (Vir 1)

Že objavljenih prispevkov ali prispevkov, ki so v postopku presoje pri drugi reviji, ne sprejemamo v objavo. Pridržujemo si pravico do manjših sprememb.

Naročite se na revijo **Didakta**

Naročila sprejemamo po telefonu (04) 53 20 210, preko elektronske pošte založba@didakta.si ali preko običajne pošte, ki jo lahko pošljete na naslov založbe Didakta d.o.o., Gradnikova 91a, 4240 Radovljica. Ob naročilu preko elektronske ali klasične pošte naročilu dodajte tudi svoje podatke, kot so ime ustanove/ime in priimek naročnika, naslov, pošta, e-pošta, telefon in SI/davčna številka. Letna naročnina na revijo *Didakta* znaša 89,99 EUR za 5 dvojnih števil. Posamezna dvojna številka stane 18,99 EUR.

Naročnina se obnavlja in velja do pisnega preklica.

NAJZABAVNEJŠI STRIPI NA SVETU! CALVIN IN HOBBS

Calvin in Hobbes je zabaven strip o duhovitih dogodivščinah navihanega šestletnika Calvina in njegovega plišastega tigra Hobbesa, ki je v njegovih očeh pravi živi tiger in nepogrešljivi prijatelj.

V slovenščini je na voljo že devet knjig z duhovitimi dogodivščinami Calvina in Hobbesa!

101 najlepša zgodba

Zakladnica slovenskih pripovedi

Naši predniki so prosti čas preživljali ob zgodbah. Danes se tradicija pripovedovanja zgodb žal izgublja in pomembno je, da jih zapišemo, ohranimo, beremo, pripovedujemo, predvsem pa ne pozabimo, saj so del slovenskega izročila in pričajo o tem, kako so ljudje včasih dojemali svet.

Zakladnica slovenskih pripovedi

101 najlepša zgodba

Monika Kropelj Telban, Roberto Dapit, Zmago Šmitek

Zgodbe v knjigi obsegajo pripovedi o naravnih znamenitostih, cerkvah in gradovih, legende o življenju svetnikov in njihovih čudežnih dejanjih, basni o živalih, zgodbe o rastlinah, o njihovem izvoru, obliki, zdravilni moči in magičnih sposobnostih, povedke o letnih mejnikih in praznikih ter zgodbe o resničnih in namišljenih pokrajinskih danosti, kot so gore, naravni mostovi, jezera, pa tudi Indija Koromandija.